కర్నాటక ప్రభుత్వం

తెలుగు మంజరి

ప్రథమ భాష – తెలుగు
Telugu First Language

10

భాగం – 2

పదవ తరగతి
Tenth Standard

పరిష్కృత ప్రతి

(Revised)

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

KARNATAKA TEXTBOOK SOCIETY (R.)
6th Cross, Malleshwaram,
Bengaluru-560 003.

విషయసూచిక

E8F7L9

క్రమ సంఖ్య	పద్యభాగం	పుట సంఖ్య
6.	తామసి- 'కళాప్రపూర్ణ' డా.దాశరథి కృష్ణమాచార్యులు	1
7.	అజ్ఞాత కౌంతేయము- డా.నండూరి రామకృష్ణమాచార్యులు	8
8.	విన్నపం-పింగళి సూరన	17
9.	మమకారం- పిల్లలమర్రి పినవీరన భద్రతడత (కంఠస్థ పద్యాలు 3,5,6)	25
10.	ఘోషయాత్ర- ఎఱ్ఱా ప్రెగ్గడ	31
	గద్యభాగం	
6.	జానపదవిజ్ఞానం- సామెతలు- డా.ఆర్వీయస్. సుందరం	40
7.	డా. చంద్రశేఖర కంబార	46
8.	లేఖ	57
9.	కలహ కారణం - శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రి	61
10.	భువన విజయం - డా. అంతటి నరసింహం	72
	అనుబంధం: తెలుగు వ్యాకరణం, ఛందస్సు	82

పాఠాలలో '*' గుర్తు ఉన్న పద్యాలు కంఠస్థ పద్యాలు

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

6. తామసి

- కళాప్రపూర్ణ డా. దాశరథి కృష్ణమాచార్యులు

I2D8T8

[ఆధునిక పద్యంలో కవిత్వధార, వర్ణన ఎలా ఉంటాయో తెల్పి, ప్రకృతిలోని ప్రతీదీ అందమైనదనే భావనను పెంపొందించడం ఈ పాఠం ఉద్దేశం.

ఈ పాత్యభాగ రచయిత దాశరథి కృష్ణమాచార్యులు (1927-87). వీరు ప్రఖ్యాత ఆధునిక కవి. వీరు దాశరథిగా సుప్రసిద్ధులు. నిజాముకు వ్యతిరేకంగా తెలంగాణాలో జరిగిన పోరాటంలో పాల్గొని జైలుకు వెళ్ళి తమ కవిత్వం ద్వారా పోరాటానికి స్ఫూర్తినిచ్చిన అభ్యుదయ కవి దాశరథి. అగ్నిధార, రుద్రవీణ, మహాంధ్రోదయం, పునర్నవం, అమృతాభిషేకం, కవితా పుష్పకం, నవమంజరి, దాశరథీ శతకం, తిమిరంతో సమరం, ఆలోచనాలోచనాలు, గాలిబ్ గీతాలు, వీరి రచనల్లో ముఖ్యమైనవి. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి, కేంద్ర సాహిత్య అకాడమి అవార్డులు పొందారు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదుతో గౌరవించింది. 1977 నుండి కొన్నేళ్లు ఆంధ్రప్రదేశ్ ఆస్థానకవిగా ఉన్నారు. ఈ కవిత వీరి 'అమృతాభిషేకము'లోనిది.]

1 చం. ఇరులు నిశాసతీ భుజము లెక్కి, శిరమ్మున నిక్కి తారకా
తరుణి కపోల పాళికలు తాకి, విహాయస వీధి ప్రాకి, చం
దురుపయిసోకి, భూమి ధర దుర్గమ వీధుల దూకి, మెల్లగా
ధరపయి కాలు మోపిన వుదారములై హరినీలకాంతులన్.

2 సీ. ఇటు ప్రాకి అటుప్రాకి ఇందు బింబాననా
ముఖముపై కస్తూరి బొట్టు పెట్టి
ఇటుదూకి అటుదూకి కుటిల నీలాలకా
భ్రుకుటికా ధనువు నంబకము గూర్చి
ఇటుసాగి అటుసాగి ఇందీవరేక్షణా
పక్ష్మభాగములపై వచ్చిప్రాలి.
ఇటువీగి అటువీగి మృగనేత్ర బంగారు
చెక్కిలిపై అగర్ చుక్కనునిచి.

తే.గీ. వెండికొండపయిన్ మబ్బు విధము దోచి
చంద్రకేదారమున లేడిచాయ తిరిగి
ఆదిశేషునిపై విష్ణువై శయించి
చీకటులు కూర్చె నందమ్ము లోకమునకు

3 సీ. ఇరులు కోకిలములై యెచ్చోట కూయునో
అచ్చోట మధుమాస మవతరించు
ఇరులె తుమ్మెదలుగా ఏవేళపాడునో
ఆవేళల వసంతమందగించు
ఇరులె మయూరమై ఎట నాట్యమాడునో

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

అటనే నవాషాఢ మావహించు
ఇరులె ఉత్పలములై ఏనాడు పూచునో
ఆ రోజు కార్తికమ్మాగమించు.

తే.గీ. ఇరులకన్న అందమెచటకానగరాదు
ఇరులె సౌఖ్యములకు దరులు సుమ్ము
ఇరులు లేనినాడు నరులు కానగరారు
నరులు లేనినాడు ధరణిలేదు.

4 సీ. కబరీభరమ్ములై కనుపించు చీకట్లు
కలకాలమందాలు చిలుకుగాత!
నల్ల కల్వల వోలె ఉల్లసిల్లెడునిరుల్
కాసారములలోన గ్రాలుగాత!
నీలమేఘమ్ములై నింగి బ్రాకెడి తమం
బాకాశమున నడయాడుగాత !
జవరాలి కనుపాప చాయ దోచెడునాంధ్య
మెడదలో వలపు వర్షించుగాత !

తే.గీ. ఇరులె కురులయి ఝురులయి పరుగులెత్తి
ఇరులె కరులయి హరులయి ఇంపునింపి
ఇరులె విరులయి సరులయి ధరణి నిండి
ఇరులె నరులకు మరులు కల్పించుగాత!

5 ఆ.వె. వెచ్చదనములేని వెర్రిదీపమ్ముల
పెట్టదలచెదేల ? పిచ్చిదాన!
వర్షధారవోలె వచ్చుచీకట్లలో
మట్టిదివ్వెనిలుచు మాటకల్ల.

6 ఆ.వె. గౌళి నాల్క మీద కంటకమ్ములలోన
చిక్కుకొన్నయట్టి చిన్న పురుగు
అంధకారమందు ఆటాడు దీపంబు
మరునిముసమునందు మడియగలదు.

7 శా. ఆకాశమ్మది చీకటిల్లు; శశి తారార్కావళుల్ మిణ్గురుల్
లోకంబియ్యది చీకటింటి పరదాలో డాగు మృత్పిండ; మిం
దా కల్పింపగ జూచెదేల? పరిహాసార్థమ్మొ దీపావళీ
ప్రాకారమ్ములు ? తామసీ ధరణి కంపంబల్లదే వచ్చెడిన్.

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

8 ఉ. కానుగుచెట్ల నీడల నొకానొక స్వప్నపు సెజ్జ మీద ని
ద్రాణత హాయిగొల్పగ సదాశయనింపగ నీ మహాంధకా
రాన మనస్సు శాంతిగొనె, రాను భవత్ కమనీయకాంతి సౌ
ధానకు, నన్ను పిల్వకుము తన్వి ! విభావిభవాభిరామవై.

1. **సారాంశం :**

1. చీకట్లు నల్లని కాంతులతో భూమి మీద అడుగు పెట్టాయి. నిశ అనే స్త్రీ భుజాల మీద ఎక్కి శిరస్సు మీద నిలబడి, నక్షత్రాలనే స్త్రీల చెక్కిళ్లను స్పృశించి, ఆకాశంలోకి పాకి, చంద్రుని తాకి, కొండలలోకి దూకగా, మెల్లగా భూమి మీద చీకట్లు అడుగు పెట్టాయి.
2. చీకట్లు లోకానికి అందాన్ని చేకూర్చాయి, చంద్రముఖి ముఖం మీద కస్తూరి బొట్టు పెట్టాయి. నల్లని వంకరల ముంగురులు కలిగిన స్త్రీ కనుబొమ్మలనే విల్లుకు బాణాన్ని తొడిగాయి. కలువకంటి కనురెప్పల మీద వాలాయి. లేడి కన్నుల వంటి కన్నులు కలిగిన స్త్రీ బంగారు చెక్కిలి మీద అగరు చుక్కను పెట్టాయి, వెండి కొండ మీద మబ్బులాగా కనిపించాయి. చంద్రుడనే పొలంలో జింకలాగా తిరిగాయి. ఆదిశేషుని మీద విష్ణువులాగా పడుకున్నాయి. ఇన్ని విధాలుగా చీకట్లు లోకానికి అందాన్నిచ్చాయి [కస్తూరి బొట్టు, కనుబొమ్మలు, కనురెప్పలు, అగరుచుక్క, మబ్బు, చంద్రునిలోని మచ్చా, విష్ణువూ అన్నీ నలుపే. ఇవన్నీ సౌందర్యాపాదకాలే. చంద్రునిలోని మచ్చను జింకగా వర్ణిస్తారు.]
3. చీకట్లే కోకిలలు, తుమ్మెదలు, నెమళ్లు, నల్లకలువలు. కోకిలలు కూసినప్పుడే వసంత ఋతువు అవతరిస్తుంది, తుమ్మెదలు పాడినప్పుడే వసంతానికి అందం. నెమళ్లు నాట్యమాడినప్పుడే ఆషాఢమాసం ఆరంభమవుతుంది. చీకట్లకంటె అందం మరెక్కడాలేదు. చీకట్లే సుఖానికి హద్దులు. చీకట్లే లేకపోతే మనుషులే లేరు. మనుషులు లేకపోతే భూమే లేదు.
4. దట్టమైన వెంట్రుకల కొప్పుల వంటి చీకట్లు కలకాలం అందాలు చిందించాలి, నల్ల కలువల లాగా ప్రకాశించే చీకట్లు సరస్సులలో వ్యాపించాలి. నీలి మేఘాలలాగా ఆకాశంలో వ్యాపించే చీకటి ఆకాశంలో విహరించాలి. యువతి కనుపాపలాంటి చీకటి ఎదలో ప్రేమను కురిపించాలి, చీకట్లే కురులై, ప్రవాహాలై పరుగులెత్తాలి. ఏనుగులై, గుర్రాలై, మనస్సులకు హాయినివ్వాలి, పూవులై, దండలై, భూమి అంతటా నిండి మానవులకు మోహాన్ని కలిగించాలి.
5. ఓ వెర్రిదానా ! వెచ్చదనం లేని దీపాలను పెట్టాలనుకొంటావేం? వర్ష ధారల్లాగా వచ్చే చీకట్లలో మట్టి దీపం నిలవడం వట్టిది.
6. చీకటిలో అల్లాడే దీపం బల్లి నాలుక మీద ముళ్లలో చిక్కుకున్న పురుగులాంటిది, నిమిషంలో నశిస్తుంది.
7. ఆకాశం చీకటిల్లు; చంద్రుడు, నక్షత్రాలు, సూర్యుడు, మిణుగురు పురుగులు. లోకం చీకటింటి తెరలో దాక్కున్న మట్టిముద్ద. దీపాల వరుసల ప్రాకారాలు కల్పించాలని చూస్తావేం? పరిహాసం కోసమా ? భూమి వణికేట్లుగా అదిగో రాత్రి వస్తున్నది.
8. కానుగ చెట్ల నీడలో ఒక స్వప్నశయ్య మీద ఈ మహాంధకారంలో హాయిగా శాశ్వతంగా నిద్ర పోవడం వల్ల ఈ మనస్సు శాంతి పొందింది. కాంతి సంపద చేత మనోహరమైన ఓ తన్వీ ! నీ కమనీయ కాంతిసౌధానికి నన్ను పిలువ వద్దు. నేను రాను.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

2. అర్థాలు

ఇరులు = చీకట్లు; నిశ = రాత్రి; కపోలపాళికలు = చెక్కిళ్లు; విహాయసం = ఆకాశం; భూమిధరం = పర్వతం; దుర్గమ = నడువరాని; హరినీలకాంతులు = నీలమణికాంతులు; ఇందుబింబానన = చంద్రబింబంవంటి ముఖం కలిగినది; అంబకము = బాణము; పక్ష్మ భాగములు = కనురెప్ప వెంట్రుకల ప్రదేశం; అగర్ చుక్క = గంధపుచుక్క (అగరు చెట్టునుంటి తీసిన పదార్థం) కేదారం = పొలం; మధుమాసం = వసంత ఋతువు; ఉత్పలములు = కలువలు; కబరీభరమ్ములు = కొప్పులు; ఉల్లసిల్లు = ఒప్పు; ప్రకాశించు; కాసారము = కొలను, సరస్సు; క్రాలు = వర్ధిల్లు; తమంబు = చీకటి; ఆంధ్యము = చీకటి; కురులు = వెంట్రుకలు; ఝరులు = సెలయేర్లు; కరులు = ఏనుగులు; హరులు = గుర్రాలు; మరులు = మోహం; గౌళి = బల్లి; శశితార+అర్య+ఆవళుల్ = చంద్ర, నక్షత్ర, సూర్యుల వరుసలు; మృత్పిండము = మట్టి ముద్ద; తామసి = రాత్రి; విభావిభవ + అభిరామ = కాంతి సంపద చేత మనోహరమైనది.

3. పర్యాయ పదాలు :

1. విహాయసం - ఆకాశం, గగనం, అంబరం, మిన్ను, అభ్రం.
2. భూమీధరం - పర్వతం, కుధరం, అచలం, నగం, శైలం.
3. ఇందీవరం - పద్మం, పుండరీకం, పంకజం, తామర.
4. ఇరులు - తమస్సు, చీకటి, అంధకారం, తమిస్రం.
5. శశి - చంద్రుడు, హిమకరుడు, శీతకరుడు, సుధాకరుడు.
6. కరి - హస్తి, ఇభము, దంతావళం, ఏనుగు.
7. హయం - తురగం, అశ్వం, గుర్రం.

4. నానార్థాలు :

1. సతి - స్త్రీ, పార్వతి.
2. హరి - విష్ణువు, పాము, కోతి.
3. అంబకం - కన్ను, బాణం.
4. మృగం - జంతువు, జింక, లేడి.
5. వెండి - రజతం, మరియు
6. కేదారం - వరిమడి, కొండ, కేదారఘట్టం, పాదు.
7. మబ్బు - చీకటి, మేఘం, అజ్ఞానం.
8. ఉత్పలం - నల్లకలువ, ఒక వృత్త పద్యం.

NOT TO BE REPUBLISHED © KTBS

5. వ్యుత్పత్త్యర్థాలు :

1. విహాయసం : దీనిలో అన్నీ విశేషంగా సంచరిస్తాయి (ఆకాశం)
2. కేదారం : నీళ్లుకట్టి దున్నబడేది (పొలం)
3. ధరణి : విశ్వాన్ని ధరించేది (భూమి)
4. తామసి : అధికమైన తమస్సు (చీకటి) కలిగినది (రాత్రి)
5. సౌధం : సుధతో (సున్నంతో) కూడినది (మేడ; భవనం)

6. ప్రకృతి - వికృతులు :

	ప్రకృతి		**వికృతి**
1.	శయ్య	-	సెజ్జ
2.	దీపం	-	దివ్వె
3.	ఆకాశం	-	ఆకసం.
4.	భృంగారం	-	బంగారం
5.	ముఖం	-	మొగం
6.	చంద్రుడు	-	చందురుడు

7. సంధులు :

1. నవ + ఆషాఢం = నవాషాఢం - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
2. తార + అర్క + ఆవళుల్ = తారార్కావళుల్ - సవర్ణదీర్ఘ సంధి
3. ఆ + చోటు = అచ్చోటు - త్రికసంధి
4. ఆట + ఆడు = ఆటాడు - అకారసంధి
5. స్వప్నము + సెజ్జ = స్వప్నపుసెజ్జ - పుంప్వాదేశ సంధి
6. సౌధము + నకు = సౌధానకు - లులన సంధి

8. సమాసాలు :

1. హరినీల కాంతులు - హరినీలములయొక్క కాంతులు (షష్ఠీ తత్పురుషం)
2. వెండికొండ - వెండిమయమైన కొండ (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయం)
3. నల్లకలువలు - నల్లనివియైన కలువలు (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయం)
4. మృత్పిండం - మట్టితో కూడిన పిండం (విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయం)

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

5. ఇందీవరేక్షణ - ఇందీవరములవంటి ఈక్షణములు కలది (బహువ్రీహి)

6. ఇందుబింబానన - ఇందుబింబంలాంటి ఆననంకలది (బహువ్రీహి)

7. భ్రుకుటికాధనువు - భ్రుకుటి యనెడి ధనువు (రూపక సమాసం)

8. నిశాసతి - నిశయనెడి సతి (రూపక సమాసం)

9. చంద్రకేదారం - చంద్రుడనెడి కేదారం (రూపక సమాసం)

9. ఖాళీలు పూరించండి :

1. ఇందీవరేక్షణా ______________పై వచ్చివ్రాలి.
2. కుటిల నీలాలకా ______________ నంబకము గూర్చి.
3. వెండి కొండ పయిన్ ______________ విధము దోచి.
4. ఆదిశేషునిపై ______________ వై శయించి.
5. నరులు లేనినాడు ______________ లేదు.

10. కింది ప్రశ్నలకు ఒక మాటలో సమాధానాలీయండి :

1. ఇందు బింబానన ముఖం పై చీకటి ఏమి చేసింది ?
2. మృగనేత్ర బంగారు చెక్కిలిపై చీకటి ఏమిచేసింది ?
3. చంద్రకేదారంలో చీకటి ఏమి చేసింది ?
4. మధుమాసం ఎక్కడ అవతరిస్తుంది ?
5. వసంతం ఎక్కడ అందగిస్తుంది ?
6. అంధకారంలో దీపం ఎలాంటిది ?

11. కింది ప్రశ్నలకు రెండు మూడు వాక్యాల్లో సమాధానాలీయండి :

1. ఇరులు ధరపై ఎలా కాలు మోపాయి ?
2. చీకట్లు లోకానికి ఏ విధంగా అందాన్ని గూర్చాయి ?
3. ఇరులకన్నా అందమెక్కడా కానరాదని కవి ఎందుకన్నాడు ?
4. ఇరులు నరులకు ఏ విధంగా మరులు కల్పిస్తాయి ?
5. మట్టి దివ్వె ఎందుకు నిలవదు ?
6. తామసి భూమికెలా వచ్చింది ?
7. కవికి హాయి గొల్పినదేది ?

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

12. కింది ప్రశ్నలకు వివరంగా సమాధానాలీయండి :

1. కవి చీకట్లను ఏయే వస్తువులతో పోల్చాడు?
2. చీకట్ల గొప్పతనాన్ని తెలిపి, అవి దీపాలను ఏ విధంగా ఆర్పుతాయో తెల్పండి .
3. తామసి పాఠ్యాభాగ సారాంశం రాయండి?

13. కింది వాటికి సందర్భాలను తెల్పండి :

1. నరులు లేనినాడు ధరణి లేదు.
2. ఇరులె, నరులకు మరులు కల్పించుగాత !
3. మట్టి దివ్వె నిలుచు మాటకల్ల.
4. మరునిముసమందు మడియగలదు.
5. నన్ను పిల్వకుము తన్వి విభావిభవాభిరామ వై.

14. కింది వాటిని విడదీసి, సంధి పేర్లను తెల్పండి.

మహాంధకారం, కవీశ్వరుడు, చీకటిల్లు, అత్యద్భుతం, మహేశ్వరుడు.

15. కింది వాటికి విగ్రహ వాక్యాలు రాసి అవి ఏ సమాసాలో తెల్పండి.

చీకటిల్లు, ధవళాశ్వం, మృదుతల్పం, రాజాజ్ఞ, వర్షధార, కాంతిసౌధం, ఆనందసాగరం.

16. కింది వాక్యాలలోని అలంకారాన్ని గుర్తించండి.

1. నల్ల కల్వలవోలె ఉల్ల సిల్లెడు నిరుల్
   కాసారములలోన గ్రాలుగాత
2. ఆకాశమ్మది చీకటిల్లు శశి తారార్కావళుల్ మిణ్గురుల్

17. కింది పద్యపాదాలకు గణవిభజన చేసి, యతిప్రాసలు నిర్ణయించి, అవి ఏ పద్యపాదాలో తెల్పండి.

1. లోకంబియ్యది చీకటింటి పరదాలోడాగు మృత్పిండమిం
2. ఇరులు కోకిలములై ఎచ్చోట కూయునో
   అచ్చోట మధుమాసమవతరించు.

18. విద్యార్థులకు సూచనలు :

1. కొంతమంది ఆధునిక కవుల రచనలను చదవండి.
2. ప్రసిద్ధమైన తెలుగు పద్యాలను కంఠస్థం చేయండి.

19. ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

1. దాశరథిగారి సాహిత్యం గురించి వివరించండి.
2. తెలంగాణా పోరాటంలో ఆ రోజుల్లో దాశరథి తన సాహిత్యాన్ని ఎలా ప్రయోగించారో విద్యార్థులకు తెల్పండి.

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

7. అజ్ఞాత కౌంతేయము

- డా. నండూరి రామకృష్ణమాచార్యులు

W4W9Y1

[కుంతీదేవి పుత్ర వాత్సల్యం, హృదయ సంఘర్షణం, కర్ణునికి గల మాతృ భక్తి, హృదయ ఔదార్యం- వీనిని హృదయ స్పర్శిగా అనుభూతి ప్రదంగా ఈ పాఠ్య భాగంలో వర్ణించారు కవి డా. నండూరి రామకృష్ణమాచార్యులు గారు.

ఈ పాఠ్యభాగం, వీరు రచించిన 'తారాతోరణం' అనే ఖండకావ్యం నుండి గ్రహింపబడింది. నండూరి రామకృష్ణమాచార్యులుగారు సుప్రసిద్ధులైన ఆధునికాంధ్ర కవులలో ప్రముఖులు. వీరు పద్య కవితా ఉద్యమ సారథులుగా, యువకవులకు స్ఫూర్తి ప్రదాతగా, మార్గదర్శిగా వెలుగొందినారు. అధికార భాషాసంఘ అధ్యక్షులుగా కూడవీరు విశిష్టమైన సేవల నందించారు]

1. ''సహజ కవచ కుండల దీప్త చారుమూర్తి
వౌచు, హస్తినాపురవీధి అరుగునపుడు
చూచు చుండియు, తన మోము చూపలేక,
నేటి కిచ్చట నీ మాత నిలిచియుండె !

2. కన్న మమత్వము నెంచక
నిన్నా గంగను గలిపిన నీచపు మోమున్,
ఎన్నటికి చూడ వలద'' ని
కన్నీరొలుకంగ నామె కనలి వచించెన్.

3. ''ఆగు మటంచు మేఘ నినదార్భటి విన్వడ హర్ష భావనా
సాగర మందు మున్గి వివశత్వము నొందితి'' నంచు కర్ణుడు
ద్వేగము తోడ నీరములు వెల్వడి తల్లి పదాల వ్రాలినన్,
కౌగిట గ్రుచ్చి యెత్తినది కాలువలై స్రవియింప బాష్పముల్.

4. అపుడు జన్మైక లభ్యమైనట్టి మాతృ
హృదయ సంస్పర్శచే పుల్కరించు మేన,
రాజరాజు దక్కగ నితరంబు నెల్ల,
మరచి యుండెను కర్ణుండు కరగిపోయి.

5. తల్లి తనయుండు నారీతి తారసిలగ,
కాల పురుషుని నెమ్మేను గగురు పొడిచె,
కటిక చీకటులే పులకించి కంపమొంద
మిణుకు మిణుకుల తారకల్ మింట విరిసె.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

6. డెందము కొండవాగయి వడిన్ ప్రవహింపగ పొంగి, కర్ణుడా
నంద సమాధి నిర్వృత మనస్సున ఆ మధుర క్షణంబులో
పొందె నమేయ శశ్వదనుభూతిని, వెల్లువలై శిరమ్ము పై
చిందిన బాష్ప బిందువులచే తెలివొంది ముఖమ్ము నెత్తగన్.

7. తన్ను పుత్రుని విశ్వమంతటిని మరచి
కంపమానా వశీకృత గాత్ర యగుచు,
ముసుగు జార్చిన ఆమె నెమ్మోము జూచి
కుంతి దేవిగ కర్ణుండు గుర్తు పట్టి.

8. "వీరుల, సర్వలోక పరివేష్టిత నిర్మల నిత్యకీర్తి దో
స్సారుల, పుత్రులన్, గనిన క్షత్రియ మాతవు! పాండురాజుదే
వేరివి! ఇంద్ర జాలమనిపించెడి! అర్జును కన్నతల్లివే!
యీరె మదీయ పూజ్య జనయిత్రుల? వందనముల్ పదాలకున్.

9. అర్జునుడు తమ్ముగుజ్జి నాకనినయంత
ఎంత గర్వము వహియించె హృదయమిపుడు!
పదునెనిమిది అక్షౌహిణీ బలములందు
తల్లి! వీరులిద్దరును నీతనయు లైరి.

10. కమ్మని స్వప్నమందు వలె కాంచితి నిన్, మలిప్రొద్దు చీకటుల్
చిమ్మిన మేటి తెమ్మెరల చిత్తము పొందె నపూర్వశాంతి, ర
క్తమ్మును పంచియిచ్చి కనుతల్లి ఋణంబు నెవండు తీర్చు వా
డమ్మ! వచింపు నావలన నయ్యెడిదున్న తరింప నెంచెదన్."

11. అనిన మాట రాక అటమటించుచు పల్కె
కొంత సేపటి కెటొ గొంతు విప్పి,
"పుత్రు లొకరి నొకరు పొడుచు కొనుచు నుండ,
కన్నతల్లి యెటుల గాంచ గలదు!

12. ఆలము పేర, ఎన్నటికి ఆరక మండుచు నుండు కారు చి
చ్చేల రగుల్పగా వలయు నిందరి తల్లుల గుండెలన్ ? ధరా
పాలుడు నీకనుంగు చెలి, పాండవులున్ నిజసోదరుల్, దయా
శాలివి, సర్వలోక హిత సంధి యొనర్పుము సూర్యనందనా!

13. మాటలు తెల్పలేవికను, మౌనమె నా హృదయమ్ములోని ఆ
రాటము చెప్పజాలును, ధరాస్థలి పీనుగు పెంట తాను పో
రాటమునన్, శ్మశానమున రాజ్యమికేటికి? గుండెలేని క
ర్కోటక రాజు లేల ప్రజకున్ ? తిమిర ప్రళయాంధ భూమిలో"

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

14. లోని కళవళమ్ము పైన దోపగ నీక
శిరము నెత్తి అతడు చెప్ప దొడగె,
“కలసినాము తల్లి! తొలిసారి కడసారి
గూడ ఇచట ఒక్క నాడె మనము!

15. కచ్చకు కాలు దువ్వుదును కారులు ప్రేలెదనంచు ఎవ్వియో
యిచ్చకు వచ్చినట్లు వచియింతురు లోకులు, రాజరాజు నన్
మెచ్చగ గోరి, పాండవుల మీదను ద్వేషము లేక, యెప్పుడో
యిచ్చితి నా పరాక్రమము నెల్లను భావి రణాంకితమ్ముగన్.

16. అర్జునుని పైన నా కసూయ యని ప్రజలు
పలుకు చుందురు నిజము కావచ్చు కొంత
ప్రేమను కృతకముగ చంపివేయు నెడల
ఈర్ష్య యౌచు తిరిగి జన్మమెత్తుచుండు.

1. సారాంశం ;

1. సహజమైన కవచ కుండలాల చేత ప్రకాశిస్తున్న అందమైన శరీరంతో, హస్తినాపుర వీధులలో తిరిగేటప్పుడు నిన్ను చూస్తూ కూడ, తనముఖాన్ని చూపలేక, నీ తల్లి నేటి కిక్కడ నిల్చొని యున్నది.
2. కన్న మమకారాన్ని లెక్క చేయకుండా, నిన్ను ఆ గంగానదిలో కలిపిన ఈ నీచమైన ముఖాన్ని ఎప్పటికీ చూడవద్దని కన్నీటితో బాధపడుతూ చెప్పింది.
3. “ఆగుము’ అని మేఘ గర్జనలాంటి స్వరం (అరుపు) వినబడగానే, సంతోష సాగరంలో మునిగి మైమరచి పోయానని’’ ఎంతో ఉద్వేగం (ఆతురత)తో కర్ణుడు నీటిలో నుండి బయటికి వచ్చి తల్లి పాదాలకు ప్రణమిల్లాడు. ఆమె కన్నీటి ధారలు కాలువలై స్రవిస్తుండగా అతన్ని కౌగిలించుకొన్నది.
4. తన జన్మలో ఒకే ఒక్క సారి లభించిన ఆ తల్లి హృదయ స్పర్శతో ఒళ్ళంతా పులకరించి పోగా, ఒక రారాజును తప్ప అన్నింటినీ మరచిపోయాడు.
5. ఆ తల్లి, ఆ తనయుడు ఆ రీతిగా కలుసుకొన్న ఆ క్షణంలో కాలపురుషుని తనువంతా పులకించి పోయింది. ఇంతలో సాయంకాలమైంది. చీకట్లు వ్యాపించాయి. ఆకాశంలో నక్షత్రాలు వెలిశాయి.
6. తన హృదయం ఒక కొండవాగు వలె వేగంగా ప్రవహించగా, పొంగిపోయి కర్ణుడు ఆనందమనే సమాధిలో ప్రశాంతమైన మనస్సుతో ఆ మధురక్షణంలో శాశ్వతమైన, అపారమైన ఆనందాన్ని అనుభవించాడు. ఇంతలో తల్లి కన్నీటి ధారలు తన తలపై పడి, తేరుకొని ముఖాన్ని పై కెత్తగా

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

7. కంపిస్తున్న, పట్టు తప్పిన శరీరంతో తన పుత్రుని చూస్తున్న ఆమె ముసుగు జారిపోగా, చూచి కుంతీ దేవిగా గుర్తించి

8. ఓ తల్లీ! నీవు మహా పరాక్రమవంతులైన కుమారులను కన్న క్షత్రియ మాతవు. పాండురాజు గారి దేవేరివి. ఇదంతా చూస్తుంటే ఒక కనికట్టు (ఇంద్రజాలం) గా కనబడుతోంది. అర్జునుని కన్న తల్లివి. మీరే నా పూజనీయురాలైన నా తల్లిగారు. మీపాదాలకు నమస్కారాలు.

9. అర్జునుడు నా తమ్ముడని తెలిసినంతనే నా హృదయం గర్వంతో నిండిపోయింది. ఓ తల్లీ! ఇరు పక్షాలలో నున్న పద్దెనిమిది అక్షౌహిణుల సైన్యంలో, ఇద్దరు మహావీరులు నీ కుమారులే.

10. ఒక కమ్మని కలలాగ నిన్ను చూశాను. సంజ చీకట్లు కమ్మిన సెలయేటి గాలిలో నా మనస్సు ఎంతో శాంతి పొందింది. రక్తాన్ని పంచియిచ్చిన కన్నతల్లి ఋణాన్ని ఎవరు తీర్చుకోగలరు? అయినా ఓ తల్లీ! నీకు నా వలన కావలసినది ఏదయినా వున్నచో తెల్పిన, దానిని నెరవేర్చి తరించెదను. (నా జన్మను ధన్యము చేసికొందును)

11. ఈ మాటలతో కుంతీ దేవి విలవిలలాడి పోతూ, మాటరాక, కాసేపటికి ఎలాగో గొంతు పెగల్చు కొని , 'నాయనా! కుమారు (లిద్దరు)లు ఒకరి నొకరు పొడుచు కొనుచుండగా, కన్న తల్లి ఎలా చూచి భరించ గలదు?

12. ఇంత మంది తల్లుల గుండెల్లో, యుద్ధం పేరుతో ఎన్నటికీ ఆరని మంటను ఎందుకు రగిలించుచున్నారు? రారాజు నీ ప్రియ స్నేహితుడు. పాండవులా సొంత తమ్ముళ్ళు. నీవా ఎంతో దయామయుడవు. ఓ సూర్య నందనా! అందరి క్షేమాన్ని కోరి సంధి చేసుకోండి.

13. ఇక నేనేమీ మాట్లాడలేను. నా మౌనమే నాహృదయంలోని ఆరాటాన్ని తెల్పగలదు. యుద్ధం చేస్తే భూమి నిండా పీనుగు పెంటలవుతాయి. అలాంటి శ్మశానంలో చీకటి నిండిన ప్రళయ కాలంలో ఇక ప్రజలకు రాజ్యమెందుకు? హృదయమే లేని రాజులెందుకు?

14. తన అంతరంగంలోని కలవరపాటును పైకి కనపడనీయకుండా, "ఓ తల్లీ! ఈనాడు మన మిరువురం ఇదే మొదటి సారిగా, ఇదే చివరి సారిగా కలిశాము.

15. లోకులంతా నన్ను కయ్యానికి కాలు దువ్వుతానని, కారుకూతలు కూస్తానని, తమకు యిష్ట మొచ్చినట్లు అనుకొంటారు. రాజరాజు మెప్పుకోసం, పాండవులపై ద్వేషం లేకున్నా, నా పరాక్రమాన్ని అంతా ఆయన కోసం, రాబోయే యుద్ధం కోసం ఎప్పుడో ఇచ్చేశాను.

16. నాకు అర్జుననిపై అసూయ అని ప్రజలనుకొంటారు. అందులో కొంత నిజం లేక పోలేదు. ప్రేమను బలవంతంగా చంపివేస్తే, అది ఈర్ష్యగా మారుతుందంటారు గదా!

NOT TO BE REPUBLISHED © KTBS

2. కొత్త పదాలు :

కనలి　　అమేయము　　పరివేష్టితము　　దేవేరి

3. అర్థాలు :

దీప్త = ప్రకాశిస్తున్న; మమత్వం = మమకారం; చారుమూర్తి = అందమైన ఆకారం కలవాడు; మేఘ నినద+ ఆర్భటి = మేఘ గర్జనలాంటి శబ్దం; హర్ష భావనా సాగరం = సంతోష భావమనెడి సముద్రం; వివశత్వం = వశం తప్పడం; ఉద్వేగం = ఆవేశం; బాష్పములు = కన్నీరు; మేన = శరీరంలో; సంస్పర్శ = బాగాతాకడం; నెమ్మేను = అందమైన శరీరం; తారకలు = నక్షత్రాలు; డెందము = హృదయం; వెల్లువ= ప్రవాహం; తెమ్మెరలు = గాలులు; ఇంద్రజాలము= కనికట్టు; మాయ, మోసగించు; కనలి = బాధపడి; అమేయము = పరిమితిలేనిది; పరివేష్టితము = చుట్టబడినది; దేవేరి = పట్టపురాణి; చిచ్చు = అగ్ని, శిఖ; మింట = అకాశంలో; నిర్వృత = సుఖము, ఊరట, నాశము; శశ్వత్ = శాశ్వతమైనట్టి; కంపమాన = కంపించుచున్న; దోః సారులు = భుజ బలం కలవారు; ఈరే = మీరే; మలిప్రొద్దు = సాయం సంధ్య; ఆలము = యుద్ధము; కారులు = కారుకూతలు,చెడ్డమాటలు; కళవళము = కలత, వికారం; భావి = రాబోవు కాలం.

4. వివరణ :

[అక్షౌహిణి = 21,870 రథాలు, 21,870 గజాలు, 65610 గుఱ్ఱాలు,
1,09,350 కాల్బలం ఉన్నసేన.]

5. నానార్థాలు :

ప్రేలుట - ప్రేలిపోవుట, ఎక్కువగా మాట్లాడుట.

ఇంద్రజాలము - కనికట్టువిద్య, మాయ

చిచ్చు - శిఖ, అగ్ని.

కారు - అడవి, నలుపు, కాలము, వయసు.

గాత్రము - శరీరం, స్వరం

అరుగు - తిన్నె, వెళ్ళు.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

6. పర్యాయ పదాలు :

రణము - యుద్ధము, ఆలము, అని, సమరం, పోరు

చెలిమి - స్నేహము, నెయ్యము

ధర - భూమి, అవని, ధరణి, పుడమి.

7. వ్యతిరేక పదాలు :

మలిప్రొద్దు x తొలిప్రొద్దు.

8. వ్యుత్పత్త్యర్థాలు :

క్షత్రియుడు - క్షతి నుండి కాపాడువాడు. (రాజు)

9. ప్రకృతి- వికృతులు

ప్రకృతి		వికృతి
ముఖము	-	మొగము, మోము
కీర్తి	-	కీరితి
వీధి	-	(ఈది) వీది
ఈర్ష్య	-	ఈసు
హృదయము	-	ఎద, డెందము

10. రూపాంతరాలు :

మునిగి - మున్గి

నీరము - నీరు.

11. సంధులు :

నీచము	+	మోము	=	నీచపుమోము	:	పుంప్వాదేశ సంధి
జన్మ	+	ఏకము	=	జన్మైకము	:	వృద్ధి సంధి
రణ	+	అంకితము	=	రణాంకితము	:	సవర్ణదీర్ఘ సంధి
కన్నీరు	+	ఒలుకంగ	=	కన్నీరొలుకంగ	:	ఉకార సంధి
రాజ్యము	+	ఇక + ఏటికి	=	రాజ్యమికేటికి	:	ఉకార సంధి, అకార సంధి
ప్రళయ	+	అంధ భూమి	=	ప్రళయాంధ భూమి	:	సవర్ణదీర్ఘ సంధి.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

12. సమాసాలు :

అపూర్వ శాంతి	=	అపూర్వమైన శాంతి	విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయం
మధురక్షణము	=	మధురమైన క్షణము	విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయం
శశ్వదను భూతి	=	శాశ్వతమైన అనుభూతి	విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయం
బాష్ప బిందువులు	=	బాష్పములయొక్క బిందువులు	షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
తమ్ము గుజ్జి	=	కుజ్జియైన తమ్ముడు	విశేషణోత్తర పదకర్మధారయం
కాలపురుషుడు	=	కాలమనెడు పురుషుడు	రూపక సమాసం
మాతృహృదయం	=	తల్లి యొక్క హృదయం	షష్ఠీతత్పురుష సమాసం
లోకహితం	=	లోకమునకు హితం	షష్ఠీ తత్పురుషం
సూర్య నందనుడు	=	సూర్యునియొక్క నందనుడు	షష్ఠీ తత్పురుషం

13. కింది పదాలను సొంత వాక్యాలలో రాయండి :

కాలుదువ్వు	కన్నీరొలుకు	కౌగిట గ్రుచ్చు	అలమటించు
గగురు పొడుచు	వెల్లువ	ఋణముతీర్చు	తరించు.

14. కింది ప్రశ్నలకు ఒకటి/ రెండు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి :

1. 'కన్నీరొలుకంగ నామె కనలి వచించెన్.' ఆమె ఎవరు?
2. కుంతీ దేవి ఎలాంటి పుత్రులను కన్నది?
3. ఏమి విన్నందున కర్ణుడు వివశత్వము నొందాడు?
4. కుంతీ దేవిని కర్ణుడు ఎలా గుర్తుపట్టాడు?
5. కర్ణుడు ఎందుకు గర్వపడ్డాడు?
6. ఈర్ష్య ఎలా పుడుతుందని కర్ణుడు అన్నాడు?
7. హస్తినాపుర వీధుల్లో కర్ణుడు ఎలా వెళ్ళేవాడు?

15. కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి :

1. కర్ణుడు ఎలాంటి అనుభూతిని పొందాడు?
2. అనుభూతిలో మునిగి పోయిన కర్ణుడు, ఎలా మెలకువ చెందాడు?
3. కర్ణునికి ఏది ఇంద్రజాలమనిపించింది?
4. 'సంధి యొనర్చు'మని కుంతీ దేవి కర్ణున్ని ఎందుకు కోరింది?

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

5. కుంతీదేవిగా గుర్తించిన కర్ణుడు ఆమెతో ఏమన్నాడు?

6. కర్ణుని మాటలువిని కుంతీ దేవి ఏమని పలికింది?

7. తల్లి మాటలువిని కర్ణుడు ఏమని సమాధాన మిచ్చాడు?

16. కింది ప్రశ్నలకు పది/ పన్నెండు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి :

1. కుంతీ దేవి మాతృ హృదయాన్ని వర్ణించండి.

2. కర్ణుని మాతృభక్తిని వివరించండి.

17. కింది వానికి సందర్భాలను వివరించండి:

1. తనమోము చూపలేక నేటికిచ్చట నీమాత నిలిచియుండె.

2. నీచపుమోమున్ ఎన్నటికి చూడవలదు.

3. ఇంద్ర జాలమనిపించెడి, అర్జును కన్న తల్లివే!

4. తల్లి, వీరులిద్దరును నీతనయు లైరి!

5. తల్లి ఋణంబు నెవండు దీర్చు వాడమ్మ!

18. కింది ఖాళీలను పూరించండి.

1. __________ సాగర మందు మునిగి వివశత్వము నొందితి

2. కౌగిట గ్రుచ్చి యెత్తినది కాలువలై స్రవియింప __________

3. __________నెమ్మేను గగుర పొడిచె.

4. శిరమ్ముపై చిందిన __________ చే తెలివొందె ముఖమ్ము నెత్తగన్.

5. పదునెనిమిది__________ బలములందు ఇద్దరును నీ తనయులైరి.

6. సర్వలోక హిత __________ యొనర్పుము సూర్యనందనా!

7. మౌనమె నా హృదయమ్ములోని __________ చెప్ప జాలును.

8. గుండె లేని __________ రాజు లేల ప్రజకున్.

9. ఎప్పుడోయిచ్చితి నా __________ నెల్లను భావి రణాంకితమ్ముగన్.

10. ప్రేమను కృతకముగ చంపివేయు నెడల __________ యౌచు తిరిగి జన్మ మెత్తు చుండు.

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

19. విద్యార్థులకు సూచన :

1. మాతృభక్తి తత్పరులైన శివాజీ, గాంధీజీ మొదలైన మహనీయుల జీవిత కథలను చదవండి.

20. ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

1. భారతం కథలోని కర్ణుని జీవితానికి సంబంధించిన విశేషాలను, కర్ణుని స్వభావశీలాలను గురించి తరగతిలో వివరించండి.
2. మాతృత్వం మహనీయతను చాటి చెప్పే కథలను, సంఘటనలను విద్యార్థులకు వినిపించండి, చదివించండి.

✤ ✤ ✤

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

8. విన్నపం

- పింగళి సూరన

S1E6M1

[వజ్రనాభుడు వరగర్వితుడై ఇంద్రుని పట్టణం పై దండెత్తి దేవతలను నానా హింసలు పెట్టాడు. వజ్రనాభుని బారి నుండి తనను కాపాడమని ఇంద్రుడు శ్రీ కృష్ణునితో మొరపెట్టుకోవడం ఈ పాఠంలోని వృత్తాంతం. ఇది పింగళి సూరన రచించిన ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న కావ్యంలోని ప్రథమాశ్వాసం నుండి స్వీకరింపబడింది.

ప్రబంధకాలంలో కీర్తి గడించిన గొప్ప కవులలో పింగళిసూరన ప్రధానంగా పేర్కొన దగినవాడు. ఈయన శ్రీకృష్ణదేవరాయల ఆస్థానంలోని అష్టదిగ్గజ కవులలో ఒకడని అంటారు. అయితే కొంతమంది 16,17 శతాబ్దాల మధ్య కాలంవాడని నిర్ధారించారు. కళాపూర్ణోదయము, రాఘవ పాండవీయము, ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము ఇతని ప్రసిద్ధమైన రచనలు. గరుడపురాణము, గిరిజా కళ్యాణము అనే గ్రంథాలను కూడా రచించాడని ప్రతీతి. అయితే అవి అలభ్యం. ఇతని శైలి భావ గాంభీర్యంతో రమణీయంగా ఉంటుంది.]

1 చం. తపమున వజ్రనాభుడను దైత్యుడు బ్రహ్మప్రసన్నుఁ జేసి వ
జ్రపురి యనంగ నొక్క నగరంబును; మేరువు పొంత మారు తా
తపములకున్ నిజానుమతిఁ దక్కఁ బ్రవేశ మొనర్పరాని య
ట్టి పసఁ దనర్చు దానిని ఘటించి యతండొసగన్ఁ బ్రదీప్తుడై.

2 వ. యథేష్ట వైభవోపభోగంబులం బ్రవర్తించుచు

3 ఉ. ఆతడు మొన్న నున్నత మదాంధత వాడిగ నేగుదెంచి, యా
పోతరమేమి చెప్ప, ననుఁ బూరికిఁగైకొనకప్సరో వధూ
వ్రాత నిశాత పాణిరుహ వారి సలాలస నవ్య పల్లవం
బై తనరారు నందన మహావనిలో విడియించె సేనలన్.

4 గీ. వాని కెదిరించి పోర దేవతల లోన
నెవ్వరును జాల; రిది బ్రహ్మ యిచ్చినట్టి
వరము లోపలి యదియ పంకరుహనాభ!
మదికలక జేసి మును చెప్ప మఱచినాడ

5 ఉ. వారిజనేత్ర యేనిపుడు వచ్చుచునుండి యలౌకికాద్భుత
శ్రీరుచిర త్వదీయ నగరీ గరిమాతిశయావలోక లీ
లారస దూర ధూత సకల వ్యథచిత్తుడనై యథాపురా
కారత నీకు దోచెదనొ కాని తనుద్యుతి బాసితిన్ జుమీ.

6 వ. అది యట్లుండె, నవ్విధంబున వివిధోపచారంబులు సంఘటిం
చుచుం బెంపునం బ్రవర్తిల్లుచుండ, యాచండ దానవుం డొకా
నొక నాడు సకల సైనిక సన్నాహ సంపదం బొదలు చుం
గదలి యేతెంచి మదీయ మందిర ద్వారంబున దన బలంబుల
నించి నిలిచి మాటలాడ బని గలిగి వచ్చితి నని లోనికిం జెప్పి
యనుపుటయు, నేనును తత్ ప్రవేశంబు నడుపం దగువారి
నియమించితి నప్పుడు.

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

7 చ. మెఱియల వంటి రక్కసుల మిక్కిలి లెక్కకు మీఱి, క్రొవ్వనే
డ్తె అయు దలిర్పగా వడివడిన్ దన వెంటనె ద్వారపాలురన్
నెఱి చెడ మట్టికొంచు జర, నిర్భర గర్వము నుబ్బు బింకమున్
మెఱయగ వచ్చి యా యసుర మించె, నుదగ్ర మహాసన స్థితిన్.

8 చ. బలిమి దదీయు లప్పుడు సభాముని ముఖ్యుల రెట్ట పట్టి మా
తలఁబడ వైచుచున్, దమకుఁదామె యవారణఁదత్త దాసనం
బులు గొని గూరుచుండిరి తపోధనులున్ సురలున్ వెడంగు పా
టొలయగ గ్రుక్కుమిక్కుమనకుండి రొదంగుచు నక్కడక్కడన్.

9 ఉ. యాదవ సింహ! నాతలపునప్పుడు వారల పాటొకింత యొ
గా దనుదాక లేదు గలకంబడ జొచ్చె; 'ఖలుండు వీడు పెం
పేదగఁ జుట్టుముట్టి మము నిద్దఱఁ బట్టిన నేది దిక్కు, ప్రా
మాదికమైన మోసమిది మన్మతి' కంచు జనించు శంకతోన్.

10 వ. ఏనప్పుడుప్పతిల్లెడు మది కలంక యెఱుక పడకుండ గాంభీ
ర్యంబు దెచ్చుకొని, తనకు వస్త్రాభరణాది సంభావన లొనర్చుటకు
వారి వీరిం బిలిచి నియోగించుచు సంభ్రమించుటఁగనుంగొని
యన్నియు వచ్చెం జాలు నిలు'మని వారించుచు, నిలింప
విద్వేషియిట్లనియె.

11 ఆ.వె. "వలసినట్లు దివ్య వస్తువులెల్ల నా
యిచ్చ ననుభవించి వెచ్చవెట్టి
ప్రభుత నెఱప, కకట! పరుడిచ్చునందాక
నెదురు చూచు దైన్యమేల నాకు?

12 కం. నీమంచి తనపు నటనల
నేమొగ మోడుచు నెఱుంగ కిట్లుండితిఁ గా
కేమిటికి నాకు నీదు వృ
ధా మాధురి? యొండు వినుము తగవరి వైనన్

13 త. ఎంత కాలము నీవు నాకము నేలి తింతటినుండి నా
కంత కాలము నేలఁ బాడి, బిడౌజ! కశ్యప మౌని రా
ట్సంతతిత్వము మీకు దానవ జాతికిన్ సరిగాదె! నీ
వింతయున్ కని రాజ్య హీనత నేగు మెచ్చటి కేనియున్.

14 ఆ.వె. ఇట్లు సేయవేని, యింద్ర! మీరెల్ల నా
చేతిలోని వార చెప్పనేల?
యిపుడ పట్టి నిగ్రహించెద" నావుడు,
నేను నగుచు యాతు ధాను తోడ.

15 ఆ.వె. నిగ్రహముల కేమి నీవును మేము న
న్యోన్యమైత్రిఁ బొదలునట్టి తెఱగు
నడుప వలయుఁ గాక యెడసి పోనాడుకోఁ
దడవె? వేగిరింపఁ దగునె మనఘ!

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

16 వ. దానవేంద్రా ! నీ పలికినట్ల మన మిరు దెగల వారముం
గశ్యపు సంతానం బగుటం జేసి మన మెల్ల వివాదంబులు
నతండు తీర్పనర్హుండు గావున నమ్మహా మునీంద్రు కడకు
నరిగి యతని యెఱుక మీద మీకు నాకాధిపత్యంబు నొసం
గవలసిన నొసంగెద (దొలుత మదీయ వచనంబులు విని
యెట్టి సైరణ వహించి తది తుదముట్టనడవక విడిచి
వెట్టుట నీయట్టి గట్టి దొరకు నుచితంబే! తియ్యని నోరం
జేదు మేయుట నాయంబుగా''దని మరియు ననేక ప్రకారం
బుల నొడంబఱచి, యతని యతివ్యగ్రతకుం బ్రతి విధానంబు
గానక, యేనపుడ యప్పటికి దొరకిన బృహస్పతి ప్రము
ఖులు సహాయులుగా నమ్మహాదైత్యు వెంటం గశ్యపు పాలి
కేగితి; నప్పుడప్పరమ తపోధనుండు యజ్ఞ దీక్షితుండై
యున్నవాడు గావున మా వివాదంబులు నిజ యజనావ సానం
బు నందు విని తీర్చుటకు నియమంబు చేసి, యా సుర
విరోధిని యథార్థ సాంత్వ నాలాపంబుల శాంతుం జేసి,
''యిప్పుడు నీవు నీ వజ్ర పురంబునకు (జను'' మని యాజ్ఞా
పించిన.

17 ఉ. ఇంబడరంగ నియ్యకొనియెన్ రజనీ చరు (డేమి భాగ్యమో
యంబుజనాభ! యచ్చటికి నమ్ముని సత్కృపనేము, నేమి చె
ప్పం బులినోటికండ విడివడ్డగతిం దలపట్టిచూచు కొం,
చుంబెను చేటు దప్పె ననుచుం దివికేగితి మొయ్యనొయ్యనన్

18 చ. అడరి మదోద్ధ తత్వమున నద్దనుజుం డెపుడేమరించి పై
బడునొ యెఱుంగరాదు, సురపట్టణ రాజ్య సుఖాశ యేర్పడ
న్విడిచితి, నింక నీవు తల నిండగ నర్థము వోసితేని నే
నడుగటు వెట్టగా వెఱతు, నచ్యుత నిన్నునె కొల్చి యుండెదన్.

1. సారాంశం :

1. వజ్రనాభుడనే రాక్షసుడు బ్రహ్మను గూర్చి తపస్సు చేశాడు. బ్రహ్మ అతని తపస్సుకు మెచ్చుకొన్నాడు. మేరు పర్వతానికి దగ్గరలో 'వజ్రపురి' అనే నగరాన్ని నిర్మించి, ఆ నగరంలోనికి అతని అనుమతి లేనిదే ఎండ, గాలి కూడా ప్రవేశించడానికి వీలు కాని విధంగా చేశాడు. అలాంటి గొప్ప నగరాన్ని బ్రహ్మ అతనికి సమర్పించగా వజ్రనాభుడు మిక్కిలి సంతోషించి
2. అక్కడ సమస్త భోగాలను అనుభవిస్తూ,
3. వాడు (ఆ వజ్రనాభుడు)మొన్న కండకావరంతో వచ్చాడు. వాని పొగరుబోతుతనాన్ని ఏమనాలి? నన్ను లెక్క చేయకుండా అప్సరస స్త్రీలచే వేళ్ళతో లాలించబడిన క్రొంజిగురులతో విరాజిల్లే నందనోద్యానవనంలో తన సైన్యాన్ని విడిది చేయించాడు.
4. దేవతలలో అతన్ని ఎదిరించే వారెవ్వరూ లేరు. ఓ కృష్ణా! మనస్సు అల్లకల్లోలమైనందున చెప్పడం మరిచిపోయాను. ఎదిరించలేక పోవడానికి కారణం కూడ బ్రహ్మ ఇచ్చిన ఆ వర ప్రభావమే!

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

5. నే నిక్కడికి వచ్చేముందు అసామాన్యమైన, అద్భుతమైన సిరిసంపదలతో అతిశయించిన మీ ద్వారకా నగరాన్ని సందర్శించినపుడు పొందిన ఆనందంతో నామనసులోని బాధలన్నిటినీ మరచిపోయాను. వారిజనేత్రా! అందుచేత మీకు నేను మునుపటిలాగే కనపడవచ్చునేమో! కాని, శరీర కాంతిని కోల్పోయాను సుమా!

6. అది అలా ఉండనీయండి. ఆ విధంగా అతడు (వజ్రనాభుడు) ఒకనాడు తన సైన్యంతో పాటు నా మందిర ద్వారం దగ్గరకు వచ్చాడు. నీతో పని ఉంది మాట్లాడాలి అని లోనికి చెప్పి పంపించాడు. నేను అందుకు తగిన వాళ్ళను నియమించాను.

7. అప్పుడు మెరికలలాంటి గట్టి రాక్షసులు ఎంతో మంది కండకావరంతో లోనికి గబగబా జొరబడ్డారు. ద్వార పాలురను ఎడాపెడా తన్నారు. అతడు వచ్చి గర్వంతో నా ఆసనంలో దర్జాగా కూర్చున్నాడు.

8. అతనితో పాటు బలవంతంగా అతని అనుచరులందరూ సభలోని మునులు మొదలైన వారిని రెట్ట బట్టుకొని అవతలకు ఈడ్చివేసి, తమకు తామే వాళ్ళకు కావలసిన ఆసనాలు ఆక్రమించుకొన్నారు. ఇదంతా చూస్తూ తాపసులు, దేవతలు ఆశ్చర్యంతో బిక్కుబిక్కుమంటూ అక్కడక్కడా ఒదిగిపొయ్యారు.

9. ఓ యాదవ సింహా! అప్పటి నాపరిస్థితి చెప్పనలవి కాదు. వాళ్ల దూకుడుతనం చేత ఏం చేస్తారో, ముందు ఏం జరుగుతుందో తెలియ రాలేదు. మనసంతా అల్లకల్లోలమైంది. ఈ దుర్మార్గుడు మమ్మలనిద్దరిని (శచీదేవిని, ఇంద్రున్ని) పట్టుకొని బంధిస్తే దిక్కెవరు? అలా జరిగితే చాలా ప్రమాదం అని సందేహిస్తూ.

10. అప్పటికి మాత్రం బయటికి నా కలవరపాటు తెలియకుండా తెచ్చిపెట్టుకొన్న గాంభీర్యంతో అతనికి వస్త్రాభరణాది మర్యాదలు చేయడానికి వాళ్ళను, వీళ్ళను నియోగించాను. అది చూచి ఆ రాక్షసుడు ఇలా అన్నాడు.

11. నా యిష్టానుసారం కావలసిన వస్తువులు నేనుగా అనుభవించక, ఎవడో ఇచ్చేదాకా ఎదురు చూడాల్సిన గతి నాకెందుకు? తెలివైన వాడివైతే నేను చెప్పేమాటలు విను.

12. మంచి వాడుగా నీవు నటిస్తున్నందున తెలుసుకోలేక మొగమాటంతో నేను ఇలా ఉండి పోయాను. నీ ఉత్తుత్తి మర్యాదలు నాకెందుకు?

13. నీవు ఎంత కాలం స్వర్గాన్ని పాలించావో, ఇప్పటినుండి నేను అంతేకాలం పాలించడం న్యాయం. ఓ ఇంద్రా! కశ్యపుని సంతానమైన మీకు, దానవులమైన మాకు రాజ్యాధికారం సమానమే కదా! ఇదంతా అర్థం చేసుకొని, రాజ్యాన్ని వదలి నీవెక్కడికైనా వెళ్ళిపో!

14. ఇలా చేయక పోతే, ఓ ఇంద్రా! ఇదిగో వీరంతా నాచేతిలోని మనుషులు. ఇప్పుడే నిన్ను చంపగలనని అతడనగా నేను నవ్వుతూ ఆ దానవునితో

15. చంపడాల దాకా ఎందుకు? నీవు మేము అన్యోన్యంగా బ్రతికే మార్గం ఆలోచిచాలి కాని పోట్లాడుకోవడాలు మంచిదా? ఓ పుణ్యాత్ముడా, తొందర పాటెందుకు?

16. ఓ దానవేంద్రా! నీవన్నట్లు మన ఇరు తెగల వారము కశ్యపుని సంతానమైనందున మన వివాదం పరిష్కరించటానికి అతడే తగినవాడు. కాబట్టి మనం ఆ మహనీయుని దగ్గరకు వెళ్ళుదాము. ఆయన నీకు స్వర్గాధిపత్యాన్ని ఇవ్వమంటే తప్పకుండా ఇస్తాను. నా మాట

© TS NOT TO BE REPUBLISHED

విని ఇంతవరకు నీవు ఎలా ఓర్పువహించావో, అలాగే చివరిదాకా నడచుకోక మధ్యలో మానుకోవడం నీలాంటి గొప్పవానికి తగునా? తియ్యని నోటితో చేదు తినడం న్యాయం కాదు. అని అనేక రకాలుగా నచ్చజెప్పి, అతని తొందరను ఆపడానికి గత్యంతరం లేక, అప్పటికి దొరికిన బృహస్పతి మొదలైనవారు సహాయులుగా ఆ మహాదైత్యుని వెంబడి కశ్యపుని దగ్గరకు వెళ్ళాను. అప్పుడు ఆ తపోధనుడు యజ్ఞం చేస్తున్నందున మా వివాదాన్ని ఆ యజ్ఞం పూర్తి అయ్యాక చూస్తానని, ఆ రాక్షసుని తగిన మాటలతో శాంతింప చేసి, అతన్ని వజ్రపురానికి వెళ్లమని ఆజ్ఞాపించగా

17. అదేమి అదృష్టమోగాని ఆ రాక్షసుడు సంతోషంతో సరే అన్నాడు. ఆ ముని పుణ్యమా అన్నట్లు పులినోటిలో పడిన కండను విడిపించుకొన్నట్లు, ఒక సారి తల పట్టుకొని చూచుకొని (ప్రాణంతో ఉన్నానా లేదా అన్నట్లు) పెద్ద ప్రమాదం తప్పిపోయిందని మెల్లగా స్వర్గానికి వెళ్ళిపోయాము.

18. కాని పొగరుబోతైన ఆ రాక్షసుడు ఎప్పుడు ఏమరుపాటుతో పైబడతాడో తెలియదు. ఇక ఈ పదవిపై ఆశ విడిచి పెట్టాను. తలయెత్తు బంగారం ఇచ్చినా ఆ వైపు అడుగు పెట్టటానికి కూడ భయపడుతున్నాను. ఓ కృష్ణా! కేవలం నిన్ను కొలుచుకొంటూ ఉంటాను.

2. కొత్తపదాలు :

కుశలము యథేష్ట పల్లవం అధమ విద్వేషి బిడౌజుడు వ్యగ్రత

3. పదాలకు అర్థాలు :

అభిమతం = కోరిక; వ్యథ= బాధ; పొంత= చెంత; దనుజుడు= రాక్షసుడు; అబ్జనాభుడు = శ్రీకృష్ణుడు; యథాపురాకారత = మునుపటి ఆకారము వలె; ఖలుడు = నీచుడు; నాకము = స్వర్గము; విరోధి= శత్రువు; రజనీ చరుడు = రాక్షసుడు; పల్లవము = చిగురు; వ్యగ్రత = కోపము; కుశలము = క్షేమము;

4. పర్యాయ పదాలు :

వారిజం : కమలం, పద్మం, తామర, అరవిందం, అంబుజం.

చేయి : పాణి, కరం, హస్తం.

రాక్షసులు : దైత్యులు, దనుజులు, నిశాచరులు, రజనీచరులు

5. వ్యుత్పత్త్యర్థాలు :

అంబుజము : అంబువు (నీటి) నుండి పుట్టినది (కమలం)

అబ్జనాభుడు : అబ్జమును నాభియందు కలిగినవాడు (విష్ణువు)

నిశాచరులు : నిశ (రాత్రి) యందు చరించువారు (రాక్షసులు)

దైత్యులు : దితికి పుట్టినవారు (రాక్షసులు)

పంకరుహనాభుడు : పద్మమును నాభియందు గలవాడు (విష్ణువు)

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

6. ప్రకృతి – వికృతులు :

ప్రకృతి	**-**	**వికృతి**
మనుష్యుడు	-	మనిషి
దైవం	-	దయ్యం
రాక్షసి	-	రక్కసి
యజ్ఞం	-	జన్నం
పురము	-	ప్రోలు

7. సంధులు :

ఆ	+	దురాత్మ	=	అద్దురాత్మ	-	త్రికసంధి
మారుత	+	ఆతపము	=	మారుతాతపము	-	సవర్ణదీర్ఘ సంధి
వస్త్ర	+	ఆదులు	=	వస్త్రాదులు	-	సవర్ణదీర్ఘ సంధి
వివిధ	+	ఉపచారములు	=	వివిధోపచారములు	-	గుణసంధి
పాటు	+	ఒకింత	=	పాటొకింత	-	ఉకారసంధి
మొగము	+	ఓడుచు	=	మొగమోడుచు	-	ఉకారసంధి

8. సమాసాలు :

వారిజనాభుడు : నాభియందు పద్మము కలవాడు - బహువ్రీహి సమాసం

దివ్య వస్తువు : దివ్యమైన వస్తువు - విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం

తపోధనుడు : తపస్సును ధనముగా కలవాడు - బహువ్రీహి సమాసం

9. తప్పొప్పులను గుర్తించండి :

తప్పు	**-**	**ఒప్పు**
వైబవం	-	వైభవం
నాబుడు	-	నాభుడు
ఆబరణము	-	ఆభరణము
స్వాంతనము	-	సాంత్వనము

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

10. సొంత వాక్యాలలో ఉపయోగించండి :

గ్రక్కుమిక్కు

అన్యోన్యం

చేతిలోనివారు

చపల చిత్తము

అక్కడక్కడ

11. గుంపుకు చెందని పదాన్ని గుర్తించండి :

ఋషి, ముని, తపస్వి, చిలుక

అన్న, తమ్ముడు, గురువు, చెల్లెలు

పురము, విమానము, పట్టణము, నగరము

12. జతపరచండి :

వజ్రనాభుడు	స్వర్గము
ఇంద్రుడు	గుహ
శ్రీకృష్ణుడు	కశ్యపుడు
సింహము	ద్వారక
దితి	వజ్రపురి

13. కింది ప్రశ్నలకు ఒకటి, రెండు వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి :

1. వజ్రనాభుడు ఎవరిపైన దండెత్తాడు ?
2. ఇంద్రుడు ఎవరితో మొరపెట్టుకొన్నాడు ?
3. వజ్రనాభుడు ఎవరి వల్ల వరాలు పొందాడు ?
4. వజ్రనాభుని సేనలు ఎక్కడ విడిది చేశాయి ?

14. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు సమాధానాలు రాయండి :

1. ఇంద్రుడు కృష్ణునితో వజ్రనాభుని గురించి ఏమని చెప్పాడు?
2. ఇంద్రసభలోనికి ప్రవేశించిన వజ్రనాభుని దౌష్ట్యాలను వివరించండి.
3. కశ్యపుడు ఇంద్రుని ఆపద నుంచి ఎలాగట్టెక్కించాడు?
4. ఆపద నుంచి గట్టెక్కిన ఇంద్రుడు మనశ్శాంతిని పొందిన విధమెలాంటిది?

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

15. కింది సందర్భాలను వివరించండి :

1. మాటలాడ పనికలిగి వచ్చితిని
2. ఏమిటికి నాకు నీదు వృథా మాధురి
3. అన్యోన్య మైత్రి బొదలునట్టి తెఱగు నడుప వలయు
4. మీరెల్ల నాచేతిలోని వార చెప్పనేల?

16. విద్యార్థులకు సూచనలు :

రాయల ఆస్థానంలోని అష్టదిగ్గజ కవులను, వారు రచించిన కావ్యాలను గురించి తెలుసుకొనండి.

17. ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నములోని కథాసారాంశాన్ని విద్యార్థులకు వివరించి, పింగళి సూరన ఇతర రచనలను గురించి తెలియజేయండి.

✤ ✤ ✤

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

P4C1U8

9. మమకారం

-పిల్లలమఱ్ఱిపినవీరభద్రుడు

[ఈ పాఠ్యాంశాన్ని రచించినకవి 'వాణీనారాణి' అని సగర్వంగా చెప్పుకొన్న కవి పిల్లలమఱ్ఱి పిన వీరభద్రుడు. భారతాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని జైమినీ భారతాన్ని రచించాడు. ఒక్క రాత్రిలోనే మొత్తం కావ్యాన్ని రాసి ఇచ్చాడన్న ఐతిహ్యం ఉంది. ఈయన 15వ శతాబ్దానికి చెందినవాడు. ఇతని రచన సరళంగా, సుబోధకంగా, వర్ణణాత్మకంగా ఉంటుంది. ప్రస్తుత పాఠ్యభాగం 'శృంగార శాకుంతలం' అనే కావ్యంనుండి గ్రహింపబడింది.

పెళ్ళైన ఆడబిడ్డను అత్తవారింటికి పంపడం మన సంప్రదాయం. అత్తవారింటికి కూతురిని పంపే సందర్భంలో అమ్మానాన్నలతోపాటు పుట్టింటివారందరు బాధపడడం సహజం. ఈ పాఠ్యభాగంలో శకుంతలను అత్తవారింటికి (దుష్యంతుని దగ్గరకు) పంపే సమయంలో కణ్వుడు పొందిన బాధ, ఆవేదన వర్ణింపబడ్డాయి.]

1 వ. అని ప్రసంగవశంబున గొన్ని కులకన్యకాధర్మంబులెఱింగించి,
అనసూయ ప్రియంవదలు మున్నుగా కొందఱు వృద్ధ తపస్వినీ
జనంబులను, జతుర మతులగు నిద్దఱు శిష్యులందోడువెట్టి
శకుంతలన్ దుష్యంతు పాలికనుప సమకట్టి.

2 ఉ. పొమ్మన జూచు, జూచిమది పుట్టిన ప్రేమము పేర్మి బాష్పముల్
గ్రమ్మిన గ్రమ్మఱం బెడమొగంబయి కన్నుల నీరు మ్రింగుచున్
గ్రమ్మఱదా శకుంతల మొగంబగు, నశ్రులనించు గొంతసే
పమ్మునిజాలిబొంది ధృతియంతము నిల్వక విచ్చిపాఱగన్.

3 ★ ఉ. ఎంచమునీంద్రులందు విజితేంద్రియుడైన తపస్వికూర్మిగా
వించి, శకుంతలం బెనిచి విస్మృతినొందిన మోహపాశముల్
త్రెంచుకొనంగలేక తియతీపుల చిత్తముగాసివెట్టె, శీ
లించిన ఎవ్వడింక వదలింపగనోపెడు మోహబంధముల్.

4 వ. ఇట్లు బంధురంబగు మోహలతా బంధంబున నమ్మునిసింధురంబు
కట్టువడి ప్రకృతిజనంబుకైవడి శకుంతలాభిముఖుండై

5 ★ ఉ. నాపయికూర్మి తద్గురు జనంబులపై నిడి, మౌని కన్యకా
స్థాపిత వృత్తి బంధువనితాతతియందు ఘటించియిష్టస
ల్లాపములందు నిచ్చటు తలంపక నిచ్చలు ప్రాణనాథ సే
వా పరతంత్రవై యెటుల వన్నెయ దెచ్చెదొ నాకు పుత్రికా!

6 ★ ఉ. ఎన్నడు నామదిన్మఱతు నేనిట పుత్రిక! పూటపూట యా
సన్న సరోవరంబునను సంస్మరణం బొనరింప సంతత
స్విన్నమరంద సిక్త సరసీజము జూచి మదంతికంబునన్
గన్నులు నీటితోడ కుళకంబగుచున్న భవన్ముఖాబ్జమున్.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

7 ఉ. కొంత సుఖంబునుంగలదు కోమలి! నాకిట పర్ణశాలికా
ప్రాంతమునందు నీవు పెనుపంబరువొందిన మాలతీలతా
క్రాంత మనోజ్ఞమైన సహకారము కన్గొనునప్పుడెల్ల దు
ష్యంతుడు మా శకుంతలయు సంగడి నుండుటగాదలంపగన్.

8 వ. ఎట్టకేలకు ధైర్యంబు వట్టుకొని శకుంతలం దోడ్కొని యగ్ని హో
త్రంబునకు దండంబువెట్టించి, మునులకు నమస్కారంబు జేయిం
చి, పుణ్యతపస్వినీ జనంబులకు మ్రొక్కించి, తదీయాశీర్వా
దంబులతోడ దానును దీవించి యనుపుటయు దండ్రిపాదంబు
లకుబ్రణామంబాచరించి,

9 సీ. జనకుడుండెడు ననుష్ఠాన వేదిక జూచు
జూచిక్రమ్మఱబోయి, చూడవచ్చు
స్నానార్థ నియమిత జలజాకరము జూచు
జూచి, క్రమ్మఱబోయి, చూడవచ్చు
నిజహస్త పోషిత కుజవల్లికల చూచు
జూచి క్రమ్మఱబోయి, చూడవచ్చు
గుంజ కోటర కుటీక్రోడ వీథులు చూచు
జూచి క్రమ్మరబోయి చూడవచ్చు

తే.గీ. దండ్రిపాయంగలేని సంతాపజలము
నత్తవారింటికేగెడు హర్షజలము
గోరువెచ్చన పాలిండ్ల కొనలు దడుప
నెడపదడుపన బయ్యెద దుడిచికొనుచు.

10 సీ. కదలు నాలుగు మూడు బదములు క్రమ్మఱి
తండ్రిపాదంబులౌదల ఘటించు
గొంత దవ్వేగు, నేగుచువచ్చి కణ్వుని
కడుపులోదలమోపికౌగిలించు,
నరుగుకొండొక వేగదిరిది మౌనులకు'మా
యయ్యనుడీ'అని యప్పగించు
గమనించుపెడమర్లి కాశ్యపుదెస జూచి
'నేబోదు' నంచు గన్నీరునించు

జనకుడుపలాలనముసేయ, సంయమీంద్ర
భామలదలింపననసూయ పట్టి తిగువ
నిగిడి యడుగిడె నొకభంగి మగిడి మగిడి
చూచుకొంచు శకుంతలా సూనగంధి.

11 కం. మునిభామలు నలువంకల
జనుదేఱగ నిర్మలోర్మి సంగతయగున
య్యనిమిషనది రత్నాకర
మునకేగెడు భంగి కదలి పోయెను నెమ్మిన్

* కంఠస్థ పద్యాలు

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

1. సారాంశం :

1. సందర్భోచితంగాకొన్ని కన్యకా ధర్మాలనుబోధించి, అనసూయ, ప్రియంవదలు మొదలైన కొందరు వృద్ధ తపస్వినులను, బుద్ధిమంతులైన ఇద్దరు శిష్యులను శకుంతలకు తోడుగా, చేసి ఆమెను దుష్యంతుని దగ్గరకు పంపటానికి పూనుకొని ఆ కణ్వుడు.

2. శకుంతలతో 'వెళ్ళిరావమ్మా!' అని చెప్పాలనుకుంటాడు కాని, అంతలోనే ఆమెపై కలిగిన వాత్సల్యంతో కన్నీరు రాగా, మొగం పక్కకు తిప్పుకొని, ఆ కన్నీటిని మింగుకుంటూ, మరల ఆమెవైపు చూస్తాడు. పట్టుదప్పిపోయి కారుతున్న కన్నీటితో జాలి పొంగిపోయింది.

3. మునిశ్రేష్ఠులలోనే, ఇంద్రియాలను జయించినవాడు ఆ తాపసి (కణ్వుడు). అంతటి గొప్పవాడే, ప్రేమతో పెంచిన శకుంతలపై, తనకున్న ప్రేమబంధాన్ని తెంచుకోలేక పోయాడు. మధురమైన పెంచిన ప్రేమ అతన్ని బాధించింది. ఆలోచించి చూడగా, ఇక సామాన్య మానవుడు మోహబంధాల్ని ఎలా వదలించుకోగలడు?

4. ఇలా తప్పించుకోలేని మోహమనెడితీగతో బంధించబడిన ఆమునిశ్రేష్ఠుడు సామాన్య మానవునిలా శకుంతల వైపు తిరిగి.

5. ఓకూతురా! ఇకనుంచి నామీద నీకున్న ప్రేమను (అత్తవారింటిలోని) పెద్దలవైపుచూపుము. ఇక్కడి ముని కన్యలపై నిలిపిన ప్రేమను, అక్కడి బంధువుల స్త్రీలపైనను చూపుము. ఇష్టాగోష్ఠి సందర్భాలలో, ఇక్కడి విషయాల ప్రస్తావన చేయక, నిత్యం నీ భర్తసేవలో మునిగి పోయి, నాకు ఎలా కీర్తిని తెస్తావో కదా!

6. ఓ అమ్మాయీ! చెంతనున్న సరోవరంలో వికసించి, మకరంద బిందువులతో నిండిన పద్మాలను ప్రతిదినమూ చూస్తుంటాను. వాటిని చూస్తూవుంటే నీవు పక్కన కూర్చొనివున్నట్లు, కన్నీటితో నిండిన పద్మములాంటి నీముఖము గుర్తుకు రావటం ఎప్పటి కైనా మరచిపోగలనా!

7. ఓ అమ్మాయీ! నాకిక్కడ కొంత సుఖంగా కూడా ఉంది. అదెలాగంటే నీవుపెంచిన, మాలతీలత తీయమామిడి చెట్టును పెనవేసుకొని వున్న అందమైన దృశ్యాన్ని చూచినపుడు, నీవు కూడ ఇలాగే దుష్యంతుని చేరువలో ఉన్నట్లు భావిస్తుంటాను కాబట్టి.

8. అని చివరికి ధైర్యం కూడగట్టుకొని, శకుంతలను పిలుచుకొని అగ్నిహోత్రానికిదండం చేయించి, మునులకు నమస్కారం చేయించి, పుణ్యతపస్వినీ స్త్రీలకు మ్రొక్కించి, వారి ఆశీర్వాదములతో పాటు, తానుకూడ ఆశీర్వదించి పంపే సమయంలో, ఆమె తన తండ్రి పాదాలకు ప్రణమిల్లి.

9. తనతండ్రి యజ్ఞం చేసే వేదికను చూస్తుంది. మళ్ళీవెళ్ళి దాన్నే చూస్తుంది. ప్రతిదినం స్నానంచేసే సరస్సువైపు చూస్తుంది. చూచి, పరిగెత్తుకొని వెళ్ళి మళ్ళీ దాన్నే చూస్తుంది, తాను పోషించి పెంచిన చెట్లను, తీగలను చూస్తుంది. చూచి మళ్ళీ వాటినే చూస్తుంది. చెట్లవరుసలను చూస్తుంది. ఆవరుసల్లో కొన్ని పొదరిండ్లున్నాయి. మరికొన్ని పెద్దచెట్టు తొర్రలున్నాయి. ఆ తొర్రలు గుడిసెల్లా ఉన్నాయి. వాటిని పదేపదే చూస్తుంది. ఒకవైపు తండ్రిని విడిచిపెట్టి వెళ్ళాల్సివచ్చినందుకు దుఃఖాశ్రువులు, మరోవైపు అత్తవారింటికి వెళ్ళాల్సివచ్చినందుకు ఆనందాశ్రువులు కలిసి వెచ్చటి ఎద భాగంపై పడుతుండగా పైట చెంగుతో తుడుచుకుంటూ.

NOT TO BE REPUBLISHED © KTBS

10. వెళ్ళడానికిగాను మూడు నాలుగు అడుగులు ముందుకు వేసి, వెంటనే వెనక్కి తిరిగివచ్చి తండ్రిపాదాలపై వాలిపోతుంది. కొంతదూరం వెళ్తుంది. మళ్ళీ ఆగి, వెనక్కిపరిగెత్తుకొని వెళ్ళి తండ్రికడుపులో తలపెట్టుకొని కౌగిలించుకుంటుంది. కొంచెం ముందుకెళ్తుంది. వెంటనే వేగంగా తిరిగివచ్చి, మునులవైపు చూచి, 'మా అయ్యను జాగ్రత్తగా చూసుకుంటూ ఉండండి.' అని అప్పగిస్తుంది. తదేకంగా తండ్రివైపుచూస్తూ నేను వెళ్ళివస్తాను అని కన్నీళ్ళు కారుస్తుంది. తండ్రి బుజ్జగిస్తుండగా, మునిస్త్రీలు 'ఏడవకమ్మా' అని మందలిస్తుండగా (తన స్నేహితురాలైన) అనసూయ పాదవిపట్టుకొనగా, అడుగు ముందుకు వేయలేక, వెనక్కి తిరిగి తిరిగి చూస్తూ శకుంతల ముందుకు సాగింది.

11. నాలుగు వైపులనుండి తాపసి స్త్రీలు కలిసి వస్తుండగా, ఆమె ముందుకు సాగుతోంది. అది చూస్తుంటే నిర్మలమైన అలలతో కూడిన ఆ దేవనది, సముద్రున్ని కలిసేందుకు వెళ్ళుతున్నట్లుగా అనిపించింది.

2. కొత్త పదాలు :

ధృతి గాసివెట్టు సింధూరం నిచ్చలు సంస్మరణ సరసీజం పర్ణశాల సహకారం.

3. అర్థాలు :

క్రమ్మఱ = మరల; ధృతి = ధైర్యం; విజితేంద్రుడు; ఇంద్రియాలను జయించినవాడు; శీలించిన = పరిశీలించిన; చిత్తం = మనస్సు; కూర్మి = ప్రేమ; కాసివెట్టు = బాధించుట; సింధూరం= ఏనుగు; గురుజనం =పెద్దలు; నిచ్చలు = ప్రతిదినం; స్విన్న = మృదువైన; స్నిగ్ధ = తడిసిన; కైవడి = విధం; ఆసన్న = సమీపం; సహకారం = మామిడిచెట్టు; వితానం = సమూహం; తరువు = చెట్టు; ఆలవాలం = పాదు; కుంజకోటర కుటీ క్రోడ వీథులచూచు; కుంజ = పొదరిల్లు; కోటర = చెట్టుతొర్రలు; కుటీ = గుడిసె; క్రోడ = ఒడి; వీథులు = వరుసలు; అనిమిషనది = గంగానది; రత్నాకరం = సముద్రం.

4. నానార్థాలు :

గురువు : తండ్రి, పెద్దవాడు, విద్యనేర్పువాడు.

5. వ్యుత్పత్త్యర్థాలు :

రత్నాకరం	:	రత్నాలకు నిలయమైనది (సముద్రం)
సరసీజం	:	సరసునుండి పుట్టినది (పద్మము)
అబ్జం	:	నీటినుండి పుట్టినది (పద్మం)
గురువు	:	అజ్ఞానాంధకారాన్ని పోగొట్టేవాడు
జలజాకరం	:	కమలములకు నిలయం (సరస్సు)

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

6. జతపరచండి :

జనకుడుండెడు	హర్షజలము
స్నానార్థ నియమిత	సంతాప జలము
నిజహస్త పోషిత	అనుష్ఠాన వేదిక
తండ్రిపాయంగలేని	జలజాకరము
అత్తవారింటికేగెడి	కుజవల్లికలు

7. రూపాంతరాలు :

వన్నె - వన్నియ

మకరందం - మరందం

కన్య - కన్నె, కన్నియ

8. సంధులు :

విజితేంద్రియుడు	:	విజిత	+	ఇంద్రియుడు	గుణసంధి
నిర్మలోర్మి	:	నిర్మల	+	ఊర్మి	గుణసంధి
అమ్ముని	:	ఆ	+	ముని	త్రికసంధి
రత్నాకరము	:	రత్న	+	ఆకరము	సవర్ణదీర్ఘసంధి
శకుంతలాభిముఖుడు	:	శకుంతల	+	అభిముఖుడు	సవర్ణదీర్ఘసంధి
ముఖాబ్జము	:	ముఖ	+	అబ్జము	సవర్ణదీర్ఘసంధి

9. సమాసాలు :

విజితేంద్రియుడు - జయించిన ఇంద్రియములు కలవాడు - బహువ్రీహి సమాసం

మోహపాశం - మోహమనెడిపాశం రూపక సమాసం

వృద్ధ తపస్వినులు - వృద్ధులైన తపస్వినులు విశేషణపూర్వ పదకర్మ ధారయ సమాసం.

చతుర మతులు - చతురమైన మతులు కలవారు బహువ్రీహి సమాసం.

10. అలంకారం :

అయ్యనిమిష నది రత్నాకరమున కేగెడుభంగి
ఇందులో ఉపమాలంకారమున్నది.

ఉపమేయం - మునిభామలతో కూడిన శకుంతల

ఉపమానం - అలలతో కూడిన గంగ (ఆకాశ గంగ)

ఉపమావాచకం - భంగి

సామాన్యధర్మం - కదలి పోవడం.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

11. కింది సందర్భాలను వివరించండి :

1. ఎవ్వడింక వదలింపగనో పెడు మోహబంధముల్
2. ఎటుల వన్నియదెచ్చెదొ నాకు పుత్రికా!
3. దుష్యంతుడు మా శకుంతలయు సంగడి నుండుటగా దలంపగన్
4. 'మాయయ్య సుడీ'యని యప్పగించు.
5. 'నేబోదు' నంచు గన్నీరు నించు.
6. కన్నులు నీటితోడ కుళకంబగుచున్న భవన్ముఖాబ్జమున్.

12. కింది ప్రశ్నలకు ఒకటి రెండు వాక్యాలలో సమాధానాలు రాయండి :

1. పిల్లలమర్రి పినవీరన ఎన్నో శతాబ్దం వాడు?
2. శకుంతల పెంపుడు తండ్రి ఎవరు?
3. శకుంతల భర్త ఎవరు?
4. కణ్వుడు ఎలాంటి తపస్వి?
5. కణ్వుడు ఏ పాశాన్ని తెంచుకోలేక పోయాడు?
6. లతతో చుట్టబడిన మామిడి చెట్టును చూచినపుడు కణ్వునికి ఎవరు గుర్తుకు వస్తారు?
7. మమకారం పాఠాన్ని రాసిందెవరు?

13. కింది ప్రశ్నలకు వివరంగా జవాబులు రాయండి :

1. శకుంతలను అత్తవారింటికి పంపునపుడు కణ్వుడు ఎలా బాధ పడ్డాడు?
2. కణ్వుడు తనకు శకుంతల ముఖం ఎలా జ్ఞాపకం ఉంటుంది అన్నాడు?
3. ఆశ్రమాన్ని వదలి వెళ్ళేటప్పుడు శకుంతల ఎలా బాధ పడ్డది?
4. మమకారం పాఠంలోని సారాంశాన్ని రాయండి.

14. కార్యాచరణం :

శకుంతలా దుష్యంతుల నాటకాన్ని విద్యార్థులు చూడాలి.

15. ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

1. విద్యార్థినీ విద్యార్థులతో దుష్యంత నాటకాన్ని వేయించండి.
2. 'అప్పగింతల' పాటలను సేకరించి పిల్లలకు వినిపించి, వివరించండి.

✤ ✤ ✤

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

10. ఘోషయాత్ర

- ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ

X8K5M1

[ద్యూత నియమం ప్రకారం పాండవులు వనవాసంలో కష్టాలు పడుతున్నారు. అలాంటి సమయంలో తమ వైభవాన్ని వారి ముందు ప్రదర్శించి, వారు మనస్తాపం పొందేలా చేసి, చూచి సంతోష పడాలని కర్ణుడు తన కూర్మి చెలికాడైన దుర్యోధనునికి సలహాయిస్తాడు.

ఈ పాఠ్యభాగం ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ రచించిన భారతారణ్య పర్వశేషం నుంచి గ్రహించబడింది. నన్నయ, తిక్కన, ఎర్రన- ఈ ముువ్వురిని 'కవిత్రయం' అంటారు. ఎర్రన కవిత్రయంలో మూడోవాడు. 14వ శతాబ్దంలో అద్దంకి రాజధానిగా రెడ్డి రాజ్యాన్ని పరిపాలించిన ప్రోలయ వేమారెడ్డి ఆస్థానంలోని వాడు. శంభుదాసుడు, ప్రబంధ పరమేశ్వరుడు ఎర్రన బిరుదులు. రామాయణం, నృసింహపురాణం, హరి వంశం,- ఎర్రన ఇతర రచనలు. ఎర్రన రామాయణం అలభ్యం.]

1 వ. పాండవులిప్పుడు పరమ దుఃఖార్తులగుచు ద్వైతవన సరోవర సమీపంబున
నున్నవారని వింటిమి. నీవు సకల సామ్రాజ్యవిభవంబు మెరసి చని యందు నీతేజంబు
ఘర్మ సమయంబు నాటి తపను తేజంబై పగతుర కన్నులు గమర నతి దుస్సహంబగు
నట్లుగా జేయుచు.

2 కం. ధన ధాన్య పుత్ర బాంధవ
జన లాభంబులును దలప సరికావు సుఖం
బున దాను దనరి, శత్రులు
ఘనతర దుఃఖములనుండి గని యలరుటకున్

3 ఉ. నారలు గట్టి కూరలశనంబుగ నుగ్ర వనంబులో విప
ద్భారము నొంది వందురిన ఫల్గుణు నుజ్జ్వల రాజ్యవైభవో
దారులమై కనుంగొని ముదంబును బొందగ గాంచుకంటె, నిం
పారగ నొండు గల్గునె? కృతార్థత మెందును గౌరవేశ్వరా!

4 తే.గీ. అతుల సౌభాగ్య పుణ్య సమగ్ర గరిమ
నొప్పుచున్న నీదేవుల మెప్పు జూచి
ధృతి దరగి తన్ను తాన నిందించు కొనుచు
హృదయమున పాండవాంగన మెరియ వలదె?

5 వ. అనిన నిది వోలు నని నాగకేతనుండు సంప్రీతుండై కొండొక విచారించి,
రాధేయుం జూచి యిట్లనియె... విదురుండు పాండవ పక్ష పాతి యగుట
మనవిచారించిన యిక్కార్యంబు చిన్న సన్న యెరింగె నేనియు నాతండెల్ల భంగుల
విఘ్నంబు సేయుంగావున నిదియంతయు రహస్యంబుగా నొనరించుకొని
ధృతరాష్ట్రుండు దీని కనుమతించు తెరంగెయ్యది? యట్టియుపాయంబు
నీవును శకునియు నూహించునది. . . . . యన కర్ణుండు దుర్యోధనుని కిట్లనియె.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

6 ఉ. భూతలనాథ! యేనొకట పోల నుపాయము గంటి, నిప్పుడా
ద్వైతవనంబునందు విదితంబుగ నున్నవి గోకదంబముల్
ప్రీతిగ తద్విలోకనము పేర జనందగు, ధారుణీశ్వరుం
డీ తెరగైన బొమ్మను నభీష్టము సేకురు నెల్ల భంగులన్.

7 కం. నావిని సుబల తనుజుడు
'దేవా! నీయాన యేను దెల్లంబుగ, రే
యీ వెరవె నెమ్మనమ్మున
భావించితి' ననియె నంత ప్రహసిత ముఖులై.

8 వ. ఒండొరుల చెయి సరచి నవ్వుచు నమ్ముువ్వురుం దక్షణంబ సమంగ
నామధేయుండైన గోపాలకు నొక్కని గరపికొని ధృతరాష్ట్ర పాలికిం జని
సముచిత ప్రసంగ సేవా విశేషంబుల నమ్మహీవిభు సుముఖుం జేసి,
యనంతరంబ "దేవా! ద్వైతవనంబు నందుల కీలారంబున నుండి వీడె
యొక్క గోపకుండు వచ్చె" ననిన నతండును వాని కభిముఖుండై పసుల
సేమంబడుగుటయు. వాడిట్లనియె.

9 ఉ. ద్వైతవనంబు నట్టి సుఖవాసము గోవుల కెందు లేదు: ధా
త్రీతలనాథ! యిప్పుడు ప్రదీప్తములై సతతంబు చేర్చిగో
వ్రాత భయంకరంబులగు వాలు మృగంబులు సంచరించు. మీ
కాతెరగెల్ల జెప్పుటకు నైయిట వచ్చితి నేను జెచ్చెరన్.

10 వ. అనిన యనంతరంబ కర్ణ సౌబలులు ధృతరాష్ట్రు తోడ "దేవా!
యట్లయినం దడయక దుష్టమృగ నాశనంబును గోగణ సంరక్షణ
బును జేయుటకు భవత్సూను దుర్యోధను నియోగింపు" మనిన నతండు
గొండొక విచారించి యిట్లనియె.

11 మ. తగు గోరక్ష యొనర్ప, దుష్ట మృగ విధ్వంసంబు నూహింప, మే
లగు; నైనన్ వినుడవ్వనాంతరము నందాసక్తిమై నున్నవా
రు గరిష్ఠాత్ములు, పాండురాజ తనయుల్, రూఢ ప్రతాపాఢ్యు, ల
ట్లగుటన్ మీగమనంబు నామది బ్రియంబై తోపదెబ్బంగులన్.

12 చం. వనమున కేగి వందురిన వారని వారల మీరవశ్యముం
జెనకదలంతురప్పురుష సింహులు భూరి తపోనిధుల్ మనం
బున గలుషించిరేనియు, దపోమహిమన్ మిము నిగ్రహింతు, రొం
డె, నతులితాస్త్ర శక్తిని వడిం దునుమాడుదు రాజినందరన్.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

13 తే.గీ. చెనకి మీరు వారికి గీడు సేయుటయును
వారు మీకెగ్గు సేతయు వగవ మేలు
గాదు; వలసిన ఘోష రక్షణ మొనర్ప
దగిన వారల బుత్తము దడయకందు.

14 వ. అని యొడంబడకున్న నయ్యాంబికేయునకు శకుని యిట్లనిమె

15 ఉ. పాలిత విక్రమోన్నతులు పాండు తనూజులు; వారికప్రియం
బేల యొనర్తు మే మధిప యేమటు సేసితి మేనియుం బ్రతి
జ్ఞాలపితుండు ధర్మజుడు సత్యము దప్పునె? తమ్ములేల త
చ్ఛీల మతి క్రమింతురిది సిద్ధము నమ్ముము నెమ్మనంబునన్.

16 కం. మాకును జిత్తంబుల మృగ
యాకౌతుక మతిశయిల్లినది. గోగణర
క్షాకరణము గార్యంబటె
యేకీడును నేల బొందు నిందు మహీశా!

17 కం. అనిన నతడు కొండొక వడి
మనమున నూహించి "బుద్ధి మంతులరై గో
ధనము నరసి తడయకరం
డ"ని వారికి నెట్టకేల కనుమతియిచ్చెన్.

18 ఆ.వె. ఆక్షణంబ కౌతుకాతిశయ వ్యగ్ర
హృదయుడైన ఫణిధరేంద్ర కేతు
నాజ్ఞ కరిపురంబు నందెల్ల ఘోషింప
బడియె, ఘోష యాత్ర ప్రకటలీల.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

1. సారాంశం

1. ఇప్పుడు పాండవులుద్వైతవనంలో ఒక సరోవరం దగ్గర ఉన్నారని విన్నాము. మిట్ట మధ్యాహ్న సమయంలో సూర్యుని వలె నీవు నీ వైభవంతో వెళ్ళి, వాళ్ల కన్నులు కుట్టేలా భరించలేనట్లు చేయి.

2. తాను సుఖంగా ఉంటూ, తనశత్రువులు చాలా కష్టాలు పడుతుండటం చూచి సంతోషించడం కంటె ధన ధాన్యాదులు, పుత్రులు, బంధువులు ఎక్కువ కాదు.

3. నార చీరలు ధరించి, ఆకులు అలములు తింటూ, ఆ ఘోరారణ్యంలో ఆపదల మధ్యలో బాధపడుతున్న అర్జునుని, మనం ఎంతో గొప్ప రాజ్య భోగాలతో ఉంటూ, చూచి సంతోష పడటంకంటె ఓ దుర్యోధనా! మించిన కోరిక మరొక్కటి ఉంటుందా?

4. నీభార్యలు ఎంతో గొప్ప సంపదలతో తులతూగుతుండటం చూసిన ఆ ద్రౌపది పట్టుదప్పి, తనను తానే నిందించు కొంటూ మనసులో బాధ పడాలి.

5. అని కర్ణుడు చెప్పగావిని దుర్యోధనుడు సంతోషపడి, సరేనని, కాసేపు ఆలోచించి ఇలా అన్నాడు. 'విదురుడు పాండవ పక్షపాతి. మనం అనుకొన్న ఈ పనిని ఏమాత్రం పసికట్టినా, అన్నివిధాలా ఆటంకం కలుగ జేస్తాడు. కాబట్టి దీన్ని రహస్యంగా ఉంచాలి. ఏమి చేస్తే ఈ పనికి ధృతరాష్ట్రుడు అనుమతిస్తాడో, అలాంటి ఉపాయాన్ని నీవూ శకుని కలిసి ఆలోచించి చెప్పండి అనగా విని కర్ణుడు దుర్యోధనునితో ఇలా అన్నాడు.

6. ఓ రాజా! నాకొక ఉపాయం తోస్తున్నది. ఇప్పుడు ఆ ద్వైతవనంలో మన ఆల మందలున్నవి కదా! వాటిని చూడాలనే నెపంతో వెళ్ళవచ్చును. మీ తండ్రి కూడ దీనికైతే వెళ్ళమంటాడు. ఇలా చేస్తే మన కోరిక తీరుతుంది.

7. అనగా విని శకుని 'దుర్యోధనా! నీవు చెప్పినట్లు నేను రాత్రి అంతా చక్కగా ఆలోచించాను. ఈ ఉపాయమే నేను కూడ అనుకొన్నాను'. అనగానే సంతోషంతో.

8. ఒకరికొకరు చేతులు చరచుకొని నవ్వుకొంటూ ఆముగ్గురు (దుర్యోధన, కర్ణ, శకుని) తక్షణమే 'సమంగ' అనే పేరున్న ఒక గోపాలుని (పసుల కాపరిని) పిలిపించి వానికి అన్నీ నేర్పించి ధృతరాష్ట్రుని దగ్గరకు పిలుచుకొని వెళ్ళారు. సందర్భోచితమైన మర్యాదలతో, మాటలతో అతన్ని సంతోష పరచి, ఆ తరువాత 'దేవా! ద్వైత వనంలోని మన పశువుల మంద నుంచి ఇదిగో! యీ గోపాలుడు వచ్చాడు. అనగా ఆ ధృతరాష్ట్రుడు వాని వైపు తిరిగి పశువుల క్షేమమడగ్గా వాడిలా అన్నాడు.

9. ఆవులకు ద్వైతవనంలాంటి సురక్షితమైన ప్రదేశం మరొకటిలేదు. కాని ఓ రాజా! అక్కడ ఇప్పుడు భయంకరమైన పెద్ద పులులు చాలా తిరుగుతున్నాయి. మీతో ఆవిషయం చెప్పటానికి నేను యిక్కడకు వచ్చాను.

10. అని వాడలా అన్నాక కర్ణుడు శకుని ధృతరాష్ట్రునితో "దేవా! ఇలా ఉన్నప్పుడు ఏమాత్రం ఆలస్యం చేయక ఆదుష్ట మృగాల్ని చంపి ఆల మందల్ని సంరక్షించటానికి మీకుమారుడైన దుర్యోధనుని పంపించండి" అనగా అతడు కాసేపు ఆలోచించి యిలా అన్నాడు.

11. గోరక్షణ మంచిదే. ఆలోచించి చూస్తే దుష్టమృగ నాశనంకూడ ఇంకా మంచిదే. కాని ఆవనంలో ఎంతో ప్రశాంతంగా పాండవులుంటున్నారు. వారు విశాల హృదయులు. గొప్ప పరాక్రమవంతులు. అందువల్ల మీరక్కడికి వెళ్ళటం నా కిష్టంలేదు.

12. ఆ ద్వైత వనానికి వెళ్ళితే, బాధలలో నున్నవారిని మీరు తప్పకుండా ఎదుర్కొంటారు. వారా, పురుష సింహులు. గొప్ప తపస్సంపన్నులు. వారు కోపించినట్లయితే, తపోశక్తితో మిమ్మల్ని కట్టిపడ వేస్తారు.లేదా వారి గొప్ప ఆయుధాలతో మిమ్మల్ని అందరిని చంపివేయగలరు.

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

13. ఎదిరించి మీరు వారికి కీడు చేయటం, వారు మీకు అపకారం చేయటం- రెండూ మంచివి కావు. అవసరమైతే గోరక్షణకు తగినవాళ్ళను వెంటనే పంపిద్దాం.

14. అని వారి కోరికను అంగీకరించని ధృతరాష్ట్రునితో శకుని ఇలా అన్నాడు.

15. పాండవులు గొప్ప పరాక్రమవంతులు. మేము వారికెందుకు కీడు తలపెడతాము?

ఓరాజా! ఒకవేళ మేము అలా చేసినా, ప్రతిజ్ఞకు కట్టుబడిన ఆధర్మజుడు సత్యం తప్పునా? అతని మాటను ఆయన తమ్ములెందుకు అతిక్రమిస్తారు? ఇదినిజం. మామాట నమ్మి మన్నించండి.

16. మాకు కూడా మనసులో వేటాడాలని ఉంది. పైగా గోరక్షణం కూడ అవశ్యమే. ఓరాజా! ఇందులో కొంప మునిగే దేముంది?

17. అనగా అతడు కాసేపు ఆలోచించి 'గోరక్షణ చేసి, వెంటనే బుద్ధిగా తిరిగి రండి', అని చివరికి అనుమతించాడు.

18. దానితో దుర్యోధనుడు ఆనందంతో పొంగిపోయాడు. ఘోషయాత్ర గురించి అందరికీ తెలిసేలా హస్తినాపురమంతా చాటించండి అని ఆజ్ఞాపించాడు.

2. కొత్తపదాలు :

పక్షపాతి విఘ్నం అభీష్టం గోపాలకుడు సూనుడు గోరక్షణ

గరిష్టాత్ములు మృగయాకౌతుకం ఘర్మ సమయం పురుషసింహులు

3. అర్థాలు :

ఘర్మ సమయం = మధ్యాహ్న కాలం; తపనుడు = సూర్యుడు; దుస్సహం = భరింపరానిది; అలరుటకు = సంతోషించటానికి; అశనం = ఆహారం; వందురిన = బాధపడిన; ముదం = సంతోషం; కృతార్థత = సఫలత; దేవి+లు = భార్యలు; ధృతి = ధైర్యం; ఎరియవలదె = బాధపడవలదా; సన్న = శబ్దం; విదితంబుగ = తెలిసేలా; గోకదంబములు = ఆలమందలు; తెల్లంబుగ = స్పష్టంగా; వెరవు = ఉపాయం: ప్రహసిత ముఖులు = చక్కగా నవ్వినవారు; గరపు = నేర్పు; కీలారము = పసుల మంద; వాలు మృగములు =పెద్ద పులులు; భవత్ + సూనుడు = నీకొడుకు; ఆజి = యుద్ధం; నియోగింపుము = నియమింపుము; గరిష్ట+ ఆత్ములు = గొప్ప మనసున్నవారు; రూఢ ప్రతాప+ ఆఢ్యులు = గొప్ప పరాక్రమంతో ప్రసిద్ధులైనవారు; చెనకదలంతురు = ఎదుర్కొనాలని చూస్తారు: నిగ్రహింతురు = బంధిస్తారు; ఘోషరక్షణం = ఆవుల మందలను కాపాడటం; అస్త్రం = మంత్ర పూర్వకంగా ప్రయోగింపబడే ఆయుధం; ప్రతిజ్ఞాలపితుండు = ప్రతిజ్ఞ చేసిన నోరు కలవాడు; మృగయాకౌతుకం = వేటాడాలనే ఉత్సాహం; అతిశయిల్లినది = ఎక్కువైనది; వ్యగ్ర హృదయుడు = వేగిరపాటు హృదయం కలవాడు, ఫణిధరేంద్రకేతుడు = దుర్యోధనుడు; కరిపురం = హస్తినాపురం; ఘోషింపబడు = చాటింపు వేయబడు; ఘోషయాత్ర = గొల్లపల్లెకు బయలుదేరడం.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

4. వ్యతిరేక పదాలు :

మేలు	×	కీడు.
ఎగ్గు	×	లగ్గు.
ప్రియం	×	అప్రియం.
సుముఖుడు	×	విముఖుడు.
దుష్టుడు	×	శిష్టుడు.
సహం	×	దుస్సహం.

5. ప్రకృతి - వికృతులు :

ఆజ్ఞ	-	ఆన.
క్షేమం	-	సేమం.
శక్తి	-	సత్తి.
మృగం	-	మెకం.
యాత్ర	-	జాతర.
శబ్దం	-	సద్దు.

6. నానార్థాలు :

ఘోషం	:	గొల్లపల్లె, ఆవులమంద.
వనం	:	అడవి, నీరు, వెదురు,
కదంబం	:	గుంపు, ఒక వృక్షం (కడిమి చెట్టు)
వెరవు	:	ఉపాయం, విధం, వశం
మృగం	:	జంతువు, జింక
నిగ్రహం	:	చెర, మేర, బెదరు మాట

7. వ్యుత్పత్త్యర్థాలు :

తనూజులు	:	తనువు నుండి పుట్టినవారు (కుమారులు)
ఆంబికేయుడు	:	అంబ యొక్క కుమారుడు. (దృతరాష్ట్రుడు)
రాధేయుడు	:	రాధచేత పెంచబడిన వాడు (కర్ణుడు)
సౌబలుడు	:	సుబలుని కుమారుడు (శకుని)
నాగకేతనుడు	:	తన జెండాపై పాము గుర్తు కలవాడు(దుర్యోధనుడు)
ఫణి ధరేంద్ర కేతుడు	:	తన జెండాపై పాము గుర్తు కలవాడు(దుర్యోధనుడు)
పాండవాంగన	:	పాండవుల యొక్క భార్య (ద్రౌపది)

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

8. సంధులు :

దుఃఖ	+	ఆర్తులు	=	దుఃఖార్తులు	-	(సవర్ణదీర్ఘ సంధి)
ఆ	+	ముప్పురు	=	అమ్ముమ్మవ్వురు	-	(త్రిక సంధి)
విక్రమ	+	ఉన్నతులు	=	విక్రమోన్నతులు	-	(గుణ సంధి)
ఎగ్గు	+	చేత	=	ఎగ్గసేత	-	(గ,స,డ,ద,వా దేశ సంధి)
మీకు	+	ఆతెరంగెల్ల	=	మీకాతెరంగెల్ల	-	(ఉకార సంధి)

9. సమాసాలు :

దుఃఖార్తులు	:	దుఃఖముచేత ఆర్తులు.	(తృతీయా తత్పురుష సమాసం.)
నాగకేతనుడు	:	నాగమును కేతన చిహ్నముగా గలవాడు దుర్యోధనుడు.	(బహువ్రీహి సమాసం)
గోరక్ష	:	గోవులకురక్ష	(షష్ఠీ తత్పురుష సమాసం.)
ప్రతాపాఢ్యులు	:	ప్రతాపం చేత ఆఢ్యులు	(తృతీయా తత్పురుష సమాసం)
మృగయాకౌతుకం	:	వేటయందలి కౌతుకం	(సప్తమీ తత్పురుష సమాసం)
సామ్రాజ్య వైభవం	:	సామ్రాజ్యం యొక్క వైభవం	(షష్ఠీతత్పురుష సమాసం)

10. కింది ఖాళీలను సరైన పదాలతో పూరించండి :

1. ద్వైత వనంబు నందలి ______________నుండి యొక్క గోపకుండు వచ్చె.
2. ______________ నట్టి సుఖవాసము గోవుల కెందు లేదు.
3. గోగణ సంరక్షణంబు సేయుటకు భవత్సూను ______________ ను నియోగింపు.
4. వలసిన ______________ రక్షణ మొనర్ప తగిన వారల బుత్తము.
5. ప్రతిజ్ఞాలపితుండు ______________ సత్యము దప్పునె?
6. మాకును చిత్తంబుల ______________ కౌతుకమతిశయిల్లినది.

11. జతపరచండి :

'అ' పట్టిక	'ఆ' పట్టిక	
1. నాగకేతనుడు	అ) గోపాలుడు	( )
2. రాధేయుడు	ఆ) శకుని	( )
3. ఆంబికేయుడు	ఇ) దుర్యోధనుడు	( )
4. సుబల తనయుడు	ఈ) కర్ణుడు	( )
5. సమంగుడు	ఉ) ధృతరాష్ట్రుడు	( )
6. కుంతీ తనూజుడు		
7. యుధిష్ఠిరుడు		

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

12. కింది ప్రశ్నలకు ఒక మాటలో సమాధానాలీయండి :

1. పాండవులున్న వనం పేరేమిటి?
2. ఘోష యాత్రకు వెళ్ళటానికి పురికొల్పిన దెవరు?
3. పాండవ పక్షపాతి ఎవరు?
4. గోవులకు సుఖవాసమైన ప్రాంతమేది?
5. పాండవాంగన ఎవరు?

13. కింది ప్రశ్నలకు రెండు మూడు వాక్యాల్లో సమాధానాలీయండి :

1. ధన ధాన్య పుత్ర బాంధవ జనలాభంబులు దేనితో సరికావు?
2. ఫల్గునుడు ఎలాంటి బాధలు పడుతున్నాడని కర్ణుడు దుర్యోధనునితో అంటాడు?
3. పాండవాంగన ఎలా బాధ పడాలని కర్ణుడు ఆశిస్తాడు?
4. తమపథకమంతా రహస్యంగా జరగాలని దుర్యోధనుడు ఎందుకు అంటారు?
5. ద్వైతవనంలోనికి వెళ్ళేందుకు అనుమతినెలా పొందాలని కర్ణుడు చెప్తాడు?
6. కర్ణ దుర్యోధనులు అనుమతికోసం పన్నిన పన్నాగ మేమి?

14. కింది ప్రశ్నలకు వివరంగా సమాధానాలీయండి :

1. గోపాలుని మాటలు విని ధృతరాష్ట్రుడు తన అభిప్రాయాన్ని ఎలా తెలిపాడు?
2. ద్వైత వనానికి వెళ్ళటానికి కర్ణుడు దుర్యోధనునెలా పురికొల్పాడు?
3. ద్వైత వనానికి వెళ్ళేందుకు కర్ణ సౌబలులు దుర్యోధనునికి ఎలా తోడ్పడ్డారు?

15. కింది సందర్భాలను పేర్కొనండి :

1. కల్గునె? కృతార్థత యెందును కౌరవేశ్వరా!
2. హృదయమున పాండవాంగన మెరియ వలదె?
3. ధారుణీశ్వరుండీ తెర్గైన బొమ్మను
4. ఆతడెల్ల భంగుల విఘ్నంబు సేయును
5. మీగమనంబు నామది ప్రియంబై తోప దెబ్బంగులన్
6. వారి కప్రియం బేల యొనర్తుము?
7. తమ్ములేల తచ్చీల మతిక్రమింతురు?
8. మాకును చిత్తంబుల మృగయా కౌతుకమతిశయిల్లినది
9. బుద్ధిమంతులరై గోధనమునరసి తడయక రండు.

16. కింద పేర్కొనిన సంఘటనలను చదివి. కథాక్రమాన్ని బట్టి వాటికి క్రమసంఖ్యలు వేయండి :

అ. ద్వైత వనంలో కష్టాలు పడుతున్న పాండవులకు మన వైభవం చూపించి వాళ్లు బాధ పడేలా చేయాలి [ ]

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ఆ. చాలా సంతోషం. కాని ఈ పథకం విదురునికి తెలియకుండా నడిపించాలి [ ]

ఇ. అలాగైతే పని చూసుకొని జాగ్రత్తగా వెంటనే తిరిగిరండి [ ]

ఈ. క్రూర మృగాలను వేటాడి గోవులను కాపాడేందుకు దుర్యోధనుని పంపండి [ ]

ఉ. ద్వైతవనంలో ఆలమందలున్నాయి. వాటిని చూడటానికి వెళ్ళాలంటే ధృతరాష్ట్రుడు అనుమతిస్తాడు [ ]

ఎ. ఘోష యాత్ర గురించి నగరంలో చాటించండి [ ]

ఏ. అరణ్యంలో ఆలమందలపై పెద్ద పులులు పడుతున్నాయి [ ]

ఐ. దుర్యోధనుని అక్కడకు పంపితే పాండవులతో గొడవ పడతాడు [ ]

ఒ. సమంగా! మేము చెప్పినట్లు ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పాలి సుమా! [ ]

ఓ. ఏ గొడవలూ జరగవు. పైగా వేటాడాలని ఆశ. దయచేసి అనుమతించండి [ ]

17. కింది అక్షర సముదాయాల్ని అర్థవంతమైన పదాలుగా పేర్చండి :

1. యాగమ్ము కౌకతుము 2. నాగతకేనుడు 3. ణిధ పరేంకే్రదుతను

4. రుపుషహుసింలు 5. తద్వైమునవ 6. డవపాంక్షతిపపా

18. కింది పదాలను విడదీసి సంధిపేర్లను తెలియ జేయండి :

వైభవోదారులు; ధారుణీశ్వరుడు: పాండవాగ్రన: అభీష్టము: అభీష్టము సేకురు: చెచ్చెర అయ్యాంబికేయుడు ప్రతాపాఢ్యులు; ఎబ్బంగులన్; అప్పురుషసింహులు; కౌతుకాతిశయం.

19. కింది వాటికి విగ్రహ వాక్యాలు, సమాసాల పేర్లను తెల్పండి :

ఘోషయాత్ర; పాండు తనూజులు; పురుషసింహులు; కర్ణసొబలులు; విక్రమోన్నతులు; గరిష్ఠాత్ములు.

20. కింది పద్యపాదానికి గణ విభజన చేసి, యతి ప్రాసలు నిర్ణయించి. అది ఏ పద్యపాదమో గుర్తించండి :

"తగు గోరక్ష యొనర్చ దుష్టమృగ విధ్వంసంబు నూహింపమే"

21. విద్యార్థులకు సూచనలు :

i. ప్రాచీన తెలుగు సాహిత్యం గురించి తెలుసుకోండి.

ii. ప్రసిద్ధమైన కొన్ని తెలుగు పద్యాలకు అర్థం చెప్పించుకొని, వాటిని కంఠస్థం చేయండి.

22. ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :

i. విద్యార్థుల్లో సాహిత్యం పట్ల ఆసక్తిని రేకెత్తించండి.

ii. పద్యాల్ని శ్రావ్యంగా చదివి, విద్యార్థుల హృదయాలకు హత్తుకొనేలా వాటి అర్థవివరణ చేయండి.

✤ ✤ ✤

NOT TO BE REPUBLISHED © KTBS

6. జానపదవిజ్ఞానం- సామెతలు

- డా. ఆర్వీయస్ సుందరం

L6R4Y5

[ప్రస్తుత పాఠ్యభాగం 'ఆంధ్రుల జానపద విజ్ఞానం' అనే గ్రంథంలోనిది. సామెత నిర్వచనం, లక్షణం, జన జీవితంలో సామెతకున్న ప్రాధాన్యం, ప్రాచుర్యం, ఉదాహరణలతో ఈ పాఠం చక్కగా వివరింపబడింది.

ఈ పాఠ్యభాగ రచయిత డా. ఆర్వీయస్ సుందరంగారు. వీరు మైసూరు విశ్వవిద్యాలయంలో కన్నడ అధ్యయన శాఖలో తెలుగు ఆచార్యులుగా పనిచేసి, నివృత్తి చెందారు.

వీరు తెలుగు, కన్నడ భాషలలో నిష్ణాతులు. ఈ రెండు భాషలలోను కవితలు, గద్యరచనలు, అనువాదాలు చేశారు.

'తెలుగు- కన్నడ జానపదగేయాలు; అన్నది వీరి పి.హెచ్.డి. సిద్ధాంత గ్రంథం. వీరు కన్నడంలోని ''సంస్కార'' నవలను తెనుగులోనికి, తెనుగులోని 'ఫిడేల్ రాగాల డజన్' కవితను కన్నడంలోనికి అనువదించారు. జానపద విజ్ఞానం పై అనేక రచనలు చేశారు.]

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

'ఏదో సామెత చెప్పినట్లు'' సామెతను గురించి మనం తెలుసు కోవలసింది ఏముంది, అని ఎవ్వరైనా అనుకోవచ్చు. కాని ఒక్కొక్క సామెతలో అనుభవం వెనుక ఒక పరిపూర్ణ జీవిత సత్యమేదాగి వుండవచ్చు. ఒక సంపూర్ణ జీవిత సారమంతా ఒకే వాక్యంలో అడగి ఉండవచ్చు. తెలుగువారి సామెతల్లో , తెలుగు వారి జీవితంలోని అనేక ముఖాలు తొంగిచూస్తుంటాయి. అట్లే కన్నడిగుల సామెతలు, తమిళులవి, వంగభాష వారివి, చైనావారివి, జపాన్ వారివి, అమెరికావారివీ.

సామెత అనే మాట ''సామ్యత'' నుంచి వచ్చింది. వీటి ముఖ్య గుణాలలో సామ్యతను చెప్పడం కూడా ఒక్కటి. ఆంగ్లంలో సామెతను ''ప్రావెర్బ్'' (Proverb) అంటారు.

సంస్కృతంలో సూక్తి అని, సుభాషితమని, తమిళంలో పళమొళీ (పాత మాట) అని, కన్నడంలో గాదె (గాథా శబ్దభవం) లేక నాణ్ణుడి అని అంటారు. జన జీవితానికున్నంత వైవిధ్యం సామెతలకుంది.

'అల్పాక్షరాలలో అనల్పార్థరచన' అన్నవాక్యానికి సామెతలే ఉదాహరణలు. సామాన్యంగా సామెతలలో ఒక వాక్యం మాత్రం వుంటుంది. ప్రాచీన కళాత్మక అభివ్యక్తులలో సామెతలు ముఖ్యమైనవి. అయితే సామెతలు ఎప్పుడూ సంక్షిప్తంగానే ఉంటాయని అనుకోవడానికి వీలులేదు. నాతి దీర్ఘమై, గంభీరంగా సూచ్యంగా అనుభవాన్ని, అభివ్యక్తీకరించేట్లయితే అలాంటి వాక్యాలను సామెతలని పిలవడంలో తప్పులేదు.

సామెతలలో ఒక వాక్యంగాని, ఒకే పరిమాణంగల రెండు వాక్యాలుగాని ఉండవచ్చు. చివరికి అక్షరాల సంఖ్యలో గూడ పోలిక కన్పిస్తుంది. అంటే సామెతలోని రెండుభాగాల అక్షరాల సంఖ్య సమానంగా ఉంటుందన్నమాట. 'చేసింది పోదు, చేయంది రాదు'. 'చేసేవి లోపాలు, చెప్పితే కోపాలు' 'నలుగురు నడిచిందే బాట, పలువురు పలికిందే మాట'.

సామెతల లక్షణాలలో మానవుని వివేకాన్ని ప్రతిబింబించేది ఉండడం ఒకటిగా చెప్పుకోవచ్చు

కాని, ఈ వివేకం ఏదైనా వాక్యం రూపొందగానే అది సామెతగా చెప్పడానికి వీలులేదు. అది ఆక్షణంలో ఒక ఉక్తి (Saying) మాత్రమే. ఆ ఉక్తి ప్రజల్లో బాగా ప్రచారమై తనదైన ఒక సంప్రదాయాన్ని ఏర్పరచుకొని ఆ తర్వాతనే సామెత అవుతుంది.

సామెత నాణెంవంటిదే. ఎవరైనా నాణాన్ని ముద్రించినా ప్రజల్లో చలామణి అయిన తర్వాతనే నాణానికి విలువ వస్తుంది. అట్లే సంప్రదాయం, జనప్రియత్వం లేని ఉక్తులు, ఉక్తులుగానే వుండి పోతాయి. సూక్తులు కాలేవు.

కొన్ని సామెతలు పురాణాలు, ఇతిహాసాలు, కథలు మొదలైన వాటిని ఆధారంగా చేసికొని ఉద్భవిస్తాయి. పురాణేతిహాసాలు చాలా సామెతలకు ప్రేరణనిచ్చాయి. రామాయణ, మహాభారతాలు, బైబిలు, పంచతంత్రం మొదలైనవి ఇలాంటి గ్రంథాలు.

ఉదా:- ''రామాయణంలో పిడకలవేట'', ''వింటే భారతం వినాలి, తింటే గారెలే తినాలి'' ''రామాయణమంతావిని, రాముడికి సీతేంకావాలి అని అడిగినట్లు''.

సామెతలలో కొన్ని ఏదో సత్యాన్నిగాని, నీతినిగాని చెప్పేవిగా ఉండవచ్చు.

ఉదా:- పరుల సొమ్ము పాపిష్ఠి సొమ్ము (Honesty is the best policy)

ఒక సూత్రాన్నిగాని, అనుభవాన్నిగాని చెప్పేవి కొన్ని.

ఉదా:- మౌనం అంగీకార సూచకం (Silence gives Consent)

కొన్ని సామెతలు కథలను సూచించేవిగా, పాతకాలపు సంప్రదాయాలను, సూచించేవిగా ఉంటాయి. ఈసపు కథకు సంబంధించినవి, పంచతంత్రం కథలకు సంబంధించినవి అనేకం ఉన్నాయి.

''అందని ద్రాక్షపళ్ళు పుల్లన'' (Sour Grapes)

కొన్ని సంప్రదాయాలను, ఆచారాలను తెలిపే సామెతలున్నాయి. Good wine needs no bush అనే సామెత మద్యం అంగడి ముందు తీగను వ్రేలాడదీసే సంప్రదాయాన్ని గురించి తెలుపుతుంది. కొన్ని సామెతలకు అనుకరణలుగా మరికొన్ని సామెతలు పుట్టుకొస్తాయి. వీటిని అనుకరణ సామెతలుగా పేర్కొనవచ్చు.

వైద్యానికి సంబంధించిన సామెతలను ఒక వర్గంగా విభజించవచ్చు. గృహవైద్యానికి అనుభవమే జీవగఱ్ఱ. శాస్త్రీయాధారము లేకున్నా గృహ వైద్యం ఒక్కొక్క సారి చక్కగా పని చేస్తుంది. లాటిన్ సామెత అయిన 'Like Cures Like' అన్నదే హోమియోపతి వైద్యానికి ప్రేరణనిచ్చింది. 'ఉల్లి చేసిన మేలు తల్లి కూడా చేయదు' అని అనుభవజ్ఞుల మాట. 'An apple a day keeps the doctor away' అన్నది వైద్య సంబంధమైన సామెతల్లో ఒకటి.

వాతావరణానికి సంబంధించిన సామెతలు కూడా అనుభవమూలకమైనవే. 'కృత్తికలో విత్తితే కుత్తుకలు నిండవు' అని వ్యవసాయదారుడు అనుభవంతో తెలుసుకొన్నాడు. ఆరుద్రవానను గురించి బోలెడన్ని సామెతలున్నాయి. సామెతలలో ముఖ్యంగా రెండు రకాలున్నాయి. జనప్రియ సామెతలు, గ్రంథస్థసామెతలు

కొందరు నాగరికుల సామెతలనే మూడో విభాగాన్ని కూడా చేరుస్తారు. జనప్రియ సామెతలు ప్రజల్లో

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

సహజంగాపుట్టినవి. మిగిలినవి చాలావరకు కల్పితమైనవి. ప్రాస, లయ, ఛందస్సు వగైరాలను ప్రయత్న పూర్వకంగాచేర్చి కవులు, విద్యావంతులు అటువంటి సామెతల్ని రూపొందిస్తారు. జానపద సామెతలది గ్రామ్యభాష. నాగరికుల సామెతలది గ్రంథస్థ భాష. సామెతలు కూడా జనబాహుళ్యంలో ప్రాచుర్యాన్ని సంపాదించి జానపద సామెతలుగా పరిణమించవచ్చు. వేమన పద్యాలలో మూడవ పాదం సామెతగా చలామణి అవుతుండం దీనికి ప్రత్యక్ష నిదర్శనం. అయితే సామెతల్ని పనిగట్టుకొని సృష్టింప బూనడం, గ్రంథాల్లోనుంచి సుభాషితాల్ని ప్రచారం ఉన్నా, లేకున్నా వెలికిలాగి సామెతలుగా నిరూపింప బూనడం జానపద విజ్ఞానానికి చేసే అపచారం.

గేయాలు మొదలైన సాహిత్య రూపాలలాగే సామెతల్ని కూడా వస్తువుని బట్టి, రచనను బట్టి, ప్రాసాదులను బట్టి వర్గీకరింపవచ్చు. వస్తువును బట్టి సామెతల్ని విభజించేటట్లయితే పౌరాణికాలనీ, చారిత్రకాలనీ రూపాలేర్పడతాయి. కొన్ని సామెతలు స్థలపురాణాలు, అంటే అవి ఆయా స్థలాల వైశిష్ట్యాన్ని తెలుపుతాయి. వస్తువుని బట్టి చేసే వర్గీకరణలో ప్రకృతి వస్తువులను గురించిన సామెతలను కూడా చేర్చవచ్చు.

సామెతలలో ఎంత వైవిధ్యముందంటే నిజానికి ఒక్కొక్క సామెతా ఒక్కొక్క ప్రత్యేక విభాగమని చెప్పదగి ఉంది. మానవుని అనుభవానికి, స్వభావానికి, సంబంధించిన సామెతల్ని పెద్ద విభాగంగా పేర్కొనవచ్చు. వేదాంత పరమైన సామెతల్ని కూడా ప్రత్యేక విభాగంగా చెప్పవలసియుంది. సలహాలు, చమత్కారాలు, విజ్ఞానానికి సంబంధించిన సామెతల్ని మరో విభాగంగా పేర్కొనవచ్చు. కథలకు తోకలుగా పుట్టుకొచ్చే సామెతలొక విభాగం. శృంగారం, హాస్యం, మొదలైన వాటికి సంబంధించిన సామెతలను ప్రత్యేకంగా పేర్కోవాలి. ఇవి కాక అలంకారకమైన సామెతలన్నింటిని కలిపి ఉపమలు, రూపకాలు, శబ్దాలంకారాలు కలవి. ఈ విధంగా కొన్ని విభాగాలను ఏర్పరచవచ్చు. ఇవిగాక ఆయా ప్రదేశాలలో వుండే విశేషాలను గుర్తించి, వర్గీకరణ చేయవలసి ఉంది.

ప్రపంచంలో ఎంతోమంది సామెతల్ని సేకరించి, సంకలనాలను ప్రచురించారు, గ్రీకు సామెతల్ని సేకరించిన అరిస్టాటిల్ ప్రపంచంలోనే మొట్టమొదట శాస్త్రీయ సంకలనకారుడని ప్రఖ్యాతి చెందాడు. కర్నల్ బ్యాక్ స్ట్రోమ్ 20,000 స్వీడిష్ సామెతల్ని సేకరించాడు. ఎ స్టోరియన్ జానపద భాండారంలో లక్షకుపైగా ఎ స్టోరియన్ సామెతలున్నాయని తెలుస్తున్నది. మన చిలుకూరి నారాయణరావుగారు కూడా లక్షసామెతల్ని సేకరించారట.

యువ భారతివారు ఒక చిన్న సంకలనాన్ని వేశారు. డా. జి. యస్. మోహన్‌గారు కన్నడ, తెలుగు సామెతలను ప్రచురించారు. దక్షిణ భారతీయ పుస్తక సంస్థవారు దక్షిణ భారతీయ భాషల్లోని సమానార్థ కాలైన సామెతల్ని చిన్న పుస్తకంగా ప్రచురించారు.

నన్నయనాటి నుంచి కావ్యాలలో ఎన్నో సామెతలు, పలుకుబళ్ళు, నుడికారాలు, లోకోక్తులు కన్పిస్తాయి. కానీ వాటితో వచ్చిన చిక్కల్లా కవి కల్పితాలా, లేక జన వ్యవహారంలో వుండిన సామెతలా అన్నది తెలియక పోవడమే. ఏది ఏమైనా గ్రంథస్థ సామెతలు శిష్ట సాహిత్యం మీద జానపద సాహిత్యం ప్రభావాన్ని సూచిస్తాయి.

ఈ క్రింది కొన్ని వాక్యాలు సామెతలుగా చలామణి అవుతుండినవి. సామెతల్ని పోలినవి. సామెతల్ని చూచి కవులు కల్పించినవి, అని ఏ విధంగానైనా చెప్పుకోవచ్చు. అయితే మొత్తం మీద ప్రాచీన కాలం

© KTS NOT TO BE REPUBLISHED

నుంచి తెనుగు నాట సామెతలు జనజీవితంలో భాగంగా ఉండేవనడానికి ఇవి నిదర్శనాలు.

‘ గతకాలము మేలు వచ్చుకాలము కంటెన్ ’
‘ వృద్ధుల బుద్ధులు సంచలింపవే ’
‘ యజమాన భక్ష్యమగు పురోడాశమది గుక్క కర్ణమగునే ’
‘ లేడి కడుపున పులి పుట్టునే? ’
‘ కయ్యమున కొండొకరుండిటు లొంటి వచ్చునే ’
‘ పాలలో బడిన బల్లి విధంబున నుండకుండునె ’
‘ కలంచునే సతుల మాయల్ ధీరచిత్తంబులన్ ’
‘ పట్టిన పద్దైన పసిడియై వెలింగె ’ (పాల్కురికి సోమన)

పైవన్నీ ఒక ఎత్తు. వేమన పద్యాలే ఒక ఎత్తు. వేమన పద్యాల మూడవ పాదం చాలావరకు సామెత వంటిదే. వేమన జీవితానుభవంతో కవిత చెప్పినవాడు కావడంచేత అనుభవమే మూలద్రవ్యమైన సామెతలు వేమన సూక్తులలో కోకొల్లలుగా కన్పిస్తాయి. ఈ వాక్యాలు వేమనను అచ్చమైన ప్రజాకవిగా చేశాయి.

‘భక్తి కలుగు కూడు పట్టెడైనను చాలు’.
‘అనువుగాని చోట అధికుల మనరాదు’.
‘పదుగురాడు మాట పాటియై ధర జెల్లు’.
‘తప్పులెన్నువారు తమ తప్పులెరుగరు’.
‘కంచు మ్రోగునట్లు కనకంబు మ్రోగునా?’
‘సాధనమున పనులు సమకూరుధరలోన’
‘పంది బురద మెచ్చు పన్నీరు మెచ్చునా’
‘చిత్త శుద్ధిలేని శివపూజ లేలరా’

కవుల కావ్యాలలో పైవిధంగా సామెతలు, పలుకుబళ్ళు అధిక సంఖ్యలలో దొరకడం వాటి ప్రాచుర్యాన్ని తెలుపుతుంది. శిష్టకవుల కావ్యాలలోనే తొంగిచూచే సామెతలు జానపద సాహిత్యంలో అసంఖ్యాకంగా కనిపిస్తాయనడంలో సందేహం లేదు. గేయాలలో, కథా గేయాలలో, గద్య కథలలో సామెతలు బోలెడన్ని కన్పిస్తాయి.

ఉదాహరణకు కొన్ని

‘పేదవాని కోపము పెదవికి చేటు’
‘చల్ల కోసము వచ్చి ముంత దాచగనేల’
‘కడవంత గుమ్మడికాయ కత్తిపీటకు లోకువ’
‘దాసుని తప్పు దండముతో సరి’

ఇలా సామెతల విలువను సమాజంలో వాటి పాత్రను లోతుగా పరిశీలించవలసిన అవసరం ఎంతయినా వుంది. సాహిత్యపరంగా, సామాజికంగా, సాంస్కృతికంగా సామెతలను విశ్లేషించవలసి ఉంది.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

అభ్యాసాలు

1. కొత్త పదాలు :

1. సుభాషితం 2. సంప్రదాయం 3. అనల్పార్థం 4. ప్రేరణ 5. జీవగఱ్ఱ.

2. అర్థాలు :

గతకాలం = గడిచిపోయిన కాలం; వృద్ధులు = ముసలివాళ్ళు; యజమానుడు = యజ్ఞం చేసేవాడు; పురోడ + ఆశము = యజ్ఞ సంబంధమైన ప్రసాదం (పవిత్ర పదార్థం); కయ్యం = యుద్ధం; కలంచు = కలతబెట్టు; పదడు = మన్ను; పసిడి = బంగారు; చల్ల = మజ్జిగ.

3. వివరణలు :

1. పురాణం : ప్రాచీనమైనా కొత్తగా ఉండేది. నీతి ధర్మాలను ప్రబోధించేది. ఉదా: అష్టాదశ పురాణాలు.
2. ఇతిహాసం : 'ఇలా జరిగింది' అని తెలియజెప్పే గొప్ప వ్యక్తులను గూర్చిన చరిత్ర. ఉదా: భారతం, రామాయణం.

4. సంధులు :

1.	పురాణ	+	ఇతిహాసాలు	=	పురాణేతిహాసాలు	గుణసంధి
2.	సు	+	ఉక్తి	=	సూక్తి	సవర్ణదీర్ఘసంధి
3.	కావ్యము	+	లు	=	కావ్యాలు	లు. ల. నలసంధి

5. వ్యతిరేక పదాలు :

1. అల్పం × అనల్పం
2. సమానం × అసమానం
3. వివేకం × అవివేకం
4. ఆధారం × నిరాధారం
5. సత్యం × అసత్యం
6. నీతి × అవినీతి
7. సహజం × అసహజం.

6. ఈ క్రింది పదాలను సొంత వాక్యాలలో రాయండి.

1. జీవ గర్ర 2. పనిగట్టుకొని 3. లోకువ 4. చేటు.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

7. ఈ క్రింది ప్రశ్నలకు ఒకటి-రెండు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి :

1. సామెతలలో ఎన్ని వాక్యాలుంటాయి?
2. సామెత ఎలా ఏర్పడుతుంది?
3. వాతావరణానికి సంబంధించిన సామెతలేవి?
4. సామెతలను ఎన్ని విధాలుగా వర్గీకరింపవచ్చును?

8. క్రింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి :

1. తెలుగువారి జీవితంలో ఏవి తొంగి చూస్తూ ఉంటాయి?
2. ఆంగ్లంలో సామెతను ఏమంటారు?
3. 'సామెత' అనే మాట ఇతర భాషల్లో ఏయే పేర్లతో పిలువ బడుతున్నది?
4. ఎలాంటి అంశాలున్న వాక్యాలను సామెతలని పిలవడంలో తప్పులేదు?
5. సామెతలలో రకాలను, వాటికి ఉదాహరణాలను ఇవ్వండి.
6. వైద్యానికి సంబంధించిన సామెతలను తెలపండి.
7. అరిస్టాటిల్ దేనికి ప్రఖ్యాతి చెందాడు?
8. సామెతలను ప్రచురించిన వారిని పేర్కొనండి.

9. క్రింది ఖాళీలను పూర్తించండి :

1. సామెత అనేమాట ______________ నుంచి వచ్చింది.
2. సామాన్యంగా సామెతలలో ______________ మాత్రం ఉంటుంది.
3. సామెత ______________ వంటిదే.
4. మౌనం ______________ సూచకం.
5. అందని __________ పళ్ళు __________
6. చిలుకూరి నారాయణరావుగారు కూడా ______________ సేకరించారట.

10. కార్యాచరణం

పెద్దల సంభాషణలోని సామెతలను గుర్తించి రాయండి.

♣ ♣ ♣

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

7. డా. చంద్రశేఖర కంబార

X1S6D7

['సహితస్య భావమే సాహిత్యము' అన్నది ఆర్యోక్తి. సమాజహితంతో కూడుకొన్న సాహిత్యం సర్వదా గౌరవార్హమే. నాడు సాహిత్యసత్కారాలకు రాజాస్థానాలు ఆటపట్టులయితే నేడు ప్రభుత్వ సంస్థలు, స్వకీయ(ప్రైవేట్) సంస్థలు ఆ బాధ్యతను నిర్వహిస్తున్నాయి. అలాంటి సాహిత్య సత్కారాలలో అత్యున్నత మైనది 'జ్ఞాన పీఠ ప్రశస్తి'

భారత దేశం అనేక భాషలకు నిలయం కావున జ్ఞానపీఠ బహుమతిని పొందడానికి ప్రధాన భారతీయ భాషాసాహిత్యాలను మాత్రమే అర్హంగా పరిగణిస్తారు. ప్రధాన ద్రావిడ భాషలలో ఇప్పటికి ఎనిమిది మార్లు ఈ బహుమతిని పొందిన ఘనత కన్నడ భాషా సాహిత్యానిదే. కన్నడ సాహితీ మకుటంలోని ఎనిమిదవ భూషణమే డా. చంద్రశేఖర కంబారగారు. అననుకూల పరిస్థితులను సైతం పట్టుదలతో, సంకల్పబలంతో అనుకూలంగా మార్చుకోవచ్చునని, కృషి ఉంటే మానవులు మహనీయులవుతారని తెలిపే ఈ పాఠ్యాంశం విద్యార్థులకు ప్రేరణ కారకం [ఈ పాఠ్యాంశం పత్రికలు, అంతర్జాలం, తక్కిన గ్రంథాల ఆధారంగా రచించ బడింది.]

చంద్రశేఖర కంబారగారు 1937వ సంవత్సరం జనవరి 2న జన్మించారు. వీరి జన్మస్థలం బెళగావి జిల్లాలోని హుక్కేరి తాలుకాలోని ఘోడగేరి అనే కుగ్రామం. ఆ గ్రామంలోని ఒకనిరుపేద కుటుంబంలో కంబార మూడవసంతానంగా జన్మించారు. చిన్నతనంలో తల్లి నోట విన్న జానపద గీతాలు, ఊళ్ళో ప్రదర్శించే బయలాటలు, సంగ్యాబాళ్యడప్పులాట, లావణిగీతాల ఆలాపన కంబార మనస్సులో చెరగనిముద్ర వేశాయి. ఇలాంటి స్వచ్ఛమైన, సమృద్ధమైన గ్రామీణ వాతావరణం కంబారగారి విశిష్ట సాహితీ ప్రతిభను రూపొందించింది.

చదువుకోవాలని కంబార తహ తహ. అతని ఈ ఆకాంక్షకు నిరుపేదరికం ఆటంకమైంది. ఆ సమయంలో ఆదుకున్నవాడు దానప్ప అనే ఆప్తమిత్రుడు. కాని అతని అకాల మరణంతో కంబార పరిస్థితి అయోమయమయింది. ఆ సమయంలో బాలప్ప మాస్టారు కంబారగారికి దారి దీపమయ్యాడు. బెళగావిలోని నాగనూరు మఠంలో చేర్చి మహోపకారం చేశాడు. అక్కడ కంబార కృష్ణమూర్తి మాస్టారి అభిమానాన్ని చూరగొన్నాడు. అప్పటినుండి కంబారగారి జీవితంలో పురోగమనమేగాని తిరోగమనం అన్న మాటకు చోటే లేదు.

కర్ణాటక విశ్వ విద్యాలయంలో ఎం. ఎ చదివే రోజుల్లో ఆయనలో నిక్షిప్తమై ఉన్న సాహిత్యబీజం అంకురించింది. డా. ఎం. ఎం. కల్బుర్గి; గిరడ్డి గోవిందరాజు; డా. సిద్ధలింగ పట్టణ శెట్టి; ప్రొ. చంద్రశేఖర పాటిల వంటి హేమా హేమీల స్నేహంలభించింది. ఈ మిత్రత్వమే వారు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కరంగంలో ప్రత్యేకత సాధించడానికి పునాది రాళ్ళయ్యాయి.

ఎం. ఎ విద్యాభ్యాసం పూర్తయిన తర్వాత కంబార బెళగావిలోని లింగరాజు కళాశాలలో ఉపన్యాసక వృత్తిని చేపట్టారు. తరువాత ఉడుపి, సాగరలలో వృత్తిని కొనసాగించారు. అనంతరం కొద్దికాలం చికాగో విశ్వవిద్యాలయంలో ఉద్యోగం చేశారు. పిమ్మట స్వదేశం వచ్చి బెంగుళూరు విశ్వవిద్యాలయంలో దాదాపు రెండున్నరదశాబ్దాల పాటు ఆచార్య పదవిని నిర్వహించారు. ఈ సందర్భంలోనే వారి సాహితీ

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

జీవన స్రవంతి విస్తృతమైంది. నేషనల్ స్కూల్ ఆఫ్ డ్రామా సొసైటికి నాలుగు సంవత్సరాలు (1996-2000) అధ్యక్షులుగా ఉన్నారు. కర్ణాటక నాటక అకాడెమి అధ్యక్షులుగా మూడు సంవత్సరాలు (1980-83) సేవ చేశారు.

కంబార సాహితీ క్షేత్రంలో చేసిన కృషి ఎనలేనిది. ఆయన రచనలకు లభించిన అవార్డులు అనేకం. కంబార ఆరాధించింది కావ్యాన్ని, ఆనందించింది నాటకాన్ని. 1958 నాటికి ‘ముగులు’ మొదటి కవితా సంకలనాన్ని ప్రకటించిన కంబార ‘హేళతీన కేళ’ అనే రెండవ కవితా సంపుటిని కూడా ప్రకటించారు. ఈ రెండు సంకలనాలు ఆయనలోని దేశీయతకు ఉత్కృష్ట ఉదాహరణలు.

బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి అయిన కంబార లేఖినినుండి వెలువడిన సాహిత్య ప్రక్రియలు అనేకా నేకాలు. వీరి రచనలు ఎన్నో బహుమతులు సాధించాయి. ‘తకరారినవరు’; ‘సావిరద నెరళు’; ‘అయ్యకవనగళు’; ‘బెళ్ళిమీను’; ‘అక్కక్కు-హాడుగళు’; ‘ఈ వరెగిన హేళతీనకేళ’; ‘చకోరి’; మొదలైన కవితా సంకలనాలు వారికలంనుండి వెలువడిన వాటిలోకొన్ని. తకరారినవరు సంకలనానికి కేరళ రాష్ట్రపు ఆశాన్ బహుమతి లభించింది. ‘రాక్స్ ఆఫ్ హంపి’ అనేది వీరి ఆంగ్ల కవన సంకలనం.

కంబార రంగస్థలం లోతుపాతులు సుస్పష్టంగా తెల్సినవారు. ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య నాటకాల పరిజ్ఞానంతో జానపదుల నమ్మకాలు, పురాణప్రతీకలు, బ్రతుకులోని వైవిధ్యంతో కూడిన ఇతివృత్తాలతో నాటక రచనగావించారు. మొత్తం ఇరవైమూడు నాటకాల్ని రచించి కన్నడ నాటకరంగాన్ని సుసంపన్నం గావించారు. ‘నార్సిసస్’; ‘ఋష్యశృంగ’; ‘నెలసంపిగె’; ‘జోకుమారస్వామి’; ‘కాడుకుదురె’; ‘హరికెయకురి’; అనేనాటకాలు కన్నడ సాహిత్య క్షేత్రానికి వీరు అర్పించిన కానుకలు. ‘ఋష్యశృంగ’; ‘కాడుకుదురె; ‘నాయికథె’; హులియ నెరళు నాటకాలు చలనచిత్రాలుగా రూపొందాయి. ‘నాయికథె’ చలనచిత్రం ఐదు రాష్ట్రాల బహుమతులు గెల్చుకొన్నాయి ‘జోకుమారస్వామి’ నాటకానికి రాజ్యసాహిత్య అకాడెమీ అవార్డు, కమలాదేవి చటోపాధ్యాయ బహుమతీ లభించాయి. ఈ నాటకం భారతీయ భాషలలోనికే కాక ఆంగ్లభాషలోనికి కూడా అనువదింపబడింది.

కావ్యనాటకరంగాల్లోనే కాక నవలా రచనలో కూడా కంబారగారిది అందె వేసిన చేయి. ‘అణ్ణతంగి’; ‘కరిమాయి’; ‘జి. కె. మాస్తరిన ప్రణయ ప్రసంగ’; ‘సింగారవ్వ మత్తు అరమనె’; ‘శిఖరసూర్య’; అనే నవలలు రచించారు. వీటిలో జి. కె. మాస్తరిన ప్రణయ ప్రసంగ హిందీ భాషలోనికి అనువదింపబడింది. ‘సింగారవ్వ మత్తు అరమనె’ నవల కన్నడ సాహిత్య అకాడెమీ బహుమతులను గెల్చుకోవడమేకాక హిందీ, మలయాళం, ఆంగ్ల భాషలలోనికి కూడా అనువదింప బడింది. ‘శిఖర సూర్య’ బృహత్ నవల టాగూర్ సాహిత్య ప్రశస్తిని పొందడం కంబారగారి నవలా రచనా శ్రేష్ఠతకు పరాకాష్ఠ.

నిరంతర సాహిత్య కృషి, పరిశోధనలలో నిమగ్నమైన కంబార వాటికి సంబంధించి అనేక రచనలు చేశారు. వాటిలో వారి పరిశోధనా గ్రంథం (సిద్ధాంతవ్యాసం) ‘ఉత్తర కర్ణాటకద జనపదరంగభూమి’ ప్రముఖమైంది. అలాగే బణ్ణిసి హాడవ్వ; ననబళగ; బయలాటగళు; మాతాడులింగవె; నమ్మ జానపదకోశ; బేడరహుడుగ మత్తు గిళి; కాసిగొందుసేరు; నెలద మరెయ నిధాన; దేశీయ చింతన మొదలైనవి కూడా ప్రధానమైనవి. బేడరహుడుగ మత్తు గిళి రచన కర్నాటక రాష్ట్ర సాహిత్య అకాడెమీ బహుమతిని పొందింది.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ఆధునిక భారతీయ నాటకాలను గురించి జాతీయనాటకశాలకు రెండు సంపుటాల బృహత్ కృతిని రచించారు. వీరి అనేక కృతులు ఆంగ్ల, హిందీ, మరాఠీ, తెలుగు, తమిళం, కొంకిణి, పంజాబీ, మలయాళం మొదలైన అనేక భారతీయ భాషలలోనికి అనువదింపబడటం గర్వకారణం. కంబార సాహిత్యాన్ని గురించి అనేక సిద్ధాంత వ్యాసాలు వెలువడ్డాయి.

చంద్రశేఖర కంబార సాహితీరంగంలోనే కాక చలన చిత్ర పరిశ్రమలో కూడా విశేష కృషి సలిపారు. ఆయన నాటకాల ఆధారంగా తీసిన చలన చిత్రాలకు తామే స్వయంగా దర్శకత్వం వహించారు. కరి మాయి; సంగీత; కాడుకుదురె; మొదలయినవి ఆయన దర్శకత్వం వహించిన ప్రధానమైన చిత్రాలు తమ చిత్రాలన్నింటికి తామే స్వయంగా సంగీతాన్ని సమకూర్చారు. కాడుకుదురె చిత్రానికి కంబార రచించిన శీర్షికగీతం (టైటిల్ సాంగ్) నేషనల్ ఫిల్మ్ అవార్డు పొందింది. వెండి తెరకేకాక బుల్లితెరకు చిత్రంగా సమకూర్చారు. అంతేకాక రాష్ట్ర, కేంద్ర ప్రభుత్వాలకు అనేక రూపకాల (డాక్యుమెంటరీల)ను రూపొందించారు.

కంబారగారు హంపీలోని కన్నడ విశ్వవిద్యాలయం ప్రప్రథమ ఉపాధ్యక్షులు. కన్నడ విశ్వవిద్యాలయం స్థాపనలో, పాలనలో, ఆయన కృషి అనన్య సామాన్యం. రెండు కాలావధులను విజయవంతంగా పూర్తి చేసి పదవీ విరమణ పొందారు. పిమ్మట శాసనమండలి సభ్యునిగా నియమితులయ్యారు.

డా. కంబార సాహితీ సంబంధ, విద్యావిషయక రచనలు అనేకం చేశారు. ఎనిమిది కావ్య సంకలనాలు, మూడు నవలలు, ఇరవైరెండు నాటకాలు, పన్నెండు పరిశోధనా విషయ సంబంధితాలు ఇంకా అనేకం వీరి కలంనుండి వెలువడ్డాయి. ఈ సాహితీ వేత్త నిరంతర సాహితీ సేవకు లభించిన అవార్డులు అనేకం. సాహిత్య అకాడెమి, (1991) సంగీత అకాడెమి (1993) పద్మశ్రీ (2001) టాగూర్ లిటరరీ అవార్డు; నేషనల్ ఫిల్మ్ అవార్డు; కాళిదాస సమ్మాన్; కబీర్ సమ్మాన్; పంప; నాడోజ, మొదలైన అవార్డులు లభించాయి. వీటన్నిటికి శిఖర ప్రాయమైంది వీరికి లభించిన జ్ఞానపీఠ బహుమతి. ఈ అత్యుత్తమ బహుమతి వీరి సమగ్ర రచనలకు ఇవ్వబడింది. 2009 సంవత్సరానికి ఈ బహుమతికి ఎన్నికయ్యారు. వీరికి ఈ ప్రశస్తిని 2011, సెప్టెంబర్‌లో ప్రదానం చేశారు.

ఈ సందర్భంగా కర్ణాటక ప్రభుత్వం వారిని ఘనంగా సన్మానించింది. ఆ సన్మాన సభలో ప్రభుత్వం కంబారగారి రచనలన్నింటిని పునర్ముద్రించి పాఠశాల గ్రంథాలయాలలో ఉంచడమే కాక, ఇతర భాషలలోనికి అనువదింప చేస్తామని, ఆయన రచించిన నాటకాలను ప్రదర్శనార్థమై, నాటకోత్సవాలను ఏర్పాటు చేస్తామని ప్రకటించింది.

భారతదేశంలో ఒక మారుమూలగ్రామంలో, సాంఘికంగా వెనుకబడ్డ ఒక నిరుపేద, నిరక్షరాస్య కుటుంబంలో పుట్టి, పట్టుదల, దీక్ష, స్వయంకృషితో ఎంత ఎత్తుకైనా ఎదగవచ్చునని నిరూపించిన మహామనీషి కంబార. ఎంత ఎత్తుకు ఎదిగినా వృక్షం తన వేళ్ళద్వారా భూమినుండే జీవనాధారమైన ఆహారాన్ని గ్రహించినట్లు కంబారగారు కూడా తాము పుట్టి పెరిగినప్రాంత పరిసరాలనుండియే తమ సాహిత్య ఇతివృత్తాన్ని, భాషను, భావాన్ని, అది, ఇది, అననేల తమ సాహిత్య రచనకు అవసరమైన సమస్త సామాగ్రిని గ్రహించి దేశీయతను రూపించుకొన్నారు, నిరూపించుకొన్నారు. దైహికంగా వారు తమ ఊరికి దూరంగా ఉన్నా మానసికంగా వారి విహారం వారు పుట్టిపెరిగిన ఊరే అనడం అతిశయోక్తి కాదు.

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

కవి, నాటకకారుడు, నవలాకారుడు, కళాకారుడు, పరిశోధకుడు, పాలనాదక్షుడు అయిన డా. చంద్రశేఖర కంబారగారు సమాజశ్రేయస్సుకు సర్వదా శ్రమిస్తున్న సాహితీ కృషీవలుడు.

1. కొత్త పదాలు :

ఆర్యోక్తి	సహితస్య	ఆటపట్టులు	కృతికర్తలు	కలికితురాయి	
సుసంస్కృత	సమృద్ధ	ప్రతిభ	హేమాహేమీలు	పురోగమనం	ప్రాచ్య
ఇతి వృత్తాలు	పరంపర	నిమగ్నం	పరిశోధన	పునర్ముద్రించు	భావనాత్మకం

2. అర్థాలు :

సహితస్య = హితంతో కూడుకొన్నది; ఆర్యోక్తి = పెద్దలమాట; అభిషిక్తార్హం = అభిషేకానికి తగినది; ఆటపట్టులు = ఆటలకు నెలవైన చోట్లు;(నెలవైనవి అని అర్థం). భూషణం = నగ; అలంకారం; సుసంస్కృత = బాగుగా సంస్కరింపబడిన; సమృద్ధి = ఎక్కువ / అధికం; పురోగమనం = అభివృద్ధి / ముందుకు పోవు; హేమాహేమీలు = అధికులు; మొనగాళ్ళు, ప్రతిమ = బొమ్మ; తురాయి = తలపై ధరించెడినగ; కలికి = అందమైన స్త్రీ; ఆకాంక్ష = కోరిక; నిక్షిప్తం = ఉంచబడిన; స్రవంతి = ప్రవాహం; రంగస్థలం = నాటకరంగం; ప్రతీకలు = గుర్తులు; అవధి = పరిమితి; కృషీవలుడు = రైతు; బృహత్ = గొప్ప; మగ్నం = లీనం /మునిగి ఉండడం; రొఖ్ఖం = నగదు; డబ్బు; ధనం.

3. పర్యాయ పదాలు :

కలికి : స్త్రీ; నారి, అబల; అంగన; పొలతి.

వాగ్దేవి : సరస్వతి; వాణి; భారతి; గీర్వాణి.

బహుమతి : ప్రశస్తి; కానుక; పురస్కారం

సంవత్సరం : వర్షం, ఏడు; అబ్ది; వత్సరం

విశ్వం : ప్రపంచం; జగతి; జగం

రొఖ్ఖం : నగదు; డబ్బు; ధనం; రూపాయలు

బలం : శక్తి; సామర్థ్యం; దృఢం; గట్టిదనం

ప్రతీక : గుర్తు; చిహ్నం; సంజ్ఞ

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

4. ప్రకృతి - వికృతులు :

భాష	-	బాస
వృద్ధి	-	వడ్డి
ప్రయాణం	-	పయనం
దీపం	-	దివ్వె
విద్య	-	విద్దె

5. జంటపదాలు :

తహతహ, హేమాహేమీలు

6. వ్యతిరేక పదాలు :

ఉత్తమం	×	అధమం
పురస్కారం	×	తిరస్కారం
గౌరవం	×	అగౌరవం
సందర్భం	×	అసందర్భం
సులభం	×	కష్టం
జ్ఞానం	×	అజ్ఞానం
ఉపకారం	×	అపకారం
అభిమానం	×	దురభిమానం
ముందు	×	వెనుక
మిత్రత్వం	×	శత్రుత్వం
అక్షరాస్యత	×	నిరక్షరాస్యత
అర్థం	×	అనర్థం
ప్రాచ్య	×	పాశ్చాత్య

7. వ్యుత్పత్తి అర్థాలు :

1.	సౌధం	- సుధతో కట్టబడినది	-	మేడ
2.	లేఖిని	- లిఖించునది	-	కలం

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

3. సాహిత్యం - హితంతో కూడుకొన్నది -

4. చలనచిత్రాలు - చలించేచిత్రాలు -

5. వాగ్దేవి - వాక్కుకుదేవి - సరస్వతి

6. సంస్కృతం - సంస్కరింప (పరిష్కరింప) బడినది - దేవభాష

అభ్యాసాలు

8. కింది పదాలకు వ్యతిరేక పదాలను రాయండి :

1. విజయం × ____________
2. ప్రధానం × ____________
3. సామాన్యం × ____________
4. అన్యం × ____________
5. ఏకం × ____________
6. సమగ్రం × ____________
7. ఆదరం × ____________
8. అవసరం × ____________

9. కర్తృ వాక్యాలు, కర్మణి వాక్యాలు :

1. కర్తృ వాక్యాలు :- కర్త ప్రధానంగా కల వాక్యాలు
   ఉదా : కల్పనను బంధువులు అడ్డుపెట్టారు
2. కర్మణి వాక్యాలు :- కర్మ ప్రధానంగా కల వాక్యాలు
   ఉదా : బంధువులచే కల్పన అడ్డుపెట్ట బడింది

10. కింది కర్తృ వాక్యాలను కర్మణి వాక్యాలుగా మార్చండి :

1. జైన్ దంపతులు జ్ఞానపీఠం స్థాపించారు.
2. సాహిత్యవేత్త తన క్షేత్రంలో గొప్ప కృషి చేయాలి.
3. ప్రధాన భారతీయ భాషా సాహిత్యాలను మాత్రమే పరిగణిస్తారు.
4. కంబార కవితా సంకలనాన్ని ప్రకటించారు.
5. కంబార కావ్యాన్ని ఆరాధించారు.

11. కింది కర్మణి వాక్యాలను కర్తృ వాక్యాలుగా మార్చండి:

1. కంబార నాటకాలు చలనచిత్రాలుగా రూపొందింపబడ్డాయి.
2. ప్రభుత్వంచే కంబార సాహిత్యం పునర్ముద్రింపబడింది.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

3. చలన చిత్రాలకు కంబారచే సంగీతం సమకూర్చ బడింది.

4. కంబారచే బృహత్ కృతి రచింపబడింది.

12. ఖాళీలను సరి అయిన పదాలతో పూరించండి :

1. 1965 నుండి బహుమతి ప్రదానం ____________
2. ప్రధాన భాషా సాహిత్యాలను ____________ అర్హంగా పరిగణిస్తారు.
3. కంబార మనస్సులో చెరగని ముద్ర ____________
4. తిరోగమనం అన్న మాటకు చోటు ____________
5. కంబార సాహిత్యం ఇతర భాషలలోనికి ____________
6. అకాడెమి అధ్యక్షులుగా సేవ ____________
7. అనేక సిద్ధాంత వ్యాసాలు ____________
8. కంబార ఆంగ్ల కావ్య సంకలనం ____________

13. సందర్భ సహిత వ్యాఖ్యలు రాయండి :

1. కంబారగారి విశిష్ట సాహితీ ప్రతిభను రూపొందించింది.
2. అతని అకాల మరణంతో కంబార పరిస్థితి అయోమయమైంది.
3. అప్పటినుండి తిరోగమనం అన్న మాటకు చోటేలేదు.
4. ఈ సందర్భంలోనే వారి సాహితీ జీవన స్రవంతి విస్తృతమైంది.
5. ఈ రెండు సంకలనాలు ఆయనలోని దేశీయతకు ఉత్కృష్ట ఉదాహరణలు.

14. కింది పదాలను సొంతవాక్యాలలో ప్రయోగించండి :

1. ఆటపట్టులు
2. చెరగని ముద్రవేయు
3. తహతహలాడు
4. దారి దీపం
5. హేమా హేమీలు
6. లోతుపాతులు
7. పరాకాష్ఠ
8. గౌరవార్థం
9. నిక్షిప్తం
10. రూపొందించు

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

11. అంకురించు

15. జతపర్చండి :

శిఖర సూర్య	కవితా సంకలనం
జోకుమార స్వామి	నవల
ముగుళు	నాటకం
ఆశాన్	కన్నడ విశ్వవిద్యాలయం
హంపి	గౌరవ డాక్టరేట్ పట్టా
నాడోజ	ఆప్తమిత్రుడు
దానప్ప	బహుమతి.

16. ఈ కింది పదాల్ని విడదీసి సంధి పేర్లను రాయండి :

గౌరవార్హత

జాతీయోత్సవం

వాతావరణం

పురస్కారాలు

కూడియున్నది

దశాబ్దాలు

విద్యాలయం

అత్యుత్తమం

బయలాట

మహత్వాకాంక్ష

మహోపకారం

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

17. ఈ కింది పదాలకు విగ్రహ వాక్యాలు రాసి, సమాసాలను తెలపండి :

1. రాజాస్థానం
2. ఉత్తమకృతి
3. నాటక పరంపర
4. జీవనాధారం
5. ప్రభుత్వ సంస్థలు

18. **కింది పదాల కింద గీతగీసినవి ఏ విభక్తి ప్రత్యయాలో తెలపండి :**

1. బెళగావి జిల్లాలోని
2. ప్రతిభను
3. సాధించడానికి
4. వారి యొక్క కృతులు
5. తనవలన
6. వారి తోడ
7. అతని కొరకు
8. విద్యాలయంలో
9. వారికృతులందు
10. అన్నింటి కంటె

19. **కింది వాక్యాలలోని తప్పొప్పులను గుర్తించండి :**

1. కంబార చలనచిత్ర దర్శకత్వం వహించారు.
2. పేదరికంవలన కంబార విద్యాభ్యాసం ఆగిపోయింది.
3. కంబారగారు నోబెల్ బహుమతిని పొందారు.
4. కంబారగారు గొప్ప విజ్ఞాన శాస్త్రవేత్త.
5. కంబారగారు మైసూరు విశ్వవిద్యాలయ ఉపాధ్యక్షులుగా పని చేశారు.

20. **కంబారగారి జీవితంలోని కింది సంఘటనలను క్రమపద్ధతిలో అమర్చండి :**

1. కంబారగారు శాసన మండలి సభ్యులు.
2. కంబారగారు నేషనల్ స్కూల్ ఆఫ్ డ్రామా సొసైటీ అధ్యక్షులుగా ఉన్నారు.
3. చికాగో విశ్వవిద్యాలయంలో ఉద్యోగంచేశారు.
4. కర్ణాటక విశ్వవిద్యాలయంలో చదివారు.
5. నాగనూరు మఠంలో విద్యాభ్యాసంగావించారు.
6. సంగీత అకాడెమి అవార్డు పొందారు.
7. పద్మశ్రీ అవార్డు లభించింది.
8. సాహిత్య అకాడెమీ అవార్డు లభించింది.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

21. ఈ కింది ప్రశ్నలకు ఒకటి, రెండు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి :

1. భారతీయ జ్ఞానపీఠ సంస్థను ఎవరు, ఎప్పుడు స్థాపించారు?
2. జ్ఞానపీఠ బహుమతిని అనేకమార్లు పొందిన ప్రధాన ద్రావిడ భాషా సాహిత్యం ఏది?
3. కంబార ఎప్పుడు, ఎక్కడ జన్మించారు?
4. కంబార రచనలు ఏయే భాషలలోనికి అనువదింపబడ్డాయి?
5. కంబార ఏయే ఊళ్ళలో ఉపన్యాసక వృత్తిని చేశారు?
6. కంబారగారికి జ్ఞాన పీఠ ప్రశస్తి దేనికి లభించినది?

22. కింది ప్రశ్నలకు వివరంగా జవాబులు రాయండి :

1. కంబార బాల్యం గురించి రాయండి.
2. కంబారగారి వృత్తి జీవితాన్ని గురించి రాయండి.
3. కంబారగారు నిర్వహించిన పదవులను తెలపండి.
4. కంబారగారి నవలా రచనను గురించి వివరించండి.
5. కంబారగారి కావ్య రచనను గురించి రాయండి.
6. కంబారగారి నాటక రచనను గురించి రాయండి.
7. కంబార పొందిన బహుమతులను గురించి రాయండి.
8. కంబారగారి బిరుదులను గురించి తెలపండి.
9. కంబారగారు చిత్రపరిశ్రమలో చేసిన కృషిని గురించి రాయండి.

23. వివరణ :

జ్ఞానపీఠ ప్రశస్తి:- ఇది ప్రధాన భారతీయ భాషలలోని అత్యుత్తమ సాహిత్యానికి ఇచ్చే బహుమతి. ఈ బహుమతిని ప్రధానం చేసే సంస్థ 'భారతీయ జ్ఞానపీఠం'. ఈ సాహిత్యపీఠాన్ని 'టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా' పత్రికా యాజమాన్యానికి చెందిన శ్రీమతి రమాజైన్, శ్రీసాహుశాంతి ప్రసాద్ జైన్ దంపతులు 1944వ సంవత్సరం కలకత్తాలో స్థాపించారు.

జ్ఞాన పీఠ బహుమతి రూ 7,00,000లు నగదును, వాగ్దేవి కంచుప్రతిమ ఫలకాన్ని కూడి ఉంటుంది. ఈ సంస్థ 1965వ సంవత్సరంనుండి బహుమతి ప్రదానం ప్రారంభించింది. తొలిసారిగా ఈ బహుమతి 1965లో మలయాళరచయిత అయిన శ్రీ శంకర కురుప్‌గారికి లభించింది.

NOT TO BE REPUBLISHED
© KTBS

తెలుగు భాషా సాహిత్యాలకూ 'జ్ఞానపీఠ' ప్రశస్తి 1970లో కవి సామ్రాట్ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్ష కావ్యానికి, 1988 లో డా. సి. నారాయణరెడ్డి (సి నా రె)గారి 'విశ్వంభర' కృతికి, 2012 కు గాను డా. రావూరి భరద్వాజగారి 'పాకుడు రాళ్ళు' నవలకు లభించింది.

24. **కన్నడ భాషాసాహిత్యంలో జ్ఞానపీఠ ప్రశస్తిని పొందిన కవులు :**

1. కుప్పళ్ళి వెంకటప్పపుట్టప్ప (కు.వెం.పు) - 1967
2. దత్తాత్రేయ రామచంద్ర బేంద్రె (ద.రా.బేంద్రె) - 1973
3. శివరామకారంత - 1977
4. మాస్తి వెంకటేశ అయ్యంగార్ - 1983
5. వినాయక కృష్ణ గోకాక్ (వి.కె.గోకాక్) - 1990
6. యు. ఆర్. అనంతమూర్తి - (1994)
7. డా. గిరీశ్ కార్నాడ్ - (1998)
8. డా. చంద్ర శేఖర కంబార - (2011)

25. **ప్రణాళికా కార్యాచరణం :**

కన్నడేతర సాహిత్యాలలో 'జ్ఞానపీఠ' బహుమతి గ్రహీతలను, బహుమతి పొందిన వారి గ్రంథాల్ని తెల్పండి. జ్ఞానపీఠ బహుమతి పొందిన కన్నడ కృతులను తెల్పండి.

26. **విద్యార్థులకు సూచనలు :**

జ్ఞానపీఠ బహుమతి లభించిన తెలుగు గ్రంథాలను గురించి వివరంగా తెలుసుకోండి.

27. **ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :**

సాహిత్యపు విలువలను, పఠనావశ్యకతను విద్యార్థులకు తెలియ జేయండి.

♣ ♣ ♣

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

8. లేఖ

S5U7G1

[సాహిత్యంలో ఎన్నోప్రక్రియలున్నాయి. అందులో లేఖా సాహిత్యం ఒకటి. వేరు వేరు ప్రాంతాల్లో ఉంటున్న రెండు హృదయాలను కలిపేవే లేఖలు. లేఖారచనా విధానంలోని మెలకువలను కింది తరగతిలో చదువుకొన్నారు. ఈ లేఖలో రచనా విధానం పాటించి, వృద్ధులైన తల్లిదండ్రుల పట్ల మన బాధ్యతను ఇతి వృత్తంగా చేసుకొని మాదిరి లేఖను పొందుపరచడమైంది.]

గంగావతి,
6-01-2012;

ప్రియమైన విజయ్‌కి,

నీ మిత్రుడు వంశీరాయునది. నేను క్షేమం. నీవూ, మీ స్నేహితులూ క్షేమమని భావిస్తున్నాను. నా ఉత్తరం చూడగానే నీకు ఆశ్చర్యం వేసి ఉంటుంది కదూ! ఫోన్‌తో సరిపెట్టుకోకుండా ఉత్తర మెందుకు రాయాల్సి వచ్చిందని అనుకొని ఉంటావు. అందుకుకారణం లేక పోలేదు. నేనీమధ్య ఒక వార్తా పత్రిక ప్రత్యేక సంచికలో ఒక చక్కని శీర్షికను చదివాను. అది నన్నెంతో కలచివేసింది. నన్నే కాదు, చదివిన ప్రతి ఒక్కరికీ కన్నీటిని తెప్పించి ఉంటుంది. అందుకనే చదివిన ఆ నాలుగు ముక్కల్ని నీకు తెల్పాలను కొన్నాను. ఫోన్‌లో కంటే ఉత్తరంలో మరింత చక్కగా భావావిష్కరణ చేయవచ్చుగదా! పత్రికలోని శీర్షిక "అయ్యో! పాపం! ముసలోళ్లు"- విషయం యిలా ముందుకు సాగుతుంది. ఈ ప్రపంచంలో నిస్వార్థ జీవులెవ్వరైనా ఉన్నారా? అంటే, ఉన్నారు. వారే తల్లిదండ్రులు. వారి జీవిత లక్ష్యమే, తమ సంతానాన్ని ఉత్తమ పౌరులుగా తీర్చిదిద్దడం. ఆ దిశగా నడుంబిగించి వెనుకా ముందూ చూడకుండా, కష్టసుఖాల్ని, మానావమానాల్ని, ప్రశంసాభిశంసల్ని లెక్క చేయకుండా, జీవన సమరంలో రెక్కలు ముక్కలు చేసుకొనిపోరాడుతారు. తమ సంతానానికొక దారి యేర్పరచి, తమకు మాత్రం ఏదారీలేక జీవన సంధ్యలో బిక్కు బిక్కుమంటూ, 'కాటికే మా బ్రదుకు కాబట్ట లేదు' అన్నట్లు విలపించే అభాగ్యులు వీరు. వికటించిన మానవ నాగరికతా సభ్యతా సంస్కారాలకు నిలువెత్తు సాక్ష్యాలు వీరు. కొడుకుల అమానుష నిర్లక్ష్యానికి నిదర్శనాలు వీరు.

కొందరు పెద్ద మనుషులు తమ వృద్ధ మాతాపితలను ఆధునిక వసతి సౌకర్యాలున్న వృద్ధాశ్రమాల్లో అధిక మౌల్యాన్ని చెల్లించి దిగబెట్టివస్తున్నారు. అంతటితో తమ బాధ్యత తీరిపోయినట్లు ఊపిరి పీల్చుకొంటున్నారు. నిజానికి ఆ వయసులో వారికి కావలసినవి, ఆధునిక సౌకర్యాలు కావు. తాము వేలు పెట్టుకొని నడిపించిన తమసంతానం మరియు వారి పిల్లలు. వేలు పోసినా దొరకని వారి ముద్దు మురిపాలు. వారి ప్రతి రూపాలైన మనుమళ్లు, మనవరాండ్రు వారి బుల్లి బుల్లి మాటలు, వెక్కిరింతలు.

ఇటీవల బెంగళూరులోని ఒక వృద్ధాశ్రమంలో ఒక ముసలి తల్లి నేనిక్కడ ఉండలేను బాబూ, నా కొడుకు ఇంట్లోనన్ను వదలి పెట్టండి. మీకు పుణ్యముంటుంది. వాళ్లు చెప్పులు వదలే చోటయినా సరే, పడుంటాను అని బోరున విలపించడం చూచి అక్కడి సిబ్బంది వారే, కంట తడిపెట్టారట! ఆ విషయం ఆమె కుమారునికి ఫోన్ చేస్తే, తనకు సమయంలేదని, అదనంగా మరికొంత డబ్బు చెల్లించగలనని, ఎలాగో నచ్చ చెప్పండి అని ఫోన్‌పెట్టేశాడట!

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

మిత్రమా! చదువుతున్నావా? అతని స్థానంలో నువ్వుంటే ఏమి చేసేవాడివి? ఛీ! ఛీ! ఇలాంటి పాడు ఆలోచన నాకెందుకు వచ్చింది?

ఆ శీర్షిక ఇంకా ఇలా ముందుకు సాగుతోంది....

"ఎంతోగొప్ప సంస్కృతీ సంప్రద్రాయాలున్న దేశంమనది. ఈ దేశం వేదాలకు, పురాణేతి హాసాలకు పుట్టినిల్లు. వీటిల్లో చెప్పినట్లుగానే, మన కుటుంబ వ్యవస్థ తరతరాలుగా సంక్రమిస్తోంది. తండ్రి మాటకోసం అడవులకు వెళ్ళినరాముడు, తండ్రికోసం తన యౌవనాన్నేధారపోసిన పూరుడు, తల్లిదండ్రుల సేవకై తన జీవితాన్నే అంకితం చేసిన శ్రవణకుమారుడు, తండ్రి సుఖంకోసం జీవితాంతం బ్రహ్మచారిగా గడిపిన భీష్ముడు, తల్లి దాస్యవిముక్తికై తెగించి పోరాడి అమృతం తెచ్చియిచ్చిన గరుత్మంతుడు - ఇలా ఎందరో ఆదర్శ మూర్తుల పవిత్ర చరిత్రలు రక్తగతమై పోయిన సంస్కృతి మనది. అందుకే మన కుటుంబ వ్యవస్థను యీ మధ్య విదేశీయులు వేనోళ్లకొనియాడుతున్నారు. అనుసరిస్తున్నారు".

మన చరిత్రలో ఎక్కడా వృద్ధాశ్రమాల ప్రసక్తి కనబడదు. మనకు వాటి అవసరమే లేదు. వృద్ధులైన తల్లి దండ్రులకు ఎంతో జీవితానుభవం ఉంటుంది. ఏ కష్టానికి ఎలా స్పందించాలి? ఏ సమస్యలు ఎలా పరిష్కరించుకోవాలి? ఏ పాటకు ఏ తాళం వేయాలి? అనే సమస్త విషయాలు వారికి అనుభవైక వేద్యాలు. వారి సలహాలు, ఆదేశాలు ఎంతో విలువైనవి. అందుకే 'పెద్దలమాట చద్దిమూట' అనే సామెత ప్రచురమైంది.

వృద్ధులైన తల్లిదండ్రులు ఇంట్లో ఉంటే తమ కొడుకులకు, కోడండ్రకు చేదోడు వాదోడుగా ఉండగలరు. వారి పిల్లల ఆలనాపాలనా చూడగలరు. ఎవరు ఎలాంటివారో తమ ఇంటికి వచ్చిన వారి యోగ్యతానుసారం ఎంతవరకు గౌరవించాలో సూచించగలరు. భార్యా భర్తల మధ్య ఏవైనా కుటుంబ కలహాలు ఏర్పడినపుడు విజ్ఞతతో నిష్పక్షపాతంగా పరిష్కరించగలరు. పెళ్లిళ్లు, పండుగలు, పూజలు మొదలయిన సందర్భాల్లో, ఆచార సంప్రదాయాల పాటింపుల్లో అడుగడుగునా దారి చూపగలరు. తమ మనుమళ్లు, మనవరాండ్రకు అనూచానంగా వస్తున్న ఆటలు, పాటలు, పొడుపు కథలు మొదలైన వాటిని చెప్పగలరు. పేదరాశి పెద్దమ్మ కథలు, జోలపాటలతో నిద్రబుచ్చగలరు. మేల్కొల్పు పాటలతో నిద్రలేపగలరు. దురదృష్టవశాత్తు ఏవైనా ఇబ్బందులు సంభవిస్తే కింకర్తవ్యతా మూఢులైనవారికి మనోధైర్యం కలిగించి పరిస్థితులను చక్కబెట్టగలరు. ఇంట్లో కొడుక్కిఅన్యాయం జరిగితే కోడలిని మందలించగలరు. కోడలిని బాధపెడితే కొడుకును దండించగలరు. వారు సుఖంగా ఉంటే సంతోషిస్తారు. కష్టాల్లో ఉంటే బాధను పంచుకోగలరు. ఆశీర్వదించగలరు.

ఇక ఏ యింట్లో వృద్ధులైన తల్లిందండ్రులు లేరో, ఆయిల్లు కంచెలేని చేనులాంటిది. కొన్ని చోట్ల భర్తవైపువారి ఆధిపత్యం (Domination) తోను, మరికొన్ని చోట్ల భార్యవైపు వారి ఆధిపత్యంతోను, నిరంతరం బంధువులరాకతో ఇళ్లు గుల్లవుతుంటాయి. హద్దూ పద్దూ లేకుండా సాగిపోతుంటాయి. సూక్ష్మాతి సూక్ష్మాలైన ఇలాంటి ఆంతరంగిక విషయాలను చొరవతో నిష్పాక్షికంగా అజమాయిషీ చేసే దిక్కులేక ఆ తర్వాత ఇబ్బందుల్లో పడి భార్యాభర్తలు పరస్పరం దూషించుకోవడాలతో, మనస్పర్థలతో అనేక ఇబ్బందులకు గురి అవుతారు.

ఓ కొడుకుల్లారా! కోడళ్లారా! ఒక రోజున మీరు ఈ స్థాయికి రాక తప్పదు సుమా! ముసలి వాళ్లన్నాక కొంతయిబ్బంది తప్పదు. మతిమరపు, చెవుడు, దృష్టిలోపం, అనారోగ్యంలాంటి ఇబ్బందులతో

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

శరీరంలో పటుత్వం తగ్గి, వారికి చాదస్తం కలగడం సహజం. అంతేగాక, ఒక తరానికి, మరోతరానికి ఆలోచనా ధోరణిలో కొంత తేడా ఉండనే ఉంటుంది. వాళ్లు దగ్గుతున్నారని, తుమ్ముతున్నారని, మా బిడ్డల్ని తాకితే ఏమైనా అవుతుందని అభాండాలు వేయకండి. ఒక సారి వెనక్కి తిరిగి చూసుకోండి, చిన్నపిల్లలుగా ఉన్నప్పుడు మీరెంతగా వారిని ఏడిపించారో! నడిపించుకొని వెళ్ళేటపుడు కిందపడిపోతే ఎత్తుకొని హృదయానికి హత్తుకొనివాళ్ళు ఎలా ఓదార్చారో! చిన్నపిల్లలు దేవునితో సమానమని ఏమాత్రం ఏహ్యాభావంలేకుండా మీ మలమూత్రాదులను కడిగి ఎలా పెంచిపెద్దచేశారో!

ఈ వయసులో వారేదైనా మీకు కోపం కలిగించేలా చేస్తే, ఆరోజుల్లో మీరెంతగా వారికి కోపం కలిగించారో గుర్తుకు తెచ్చుకోండి. మీరు వారి ప్రతిరూపాలేనని, పైనుండి ఒక్కసారిగా కిందికి ఊడిపడలేదని, ఎంతోకష్టపడి పెంచితేనే యింత వారమయ్యామనేయింగితాన్ని పొందండి. కాకపోతే నాటి పిల్లలైన మీరు నేడుపెద్ద వారయ్యారు. ఆ పెద్దలు ఈనాడు పిల్లలై పోయారు. పిల్లలు దేవునితో సమానమని; కాదు, కాదు సాక్షాత్తూ దేవుళ్ళే! అని అర్థం చేసుకోండి.

కాబట్టి ఎంతోకొంత యిబ్బందిని ఎదుర్కోవాల్సి వచ్చినా, వృద్ధమాతాపితలున్న యిల్లు, నిండుకుండలా, పాలవెల్లిలా వారి బోసినవ్వుల ఆశీశ్శులతో మూడుపూవులు ఆరుకాయలుగా వర్ధిల్లు తుందనడంలో సందేహంలేదు''. ఇలా ఆ శీర్షిక ముగుస్తుంది.

హమ్మయ్యా! మిత్రమా! విజయ్ ఈ విషయాలన్నీ నీకు తెలియజేయాలనే నా తాపత్రయం ఇలా నెరవేరినందుకు సంతోషంగా ఉంది. ఈ శీర్షికను ప్రచురించిన పత్రిక వారికి ధన్యవాదాలు. ఈ ఉత్తరంపై నీ స్పందనను తెలియ జేస్తావని ఆశిస్తూ సెలవు తీసుకొంటున్నాను.

ఇట్లు
నీ ప్రియమిత్రుడు,

వంశీ మోహన్

చిరునామా
విజయ్. యస్.
బి. టెక్ ఫైనల్
వ్యవసాయ విశ్వవిద్యాలయం
నాలుగో బ్లాక్, రాయచూర్.

♣ ♣ ♣

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

అభ్యాసాలు

1. కొత్తపదాలు :

నిస్స్వార్థ జీవులు; నిర్లక్ష్యం; విజ్ఞత; జీవన సమరం; వృద్ధాశ్రమాలు; నిష్పాక్షికం జీవన సంధ్య; అనర్థాలు; సంస్కృతీ సంప్రదాయాలు;

2. అర్థాలు :

లక్ష్యం = ఉద్దేశ్యం; వికటించిన = తారుమారైన; ప్రతీకలు = గుర్తులు; ప్రచురం = ఎక్కువగా వాడుకలోనికి రావడం; ఇంగితం = కనీస జ్ఞానం; కింకర్తవ్యతా మూఢులు = ఏమిచేయాలో దిక్కుతోచనివారు; చొరవ = కలుగజేసుకోవడం; అజమాయిషీ = పెత్తనం, అధీనంలో ఉంచుకోవడం; చాదస్తం = లోకజ్ఞానం లేకపోవడం; వింతప్రవర్తన; అభాండం = నింద; అనుభవైకవేద్యాలు = అనుభవించి తెలుసుకొన్నవి.

3. వ్యతిరేక పదాలు :

స్వార్థం	×	నిస్స్వార్థం
ప్రశంస	×	అభిశంస
మానుషం	×	అమానుషం
పక్షపాతం	×	నిష్పక్షపాతం
అంతరంగం	×	బహిరంగం

4. నానార్థాలు :

1. లక్ష్యం : గురి, లెక్క.
2. తాళం : తాడిచెట్టు; సంగీతంలో తాళం; బీగం; కంచువాద్యం.
3. సంతానం : సంతతి; సమూహం; ఒక కల్పవృక్షం.
4. ఉత్తరం : ఒకదిక్కు; సమాధానం.

5. పర్యాయ పదాలు :

1. పుత్రుడు : కొడుకు; కుమారుడు; సూనుడు; సుతుడు; తనూజుడు.
2. పుత్రిక : కూతురు; కుమార్తె; సుత; తనూజ; తనయ.
3. భార్య : ఇల్లాలు, గృహిణి; కుటుంబిని; అర్థాంగి; పెళ్ళాం; పత్ని.
4. భర్త : మగడు; పతి; అధిపుడు; కాంతుడు.
5. లేఖ : ఉత్తరం; జాబు; కమ్మ.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

6. వ్యుత్పత్త్యర్థాలు :

భీష్ముడు : భయంకరమైన శపథం చేసినవాడు (శాంతనవుడు)

గరుత్మంతుడు : సారవంతమైన రెక్కలు కలవాడు (గరుడుడు)

7. సంధులు :

భావ + ఆవిష్కరణ = భావావిష్కరణ - సవర్ణదీర్ఘ సంధి

వృద్ధ + ఆశ్రమాలు = వృద్ధాశ్రమాలు - సవర్ణదీర్ఘ సంధి

పురాణ + ఇతిహాసాలు = పురాణేతి హాసాలు - గుణ సంధి

వేయి + నోళ్ళు = వేనోళ్ళు - ప్రాతాది సంధి

8. సమాసాలు :

జీవన సంధ్య - జీవనమనెడి సంధ్య - రూపక సమాసం

వృద్ధాశ్రమాలు - వృద్ధులకొరకు ఆశ్రమాలు - చతుర్థీ తత్పురుష సమాసం

నిండుకుండ - నిండుగాఉన్న కుండ - విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయం

9. వివరణలు :

వేదములు : అతి ప్రాచీన కాలంలో రాయబడ్డ తొలిచదువులు. ధర్మాధర్మములు వీటివల్ల తెలుసుకోవచ్చు. ఇవి నాలుగు. ఋగ్వేదం. యజుర్వేదం, సామవేదం, అధర్వణ వేదం.

పురాణాలు : సర్గం, ప్రతిసర్గం, వంశం, మన్వంతరం, వంశాను చరిత్రం - అనే ఐదు లక్షణాలు కలిగిన గొప్పగ్రంథాలు. ఇవి పదునెనిమిది. బ్రహ్మ, వాయు, వామన, స్కాందం ఇత్యాది

ఇతిహాసాలు : పూర్వచరిత్రలు ఇతివృత్తంగా గల కావ్యాలు (Epics)

పూరుడు : యయాతి, శర్మిష్ఠల పుత్రుడు. శుక్రుని శాపంవల్ల అతని తండ్రికి ముసలితనం కలిగింది. అది పోవడానికి తన యౌవనాన్ని ధారవోస్తాడు.

గరుత్మంతుడు : ఒక పక్షి. ఇతని తల్లి వినత. తండ్రి కశ్యపుడు. గొప్ప బలము కలిగినవాడై, అమృతము తెచ్చియిచ్చి, తల్లి దాస్యం తొలగించాడు. విష్ణుమూర్తికి వాహనంగా ఇతడు ప్రసిద్ధుడు.

10. కింది ప్రశ్నలకు ఒక మాటలో సమాధానాలీయండి :

1. ఈ ప్రపంచంలోనిస్వార్థ జీవులెవరు?
2. 'ఆ వయస్సులో వారికి కావలసినవి ఆధునిక సౌకర్యాలు కాదు'-మరేవి?
3. వికటించిన మానవ నాగరికతకు నిలువెత్తు సాక్ష్యాలు ఎవరు?

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

4. తండ్రిమాటకోసం అడవికి వెళ్ళింది ఎవరు?

5. తండ్రికోసం తన యవ్వనాన్నే ధారవోసినదెవరు?

6. తల్లి దండ్రుల సేవకొరకు తన జీవితాన్నే అంకితం చేసిన వ్యక్తి ఎవరు?

11. కింది ప్రశ్నలకు రెండు మూడు వాక్యాల్లో సమాధానాలియండి :

1. వృద్ధ మాతాపితల పరిస్థితి ఎలాంటిది?
2. 'అక్కడి నిర్వాహకులే కంట తడి పెట్టారట'. ఎందుకు?
3. ఎంతో గొప్ప సంస్కృతీ సంప్రదాయమున్నదేశం మనదని ఎలా చెప్ప గలవు?
4. 'పెద్దలమాట చద్దిమూట' - అని ఎందుకంటారు?

12. కింది ప్రశ్నలకు వివరంగా సమాధానాలీయండి :

1. వృద్ధ మాతాపితలు, వృద్ధాశ్రమాల గురించి రాయండి.
2. వృద్ధ మాతాపితల వల్ల కలిగే ప్రయోజనమేమిటి?
3. వృద్ధులైన తల్లి దండ్రులు లేని ఇంటి పరిస్థితి ఎలాంటిది?
4. తల్లిదండ్రుల విషయంలో కొడుకుల, కోడండ్ర ప్రవర్తన ఎలా ఉండాలి?

13. కింది ఖాళీలను పూరించండి :

1. మన ప్రాచీన చరిత్రలో ఎక్కడా ______________ ప్రసక్తి కనబడదు.
2. పెద్దల మాట ______________ అనే సామెత ప్రచురమైంది.
3. ఒకతరానికి మరొక తరానికి ______________ లో కొంత తేడా ఉండనే ఉంటుంది.
4. చిన్నపిల్లలు ______________ తో సమానం.
5. ఈ దేశం ______________ , ______________ పుట్టినిల్లు.
6. కొడుక్కి అన్యాయం జరిగితే ______________ మందలించగలరు.
7. కోడలికి అన్యాయం జరిగితే ______________ ను దండించగలరు.
8. వృద్ధులైన తల్లిదండ్రులులేని ఇల్లు ______________ లేని చేనులాంటది.
9. నిరంతరం ______________ రాకతో ఇళ్లు గుల్లవుతుంటాయి.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

14. **కింది వాటిల్లో సరైన సమాధానాన్ని ఎన్నుకొని దాని చిహ్నాన్ని బ్రాకెట్లలో గుర్తించండి :**

1. తండ్రి సుఖంకోసం జీవితాంతం బ్రహ్మచారిగా గడిపిన వ్యక్తి.
   a) రాముడు b) కృష్ణుడు c) భీష్ముడు d) భీముడు [ ]
2. తల్లి దాస్య విముక్తికై అమృతం తెచ్చియిచ్చినవాడు
   a) హనుమంతుడు b) గరుత్మంతుడు c) భీష్ముడు d) ధర్మరాజు [ ]
3. విదేశీయులు మన కుటుంబవ్యవస్థను చూచి
   a) నవ్వుకొంటున్నారు b) వేనోళ్లకొనియాడుతున్నారు
   c) తిట్టుతున్నారు d) మంచిది కాదంటున్నారు [ ]
4. ముసలి వాళ్లకు చాదస్తం కలగడం
   a) సహజం b) అసహజం c) విచిత్రం d) జరుగదు [ ]
5. కొందరు తమ వృద్ధ మాతాపితరులను ఇక్కడ దిగ బెట్టి వస్తున్నారు.
   a) ఆస్పత్రుల్లో b) అనాథ శరణాలయాల్లో
   c) దేవాలయాల్లో d) వృద్ధాశ్రమాల్లో [ ]

15. **కింది జాతీయాలను మీ సొంత వాక్యాల్లో ప్రయోగించండి :**

1. మూడు పూవులు ఆరు కాయలు
2. రెక్కలు ముక్కలు చేసుకొని
3. ఊపిరి పీల్చుకొను
4. ధారవోయు
5. వేనోళ్ల కొనియాడు
6. చేదోడు వాదోడు
7. బిక్కు బిక్కుమను
8. నడుం బిగించు

16. **ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :**

1. ఉత్తరాలకు ఒకప్పుడు ఎంత ప్రాధాన్యం ఉండేదో విద్యార్థులకు సోదాహరణంగా వివరించండి.
2. లేఖారచనకు, వ్యాసరచనకు పాటించాల్సిన తేడాను తెల్పండి.

17. **విద్యార్థులకు సూచనలు :**

1. మహాత్మాగాంధీ, నెహ్రూలాంటి మేధావుల లేఖలను పరిశీలించండి.
2. ఈ పాఠంలో తెల్పిన మాదిరి ఆధారంగా మీ మిత్రులకు లేఖలు రాయండి.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

9. కలహ కారణం

- శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్య శాస్త్రి

B6E9W6

[కౌరవ పాండవుల మధ్య బాల్యంలోనే అంకురించిన అసూయా ద్వేషాలు కాలక్రమంలో పెరిగి పెద్దవయ్యాయి. అవి యుద్ధానికి దారి తీసి చివరకు వంశ నాశనానికి కారణమయ్యాయన్న విషయాన్ని సరళ సుందరమైన శైలిలో ఈ పాఠ్యభాగంలో వివరింపబడింది.

శ్రీ దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు సంస్కృతాంధ్రాలలో గొప్పపండితులు. కవిగా, విమర్శకులుగా చాల ప్రసిద్ధులు. భాసమహాకవి సంస్కృతంలో రచించిన నాటకాల్లో కొన్నింటిని ఆయన రసవంతంగా ఆంధ్రీకరించారు. అనేక విమర్శలు వెలయించారు. 'ద్రోణప్రశస్తి' ఆయన రచనల్లో ప్రముఖమైనది. ఈ గ్రంథంనుండే ప్రస్తుత పాఠ్యభాగం స్వీకరింపబడింది.]

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

రాజ్యము ధృతరాష్ట్రునిది. ఆతడు పుట్టంధుడగుట వలన నతని మాఱుగా, తమ్ముడు పాండుడు రాజైనాడు. అతడన్నగారి యెడ భయభక్తులు గలిగి, అన్ని వ్యవహారములను అన్నగారి పేరనే నడపుచు, అతనియభిమానమును, ప్రజలలో మంచి పేరును సంపాదించుకొన్నాడు. రాజ్యమభివృద్ధికి దెచ్చినాడు. ధర్మజాదులు చిన్నవారుగానున్నప్పుడే పాండుడు పరలోక గతుడైనాడు.

ధృతరాష్ట్రుడు సోదరునియందలి ఆదరాభిమానముల చేత పాండవులను తనయింటనే యుంచుకొని, తన బిడ్డలతో సమానముగా ప్రేమించి, పోషించుచు విద్యాబుద్ధులు నేర్పించుచున్నాడు.

పాండుకుమారులు మంచి తెలివితేటలు గలవారు. సహజముగనే వినీతులు. పైగా తండ్రి యండ తప్పిన వారగుట చేతను, ఉన్నది పరగృహము గావునను అణగి మణగి మెలగుచు, తాతగారికిని, పెద తండ్రి గారికిని, దక్కిన పెద్దలకును విధేయులై, చుట్టాలకు తలలోని నాల్కలై అందఱి మన్ననలకును భాజనములైనారు.

దుర్యోధనాదుల కది యొప్పలేదు. వారు 'మహారాజు బిడ్డల' మన్న దిమాకుగలవారు.

అందువలన పెద్ద - పిన్న యంతరువులను అంతగా పాటించు వారు గారు. వారికి పాండవులు జ్ఞాతులు గదా! జ్ఞాతిత్వమే విరోధ హేతువై యుండగా పైపెచ్చువారు తమ యింట, తమ కంటెను మిన్నగా మన్ననలందుచున్నారు. అది యెట్లు సహ్యమగును? గతిమాలి మా పంచను బడియున్న యీ నిర్భాగ్యులకింత మన్ననయా? అన్న భావము కౌరవులకేర్పడినది. దానికి తోడు చదువు సంధ్యలయందును, సాము గరిడీల యందును తమ కంటె వారు మేలుచేయిగా, మెట్టుకు మెట్టెక్కి పోవు చుండుట మఱింత ఈర్ష్యకు హేతువైనది.

అది యట్లుండంగా - పాండుకుమారులలో భీముడు కొంటె పిల్లవాడు, బలిష్టుడు, మోటుగాడు. వాడు కురుకుమారులను బాల క్రీడలలో పలుమాఱు పరిభవించి పరిహసించుచుండెడివాడు.

జలకేళి వేళలలో భీముడు రెండు చంకల క్రిందను పదేసి మంది నిరక బట్టుకొని, నీటముంచి-అదిమిపట్టి, వారూపిరాడక ఉక్కిరి బిక్కిరి యగుచుండుట చూచి, వదలి, నవ్వెడివాడు. నియుద్ధ క్రీడలలో దుర్యోధన దుశ్శాసనులను పిడుగుల వంటి తన పిడిగ్రుద్దులతో మిక్కిలిగా నొప్పించెడివాడు.

కసి పూని కౌరవులందఱు నొక్క మొత్తముగా కలిసినను, పట్టుపడక గున్న యేనుగు వలె వారి నందఱిని కూలద్రోసి, కుమ్మి కుమ్మి ఘోష పెట్టెడివాడు.

ఒక మాటు, కౌరవులు కొందఱు పండ్లకొఱకొక చెట్టెక్కి యుండగా జూచి, భీముడా చెట్టును బిట్టుగా తన్నినాడు. ఆ తన్నుతో కాయలతోపాటు కౌరవులును జలజల రాలి పడినారు.

ఇవి యన్నియు పిల్ల చేష్టలుగాని భీముడు ద్రోహ బుద్ధితో చేసిన పనులు కావు. కాకపోయినను బాధాకరములే కదా! అతని బల సాహసములను, దుడుకుతనమును దుర్యోధనునకు దుస్సహము లైనవి. ఇట్టివానితో గూడిన ధర్మజాదులు భావికాలమున తమ రాచరికమున కడ్డు తగులక పోరన్న భావమును గలిగినది. కర్ణశకుని దుశ్శాసనులతో నాలోచించినాడు. వారందఱును కలియ బలుకు కొని, భీష్మ విదురుల కెఱుక పడకుండ భీమునంతమొందింపవలె ననుకొన్నారు.

అనుకొని, ఒక నాడు, వనభోజనోత్సవ మొకటి కల్పించి, అందు దుర్యోధనుడే స్వయముగా నందఱికి వడ్డించు వినోద ప్రసంగములతో నెల్లవా రి యుల్లముల కుల్లాసము గల్పించుచు, భీముని మంచి మాటలతో నుబ్బించుచు, నూరించుచు, కాలకూటము కలిపిన యన్న మతనికి వడ్డించినాడు. అతడా కంఠముగా భుజించినాడు. అది రాత్రివేళ భోజనానంతరము భీము డొక మూలం బరుండి, విషప్రభావము వలన మృతప్రాయు డైనాడు. అది కనిపెట్టి దుర్యోధనుడతని కాళ్ళుచేతులు కట్టించి, గంగలో విసరి వేయించినాడు. అంతటితో భీముని వలన పీడ విఱుగడమైనదని సంతోషించినాడు. కాని ఆ సంతోష ముళక్కియేయైనది.

గంగలో బడిన భీముడు నాగలోకము చేరినాడు. అక్కడ కొన్ని విషనాగములు భీముని కాటువేసినవి. ఆ కాటు వలన నతని యుదరములోని విషము విఱిగి పోయినది. భీముడు బంధములు ద్రెంపుకొన్నాడు. ఇంతలో ఆర్యకుడను నాగముఖ్యుడచటికి వచ్చినాడు. అతడు కుంతి తండ్రియైన శూరసేనుని తాత. అతడు భీము నెక్కువగా నాదరించి, సర్వ విషహరమును, బలకరమును నైన రస మొకటి యిచ్చి, త్రావించినాడు. నాగరాజయిన వాసుకి భీమునకు రత్నరాసులు బహుమతిగా నొసగి పంపించినాడు.

భీముడు సుఖముగా నిల్లు చేరుకొని జరిగిన కథయంతయు నన్నకు చెప్పినాడు. యుధిష్ఠిరుడీ సంగతి యెవరికిని తెలుపవలదన్నాడు. భీముడార్యకదత్త రస మహిమ చేత నాగాయుత బలుడైనాడు.

దుర్యోధనుడు చేసిన మహాపకారము మరుత్సుతునకీ విధముగా మహోపకారమైనది. అదృష్టవంతుల కాపదలును సంపదలుగానే పరిణమించును గదా!

విషాన్నముపెట్టి గంగలో త్రోసినను చావక, భీముడు బ్రతికి వచ్చుట కురుపతి యీర్ష్యాగ్ని కాజ్యము పోసినట్లయినది. అయినను, ఆతడా లక్షణమును వెలిదోపనీక పాండవులతో యథాపూర్వము కలసి మెలసి వర్తించుచు, వారిని హతమార్ప నాలోచనలు చేయుచునేయున్నాడు. భీముడు పోయిననే కాని తక్కిన నలువురు తనకు సాధ్యులు కారని యాతని తలంపు. అతని మీదనే యీతని కెక్కువ యీసు. అది కారణముగా దుర్యోధనుడొక నాడు- అత్తమీదికోపము దుత్తమీద జూపిన దన్న సామెతగా భీముని సారథిని గొంతు పిసికి చంపి వేసినాడు.

భీముడాతని క్రూర కృత్యమును అన్నకు తెలిపి, ఆగ్రహోదగ్రుడై, ‘‘అనుమతియిత్తువేని దుర్యోధనుని తుదముట్టింతు’’ నన్నాడు. ధర్మజుడు తమ్ముని కోపముడిపి, ‘‘తొందర పడవల’’ దన్నాడు. అన్న యాజ్ఞకు బద్ధుడై, ఆతడు కోపమును దిగమ్రింగి మిన్నకున్నాడు.

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

అంతటితో దుర్యోధనుడూర కొన్నాడా? మఱి కొన్నాళ్ళకు రహస్యముగా, మరల నొక మాటు భీమునకు విషాన్నము పెట్టించినాడు. అది యెఱిగియున్న యుత్సుడు చెప్పినను, వడముడి లెక్క సేయక చంకల బంటిగా మెక్కి, చెక్కెనను చెమర్చక గబ్బున త్రేచి, నిమ్మకు నీరెక్కినట్లు నిమ్మళముగ నున్నాడు. ఆర్యకదత్త రసమహిమ వలన ఆ విష మతని గర్భ గోళమున హరించిపోయినది.

దుర్యోధనుని దుశ్చేష్టలను ధర్మజుడు విదురునికి విన్నవించినాడు. అతడు "వాని యవివేక కృత్యములకు ప్రతీకారము తల పెట్టక మీరు జాగరూకులైయుండు" డని యుపదేశించినాడు. విదురుని యుపదేశమును బట్టి ధర్మజుడును; ధర్మజుని యాజ్ఞ ననుసరించి యతని తమ్ములును ప్రతీకార ప్రయత్నములకు దిగక, కౌరవులతో మామూలుగనే మసలు కొనుచున్నారు.

పాండవులను చంపుటకు దుర్యోధనుడును, కర్ణ శకునులును చేసిన శ్రమ యంతము 'ఏటిలో పిసికిన చింతపం' డై పోయినది. వారి క్రౌర్యము మాత్రము బయట పడినది.

మనలో మాట :

భీమునివి పిల్ల చేష్టలుగాని విరోధ కృత్యములు కావు గదా! వాడు దుష్టుడే యగుగాక, వాని దౌష్ట్యమును పెద్దలకు జెప్పి, బుద్ధి చెప్పింప వలెనా? దుర్యోధనుడు వానిని చంపుటకు యత్నింప వలెనా?

భీముని జంపి, ధర్మజ ధనంజయులను కారాగార బద్ధులను గావించి సర్వం సహా మండలమును తానే పాలింపవలెనని యతని సంకల్పము. న్యాయమేనా?

కౌరవ పాండవ కలహమున కిదియే యంకురార్పణము.

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

1. కొత్తపదాలు :

పుట్టంధుడు, తలలోని నాల్కలు, జ్ఞాతులు, కాల కూటము,

మృతప్రాయుడు, అంతరువు, పరగృహము

2. అర్థాలు :

వినీతులు = వినయం కలవారు; దిమాకు = గర్వము, అహంకారము; పుట్టంధుడు = పుట్టుకతో గ్రుడ్డివాడు; జ్ఞాతులు = దాయాదులు, అన్నదమ్ముల బిడ్డలు; కాలకూటము = విషము; నియుద్ధము = మల్లయుద్ధము; అయుతము = పదివేలు, పెక్కు; వడముడి = భీముడు; ఆకంఠము = కుత్తుకదాక; భాజనములు = పాత్రములు, అర్హములు; హుళక్కి = శూన్యము, లేనిది; దుత్త = చిన్న కడవ; సర్వంసహ = భూమి; అంకురార్పణము = మొలకెత్తుట, ప్రారంభమగుట.

3. వ్యుత్పత్త్యర్థాలు :

సోదరుడు : ఒకే గర్భమున జనించినవాడు, తోడ బుట్టిన వాడు (అన్న, తమ్ముడు)

ధనుంజయుడు : రాజసూయమున రాజులను జయించి ధనము నార్జించినవాడు (అర్జునుడు)

యుధిష్ఠిరుడు : యుద్ధమునందు స్థిరముగా నిలుచువాడు (ధర్మరాజు)

వడముడి : పగతురకు సంతాపము కల్గించు గ్రంధి వంటివాడు, ఉత్తరపు వైపునకు (ఎడమవైపునకు) జడముడి వేయువాడు (భీముడు)

యుయుత్సుడు : వైశ్యయందు ధృతరాష్ట్రునకు పుట్టినవాడు.

4. వివరణలు :

యుద్ధం ప్రారంభింపక పూర్వం ధర్మరాజు భీష్మాదులకు నమస్కరించి మా పక్షంలో చేరగోరే రాజులు ఇపుడే వచ్చి చేరండని పిలిచాడు. యుయుత్సుడు పాండవుల పక్షం చేరాడు. ధృతరాష్ట్రుని పుత్రులలో యుద్ధంలో మరణించక మిగిలిన వాడితడే.

5. జాతీయాలు :

1. అత్తమీది కోపం దుత్తమీద జూపినది.
2. నిమ్మకు నీ రెత్తినట్లు నిమ్మళముగ నున్నాడు.
3. అదృష్టవంతుల కాపదలును సంపదలుగానే పరిణమించును.
4. ఏటిలో పిసికిన చింత పండైపోయినది.

6. నానార్థాలు :

1. నాగము : తగరం, పాము, మేఘం, ఏనుగు
2. గుల్మం : ఉపవాయువు, ముస్తె, పొన్న చెట్టు

7. పర్యాయపదాలు :

1. యుద్ధం : సమరం, సంగ్రామం
2. ఇల్లు : గృహము, ఆవాసము, నివాసం
3. కుమారుడు : పుత్రుడు

8. వ్యతిరేకపదాలు :

1. ఉపకారం × అపకారం
2. వివేకం × అవివేకం
3. అభిమానం × దురభిమానం
4. జ్యేష్ఠుడు × కనిష్ఠుడు
5. అదృష్టం × దురదృష్టం
6. ధర్మం × అధర్మం

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

9. **ప్రకృతి - వికృతులు :**

1. ఆజ్ఞ - ఆన
2. విషము - విసము
3. భోజనము - బోనము
4. ఈర్ష్య - ఈసు,
5. సంధ్య - సందె
6. సంతోషం - సంతసం

10. **సంధులు :**

1. ఇవన్నియు = ఇవి + అన్నియు - ఇకారసంధి
2. ఆదరాభిమానములు = ఆదర + అభిమానములు - సవర్ణదీర్ఘసంధి
3. ఆగ్రహోదగ్రుడు = ఆగ్రహ + ఉదగ్రుడు - గుణసంధి
4. మహోపకారం = మహా + ఉపకారం - గుణసంధి
5. ఈర్ష్యాగ్ని = ఈర్ష్య + అగ్ని - సవర్ణదీర్ఘసంధి
6. కూలన్ దోసి = కూలన్ + తోసి - ద్రుతప్రకృతికసంధి
7. లెక్క సేయక = లెక్క + చేయక - గ. స. డ. ద. వాదేశ సంధి
8. భీముడొక = భీముడు + ఒక - ఉకారసంధి
9. విషాన్నము = విష + అన్నము - సవర్ణదీర్ఘసంధి
10. అన్నయాజ్ఞ = అన్న + ఆజ్ఞ - యడాగమసంధి

11. **సమాసాలు :**

1. విషప్రభావము - విషముయొక్క ప్రభావము - షష్ఠీ తత్పురుష సమాసం
2. ఈర్ష్యాగ్ని - ఈర్ష్య అనెడి అగ్ని - రూపక సమాసం
3. చదువు సంధ్యలు -చదువు మరియు సంధ్య - ద్వంద్వ సమాసం
4. గున్నఏనుగు - గున్నదైన ఏనుగు - విశేషణ పూర్వ పదకర్మధారయ సమాసం
5. భీష్మ విదురులు - భీష్ముడు మరియు విదురుడు - ద్వంద్వ సమాసం

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

12. **సొంత వాక్యాలలో రాయండి :**

దిగమ్రింగు, హతమార్చు, నిమ్మకు నీరెత్తినట్లు, తలలోని నాల్క, తుద ముట్టించు.

13. **జతపరచండి :**

ధృతరాష్ట్రుడు	నాగలోకము
భీముడు	శాంత స్వభావుడు
సర్పములు	దురాలోచనాపరుడు
దుర్యోధనుడు	మహా బలిష్ఠుడు
ధర్మరాజు	పుట్టంధుడు (గ్రుడ్డివాడు)

14. **ఒకటి రెండు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి :**

1. ధృత రాష్ట్రుని తమ్ముడెవరు?
2. పాండురాజు ఎలా రాజైనాడు?
3. పాండు కుమారులు ఎవరింట పెరిగారు?
4. పాండవులలో భీముడు ఎలాంటి వాడు?
5. భీముని గర్భగోళం విషాన్ని ఎలా హరించింది?
6. ధర్మరాజు దుర్యోధనుని దుశ్చేష్టలను ఎవరికి విన్నవించాడు?
7. గంగలో పడిన భీముడు ఎక్కడికి చేరాడు?
8. దుర్యోధనునకు ఎవరిపై ఈర్ష్య ఉండేది?

15. **కింది ప్రశ్నలకు నాలుగైదు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి :**

1. పాండవులు ధృతరాష్ట్రుని ఇంటిలో పెరగటానికి కారణం ఏమిటి?
2. పెదతండ్రి ఇంటిలో పాండవులు ఎలా మెలిగారు?
3. కౌరవ పాండవుల మధ్య కలహం ఎలా ఆరంభమైంది?
4. భీమున్ని చంపటానికి దుర్యోధనుడు చేసిన ప్రయత్నాలను, వాటి ఫలితాలను వివరించండి?
5. నాగలోకంలో భీమునికి కల్గిన సత్కారాన్ని వివరించండి.
6. 'అదృష్టవంతుల కాపదలు సంపదలుగనే పరిణమించును గదా'- దీనిని వివరించండి.

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

16. కింది ప్రశ్నలకు పదిపన్నెండు వాక్యాలలో జవాబులు రాయండి :

1. కలహ కారణం పాఠ్యభాగ మాధారంగా భీముని వృత్తాంతాన్ని వివరించండి?
2. దుర్యోధనుని దుష్ట స్వభావాన్ని గురించి తెల్పండి.
3. కౌరవపాండవుల నడుమ కలహానికి దారితీసిన పరిస్థితుల్ని వివరించండి?

17. కింది వాక్యాలకు సందర్భాలను వివరించండి :

1. తలలోని నాల్కలై అందరి మన్ననలకు భాజనము లైనారు.
2. గతిమాలి మా పంచను బడియున్న ఈ నిర్భాగ్యులకింత మన్ననయా?
3. కాయలతో పాటు కౌరవులును జలజల రాలి పడినారు
4. అతడా కంఠముగ భుజించినాడు
5. అదృష్టవంతుల కాపదలును సంపదలు గానే పరిణమించును కదా!
6. అతని మీదనే ఈతని కెక్కువ ఈసు
7. అత్తమీది కోపం దుత్తమీద జూపినది.
8. ఏటిలో పిసికిన చింత పండై పోయినది.

18. కింది ఖాళీలను పూరించండి :

1. అతడు పుట్టంధుడగుట వలన అతనికి మారుగా తమ్ముడు ______________ రాజైనాడు.
2. ______________ చిన్నవారుగా నున్నప్పుడే పాండురాజు పరలోక గతుడైనాడు.
3. దుర్యోధనుడు భీమునకు ______________ కలిపిన విషము వడ్డించినాడు.
4. ______________ పోయిననేకాని తక్కిన నలువురు తనకు సాధ్యులు కారని ఆతని తలంపు
5. ______________ తమ్ముని కోపముడిపి తొందర పడవలదన్నాడు.
6. ______________ నాగ ముఖ్యుడచటికి వచ్చినాడు.
7. ఆతడు కుంతి తండ్రియైన ______________ తాత.
8. దుర్యోధనుని దుశ్చేష్టలను ధర్మజుడు ______________ కి విన్నవించినాడు.

19. గుంపుకు చెందని పదాలను గుర్తించండి :

1. ధర్మరాజు, భీముడు, ధనంజయుడు, శకుని.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

2. దుర్యోధనుడు, కర్ణుడు, భీముడు, దుశ్శాసనుడు.

3. కుమారుడు, తమ్ముడు, శత్రువు, తండ్రి.

4. నాగలోకము, ఆకాశము, భూలోకము, స్వర్గలోకము.

5. ఈర్ష్య, పగ, కాలకూటము, ద్వేషము.

20. విద్యార్థులకు సూచన :

1. భారత, భాగవత, రామాయణ కథలను తెలుసుకోండి.

21. ఉపాధ్యాయులకు సూచన :

పురాణ కథలలోని పాత్రల స్వభావ వ్యక్తిత్వాలను గురించి విద్యార్థులకు వివరించండి.

♣ ♣ ♣

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

10. భువన విజయము

- డా. అంతటి నరసింహం

J1L3N8

[ఈ పాఠ్యభాగ రచయిత డా. అంతటి నరసింహంగారు. రతనాల సీమ అని పేరుపొందిన రాయల సీమలోని, కడపమండలంలో వెంకటరాజుపల్లి అనే గ్రామంలో జన్మించారు. తెలుగు భాషలో ఎం. ఎ. పరీక్షలో ఉత్తీర్ణులై కొన్ని సంవత్సరాల పాటు కడపప్రభుత్వకళాశాలలో ప్రధానాంధ్రోపన్యాసకులుగా పనిచేశారు.

శ్రీ నరసింహంగారు నవలలను, నాటకాలను, గేయకావ్యాలను ఎన్నింటినో రచించి వాసి కెక్కారు. ఆదర్శభావం, స్వగతం, రామరాయలు, పరిష్కారం మొదలయినవి వీరి ప్రముఖరచనలు. బాలల సాహిత్య విషయంలో కూడ వీరు చెప్పుకోదగ్గ పరిశ్రమచేసి కొన్ని పుస్తకాలను రచించారు. సహజీవనం, మానవత్వం మున్నగు వీరినాటకాలు అస్పృశ్యతా నివారణను లక్ష్యంగా ఉంచుకొని రచింపబడ్డాయి.

సాహితీ సమరాంగణ సార్వభౌముడగు కృష్ణదేవరాయల ఆస్థానం సహజంగానే విద్వత్కవులకు నిలయం. ఆ ఆస్థానంలోనే ప్రతినిత్యం సాహిత్య చర్చలు, విద్వద్గోష్ఠులు జరపడానికి ఏర్పాటు చేయబడ్డ మందిరాన్నే 'భువన విజయం' అని పిలిచేవారు.

ప్రస్తుత పాఠ్యభాగంలో రాయలు ఒక్కొక్క పండితుని పిలిపించి, అతని పాండిత్య ప్రకర్షను తెలుసుకొని, తన ఆస్థాన కవిగా నియమించుకోవడం చక్కగా వర్ణింపబడింది.]

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

(తెర ఎత్తగనే సింహాసనము పై శ్రీకృష్ణదేవరాయలు ఆశీనుడైయుండును. అప్పాజీ, వీరమ నాయుడు మున్నగువారు ఉచితాసనములపై ఆసీనులైయుందురు. పెద్దన, చినతిమ్మన మున్నగు కవులు సైతమాసీనులైయుందురు)

రాయలు :- అప్పాజీ! మన యుద్యోగము లెంతవరకు పరిణమించినవి?

అప్పాజీ :- సమర్థులగు ప్రధానులు, సమరాంగణ లయకార మూర్తులగు సేనాపతులునుండ సత్ఫలితముల కేమి కొదవ ప్రభూ!

రాయలు :- నిన్ననే గదా మనము గజపతుల నోడించివచ్చితిమి! ఆ గజపతుల కుతంత్రములనుండి తప్పించుకొనుట మీ ప్రతిభా విశేషమే గదా అప్పాజీ!

అప్పాజీ :- ప్రభువులు గోరంతలు కొండంతలు చేయుచున్నారు.

రాయలు :- ఇతర ప్రదేశముల కంపిన మన సైనికుల ఉదంతము!

అప్పాజీ :- అంతయును శుభమే. నావాడ శకంధర సింధుపతులును తదితరులును ప్రభువులకు దాసోహమనిరి. కాని. . . . . .

రాయలు :- ఏమది అప్పాజీ!

అప్పాజీ :- పాండ్యునకు సాయముగానంపిన నాగమనాయుని ఉదంతమే ఇంతకును తెలియలేదు.

రాయలు :- పంపిన వార్తాహరులు!

అప్పాజీ :- మఱలి రాకుండుటచే మరియొక్కని నపుడే పంపితిని.

రాయలు :- అతని ప్రవర్తనమనుమానాస్పదమగునా?

అప్పాజీ :- పరికింతము ప్రభూ, ఏపుట్టలో ఏపామున్నదో యెరుగుట దుర్లభము కదా!

రాయలు :- (ఆలోచనా నిమగ్నుడైయుండును)

అప్పాజీ :- దండయాత్ర నాల్గు మాసములు విరామ రహితముగ సాగియుండుటచే కాబోలు ప్రభువులించుక అలసినట్లు కాన్పించుచున్నారు. ఇప్పటికిక రాజకీయముల నిలిపివేయుదము.

(తెరలో వందిమాగధులు)

ప్రబల రాజాధిరాజ వీరప్రతాపరాజ పరమేశ్వరార్థ దుర్గానటేశ, సాహితీ సమరాంగణ సార్వభౌమ, కృష్ణరాజేంద్ర నవ్యకృష్ణా జయము జయము.

రాయలు :- (చిరునగవుతో) చదరంగమున నిపుణుడు చిన తిమ్మన. (చినతిమ్మన వైపుచూచి) ఒక యెత్తు వేయుదమా!

చినతిమ్మన:- ప్రభువుల చిత్తము (ఆడుచుందురు)

రాయలు :- (ఆడుచు పెద్దనవైపు చూచి) పెద్దనామాత్యా! ఆశువుగా ఒక గ్రంథము చెప్పుదురా?

పెద్దన :- (మందస్మితముతో) గ్రంథరచనయా ప్రభూ! నిరుపహతి స్థలము, ఆత్మకింపగు భోజనము, ఊయలమంచము, ఊహ తెలియంగల లేఖక పాఠకోత్తములు ఉండినగదా కృతి రచన!

రాయలు :- (తల యూపుచు) ఎంత సరసపు సమాధానము! (ఆటవైపుచూచి) అహో రాజునకు గండము (రాజును తప్పింప యెత్తువేయ నాలోచించుండును)

(ప్రతీహారిప్రవేశము)

ప్రతీహారి :- విజయము ప్రభువులకు. నాగమనాయుని కడకంపిన వార్తాహరుడు ద్వారముకడ వేచియున్నాడు.

అప్పాజీ :- శీఘ్రముగా ప్రవేశపెట్టుము.

ప్రతీహారి :- చిత్తము (నిష్క్రమించును)

(వార్తాహరుడు ప్రవేశము)

వా. హ :- విజయము ప్రభువులకు. ఇదే నాగమ నాయండంపిన లేఖ (అందిచ్చును).

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

అప్పాజీ :- (లేఖ నందుకొని చదువును)

"విజయనగరాధీశులు శ్రీకృష్ణదేవరాయలకు విజయలక్ష్మీ సమేతుడు నాగమ నాయుడు తెల్పునది. దక్షిణ దేశమునందు మాకఖండ విజయము కల్గినదని తెల్పుటకు గర్వించుచున్నాము. తద్విజయ చిహ్నముగ ఈ రాజ్యమునంతయును స్వయముగ మేమే పాలింపదలచితిమి. మీ వార్తాహరుని ద్వారా మీ అభిప్రాయమెరింగితిమి. కాని మీయానతి నౌదలదాల్చుటకు మేము మునుపటివలె మీ దండనాథులముగాము. స్వభుజ పరాక్రమముచే పాండ్య, చేర, చోళ రాజ్యముల జయించి తద్దేశములకధి పతులమైన నాగమనాయ ప్రభువులమిపుడు మీ పై దండెత్తి వచ్చుటకెంతకాలము పట్టదని హెచ్చరించుచున్నాము''.

రాయలు :- (అప్రయత్నముగ కరవాలముపై చేయివైచి హుంకరించి) తిన్నయింటికే వాసములు లెక్కించు ఈ రాజద్రోహి నాగమ నాయుని బంధించు వీరుడొక్కడు ఈ యోధులలోలేరా? (యోధుల వైపు చూచును)

(వీరమనాయడులేచి)

వీరమనాయడు :- విజయము ప్రభువులకు. మీయానతిని శిరసా వహించు సేవకుడిదే సిద్ధముగానున్నాడు.

రాయలు :- ఆ నాగమ నాయుడు నీకు తండ్రి!

వీరమనాయడు :- ఈ శరీరము మాత్రమే ఆ తండ్రినుండి వచ్చినది.

అప్పాజీ :- గుణములే పూజాస్థానములు ప్రభూ!

రాయలు :- నాగమ నాయుని బలపరాక్రమములు!

వీరమనాయడు :- అంతయు ఎరింగియే మనవి జేయుచున్నాను.

రాయలు :- అటకేగి నీవును తండ్రి పక్షమే వహించిన!

వీరమనాయడు :- కృతఘ్నతా భావమునకు ఒడిగట్టు దేశద్రోహిని కాను ప్రభూ!

అప్పాజీ :- ప్రభువులు సంశయింపవలదు. అనుమతించి, ఆశీర్వదించి అంపుడు.

రాయలు :- ఇదే కరవాలము. మదాంధుడగు ఆరాజద్రోహిని సజీవముగా బంధించిగాని, ఆతని శిరమునుగాని తెమ్ము. ఇవే మా ఆశీస్సులు. విజయము కల్గుగాక.

(వీరమనాయుడు నమ్రుడై కరవాలమునందుకొనును. తెరలో వందిమాగధులు)

వీరాధివీర వీరమనాయుడా విజయీభవ. చండ ప్రచండరణరంగ మార్తాండా విజయీభవ. శౌర్యధైర్య సాహసధుర్యా విజయీభవ !

(వీరమనాయుడు నిష్క్రమించును)

NOT TO BE REPUBLISHED
@KTBS

అప్పాజీ :- విశ్వాస ఘాతకులగు రాజద్రోహుల అవినీతి ప్రవర్తనము కారణముగ ప్రభువులుద్విగ్న మనస్కులగుచున్నారు. అవి కేవలము తాత్కాలికములు. ఈ యుద్విగ్నత, కార్యవ్యతిక్ర మముగానీయకుండుగాక.

రాయలు :- సత్యము వచించితిరి అప్పాజీ! తరువాతి కార్యక్రమము!

అప్పాజీ :- మహాకవికొక్కనికి గండపెండేర బహూకరణము. (గండపెండేరము, గంధాక్షతలు పళ్ళెరము నందుంచుకొని వేత్రవతి ప్రవేశించును)

రాయలు :- అయిన. . . రావలసిన మహాకవులందరును విచ్చేసిరో?

అప్పాజీ :- సర్వమును సన్నద్ధము.

రాయలు :- (సభ్యులతో) ప్రబంధకవిత ప్రజాశ్రేయస్సునకే అనునదెంతవరకు సత్యమో మహాకవులు స్పష్టపరతురుగాక.

తిమ్మన :- అర్థమైనగదా శ్రేయస్సు!

పెద్దన :- అర్థము చేసికొనుట పాఠకుని అధికారమునకు సంబంధించినది.

తిమ్మన :- అధికారమునకవధిలేదు. సామాన్యపాఠకునికి గూడ అర్థమగు కవితయే చక్కని కవిత.

పెద్దన :- మీరనునది ద్రాక్షాపాకము. మరి నారికేళపాకమున రచింపబడిన ఆముక్త మాల్యదవంటి గ్రంథములలో ప్రజాశ్రేయస్సునకుప యుక్తమగు వర్ణనలెన్నియోయున్నవి గదా!

అయ్యలరాజు
రామభద్రుడు :- రాయలవారి కవిత సంస్కృత పద భూయిష్టము. వారు సంస్కృత కవులు. కావుననే వారు గీర్వాణ భాషను ఎక్కుడుగ అభిమానింతురు.

రాయలు :- అదేమి రామభద్ర కవీ! నాది తెలుగుదేశము. నేను తెలుగు వల్లభుడను. దేశభాషలందు తెలుగే లెస్సయను నానుడి ఎరుగరా?

ధూర్జటి :- కావుననే "తెలుగు తేట, కన్నడ కస్తూరి" అనునొక సామెతయువిందుము.

రాయలు :- లెస్స బలికితివి ధూర్జటి కవీ! నేటి ఈ సభాలక్ష్యము గండపెండేర బహూకరణము. సమర్థుడగు కవి ఈ బహూకరణము నందుకొన గోరుదును.

పెద్దన :- (లేచి) పెద్దన బోలు సత్కవులు పృథ్విని లేరని మీరెరుంగరా ప్రభూ! పెద్దన కీదలంచిన నాకు బహూకరింప ప్రార్థన. (రాయలుత్సాహపూరితుడై లేచి, స్వయముగా గండపెండేరమును స్వహస్తములతో పెద్దన కాలికి తొడుగును)

రాయలు :- పెద్దన కవీ! నీవు చతురవచో నిధివి. ఆంధ్రకవితాపితామహుడవు. నీకు సాటి ఏరును లేరు.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

అప్పాజీ :- ఇంక భువన విజయ పూరణకై అష్టదిగ్గజములను ఏరి కోవలయును పెద్దనామాత్యా!

(పెద్దనవైపు సూరన చూచును)

సూరన :- (లేచి) కావ్యకళారసానుభవ బుధ ప్రజపాలన శ్రీకృష్ణదేవరాయా విజయీ భవ

పెద్దన :- ఈ మహాకవి పింగళి సూరనార్యుడు. నూత్నాతినూత్న భావనా సంపన్నుడు. చిత్రకథా కథన పటుత్వముగల ప్రతిభాశాలి.

రాయలు :- సూరనకవీ! నీ కవితలోగల విశేష గుణములు!

సూరన :- ప్రభూ! చలువగల వెన్నెలలకు సౌరభమును, కప్పురపు పలుకులకు కోమలతయు, మందానిలమునకు మధురతయు కలిగిన నెంత ఆనందదాయకములో అట్లే నాపలుకులు నంత ముదావహములు.

రాయలు :- (సంతుష్టుడై) సూరనకవీ! నీవు మా ఆస్థాన కవులలో ఒక్కడవుగానుండి మమ్ము సంతృప్తులు జేయుము.

సూరన :- ధన్యోస్మి! (కూరుచుండును)

(పెద్దన భట్టు మూర్తి వైపుచూచును)

భట్టుమూర్తి :- మహారాజులకు విజయము.

రాయలు :- పెద్దన వైపు చూచును.

పెద్దన :- ఈ భావుక కవి భట్టుమూర్తి. సంగీత సాహిత్య కళానిపుణుడు

రాయలు :- మూర్తికవీ! నీ కవితా విశిష్టత!

భట్టుమూర్తి :- మహారాజా! శతలేఖినీ పద్మ సంధాన ధౌరేయుడను. ఘటికాశతగ్రంథకరణ ధుర్యుడను. వేయేల ప్రభూ! మీ ఆస్థాన కవిగ మిమ్మానందపరుపగోరెదను.

రాయలు :- మంచిది.

భట్టుమూర్తో :- ధన్యోస్మి (కూరుచుండును)

(పెద్దన రామలింగని వైపు చూచును)

తెనాలి
రామలింగడు :- (లేచి) విజయోస్తు ప్రభూ!

(రాయలు పెద్దన వైపు చూచును)

పెద్దన :- ఈ విజ్ఞాన తేజుడు తెనాలిరామలింగ కవి.

రాయలు :- రామలింగ కవీ! ఆస్థాన కవీశ్వర పదవికిగల నీ అర్హతలు!

తె. రా :- రాజకవీ! సంస్కృతము తెలుంగుగను, తెలుగును సంస్కృతముగను చేయగల సమర్థతగల చతురమతిని. ఆశువునందును కరము మేటిని. శైవ, వైష్ణవ పురాణావళి, నానార్థములన్న నాకు కరతలామలకములు.

©KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

రాయలు :- సంతుష్టుడను, నీవును మా ఆస్థాన కవితా పీఠమునలంకరించి మమ్ము సంతృప్తుల జేయుము.

తె. రా. :- కృతజ్ఞుడను ప్రభూ! (కూరుచుండును)

రాయలు :- నేటికిగదా మన ఆస్థానమష్టదిగ్గజములతో పరిపూర్ణముగ అలంకృతమైనది! ఆంధ్రకవితాపితామహా! పెద్దన కవీంద్రా! ఈ యానంద సమయమున మిమ్మొకటి అడుగదలతును. నారచితమగు ఆముక్తమాల్యదలో మద్విషయమును నేనే స్వయముగా వ్రాసికొనుట ఇంచుక యాత్మస్తుతిగ పరిణమించునేమో!

పెద్దన :- అదెట్లు ప్రభూ! ఉన్న విషయమును చెప్పుట ఆత్మస్తుతిగాదు. అంతగ మీకు సంశయమేయుండిన నా మను చరిత్రయందలి పీఠికనట్లే పొందుపరుపనగును.

భట్టుమూర్తి :- అటులేయగుచో కాలక్రమమున కొందరు అసూయాపరులు గ్రంథము గ్రంథమే పెద్దన కృతమన గలరు.

పెద్దన :- కవిత్వశైలి నెరింగిన మతిమంతుడు మనుచరిత్ర, ఆముక్తమాల్యదలకుగల విభేదమెరుంగక పోడు.

తిమ్మకవి :- లోకములోని కాకులతో నేమి ప్రభూ! ఆంధ్ర కవితా పితామహుని అభిప్రాయమే యుక్తి యుక్తముగనేయున్నది.

(నేపథ్యమున)

వీరాధి వీరమనాయకా విజయీభవ

సత్యవాక్యపరిపాలనా విజయీభవ

రాజభక్తిదురంధరా విజయీభవ

అప్పాజీ :- వీరమనాయుని విజయోత్సాహమును తెల్పుచున్నదీ కలకలము (భటుడు ప్రవేశము)

భటుడు :- విజయము ప్రభువులకు; నాగమనాయుని బంధించి తెచ్చిన వీరమనాయుడు ప్రభువుల ఆనతికై వేచియున్నాడు.

రాయలు :- (సహర్షముగ) అప్పాజీ! మనము స్వయముగ ఎదురేగి ఆ వీరయువకుని సముచిత సత్కృతులతో బహూకరింతము.

అప్పాజి :- (లేచి) ప్రభువుల చిత్తము. ఉత్సాహపూరితులగు యువకులిటులే స్వార్థపరతలేక, రాజభక్తి పరాయణులై వీరశౌర్యముల జూపిన దేశము నిష్కంటకమై సుభిక్షమై విరాజిల్లగలదు.

(తెరపడును)

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

1. కొత్తపదాలు :

అస్పృశ్యత; సార్వభౌముడు; సమర్థులు; కుతంత్రం; దాసోహం; ఉదంతం; ఆశువు; మందస్మితం; వార్తాహరుడు; కరవాలం; ముదావహం; చతురమతి; సుభిక్ష.

2. అర్థాలు :

ఉద్యోగం = పని; ఉదంతం = విషయం; వార్తాహరులు = వార్తలు తెచ్చేవారు (గూఢచారులు); నిరుపహతి స్థలం = విఘ్నాలు లేని చోటు; ఔదల = తల; దండనాథులు = సేనాపతులు బుధప్రజలు = పండితులు; ధౌరేయుడు = ప్రజ్ఞావంతుడు ; ధుర్యుడు = సమర్థుడు; కరతలామలకం = స్పష్టంగా తెలిసినది.

3. వ్యతిరేకపదాలు :

శుభం × అశుభం

కృతజ్ఞత × కృతఘ్నత

జీవి × నిర్జీవి

నీతి × అవినీతి

స్వార్థం × నిస్వార్థం

4. నానార్థాలు :

కవి : కాకి; పండితుడు

గండం : చెక్కిలి; ఆపద

పక్షం : వైపు; 15 రోజులు; రెక్క

కరం : మిక్కిలి, చేయి, తొండం

5. ప్రకృతి - వికృతి :

ఆజ్ఞ - ఆన

కవిత - కైత

గౌరవం - గారవం

భాష - బాస

సహాయం - సాయం

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

6. జతపరచండి :

సూరన	-	శ్రీ కృష్ణదేవరాయల మంత్రి
శ్రీకృష్ణదేవరాయలు	-	మనుచరిత్ర
పెద్దన	-	చదరంగంలో చతురుడు
భట్టు మూర్తి	-	ఆముక్తమాల్యద
తెనాలిరామలింగడు	-	నూత్న వినూత్న భావనా సంపన్నుడు
అప్పాజి	-	సంగీత సాహిత్య కళానిపుణుడు
చినతిమ్మన	-	విజ్ఞానతేజుడు

7. సంధులు :

సమర	+	అంగణ	=	సమరాంగణ	-	సవర్ణదీర్ఘసంధి
అనుమాన	+	ఆస్పదం	=	అనుమానాస్పదం	-	సవర్ణదీర్ఘసంధి
రాజ	+	అధిరాజు	=	రాజాధిరాజు	-	సవర్ణదీర్ఘసంధి
కవి	+	ఇంద్ర	=	కవీంద్ర	-	సవర్ణదీర్ఘసంధి
పరమ	+	ఈశ్వర	=	పరమేశ్వర	-	గుణసంధి
నట	+	ఈశ	=	నటేశ	-	గుణసంధి
విజయ	+	ఉత్సాహం	=	విజయోత్సాహం	-	గుణసంధి
సరసము	+	సమాధానం	=	సరసంపు సమాధానం	-	పుంప్వాదేశసంధి
పాతక	+	ఉత్తములు	=	పాతకోత్తములు	-	గుణసంధి

8. సమాసాలు :

మదాంధుడు : మదముచేత గ్రుడ్డివాడు - తృతీయాతత్పురుష సమాసం

అష్టదిగ్గజాలు : ఎనిమిది ఏనుగులు - ద్విగుసమాసం

నాల్గుమాసాలు : నాలుగు నెలలు - ద్విగుసమాసం

సంగీత సాహిత్య కళానిపుణుడు : సంగీత సాహిత్య కళలయందు నిపుణుడు - సప్తమీ తత్పురుష సమాసం

రాజాధిరాజు : రాజులకు రాజు - షష్ఠీతత్పురుష సమాసం

సరసంపు సమాధానం : సరసమైన సమాధానం - విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం

©KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

మహాకవి : గొప్పకవి - విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం

వీరయువకుడు : వీరుడైన యువకుడు - విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం

వీరశౌర్యములు : వీరం మరియు శౌర్యం - ద్వంద్వ సమాసం

9. ఖాళీలను పూరించండి :

1. ఏ ____________ ఏ పామున్నదో ఎరుగుట దుర్లభం కదా!
2. పెద్దనామాత్యా! ఆశువుగానొక ____________ చెప్పుదురా!
3. మీ పై ____________ వచ్చుటకు ఎంతోకాలము ____________ హెచ్చరించు చున్నాము
4. తిన్న ____________ వాసములే లెక్కించు ____________ ఈ నాగమనాయని ____________ వీరుడొక్కడునీ ____________లలో లేరా!
5. గుణములే ____________ స్థానములు ప్రభూ!
6. అటకేగి నీవును తండ్రి ____________ వహించిన!
7. ____________ పాపమున కొడిగట్టు ____________గాను ప్రభూ!
8. కావుననే ____________ తేట, కన్నడ ____________ అనునొక కన్నడ సామెతను వింటుము.

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED

10. సందర్భాలను వివరించండి :

1. ప్రభువులు గోరంతలు కొండంతలు చేయుచున్నారు.
2. ఏపుట్టలో ఏ పాముస్నదో ఎరుగుట దుర్లభం కదా!
3. గుణములే పూజాస్థానములు ప్రభూ!
4. దేశభాషలందు తెలుగులెస్స అను నానుడి ఎరుగరా!

11. కింది వాటికి విగ్రహ వాక్యాలు రాసి, అవి ఏ సమాసాలో గుర్తించండి.

1. పాఠకోత్తములు
2. గ్రంథరచన
3. వార్తాహరుడు
4. బలపరాక్రమములు
5. గంధాక్షతలు
6. ప్రజాశ్రేయస్సు
7. సభాలక్ష్యం

12. **కింది ప్రశ్నలకు సంక్షిప్తంగా జవాబులు రాయండి :**

1. పాండ్యునికి సాయంగా వెళ్ళిందెవరు?
2. రాయలు ఎందుకు అలసినట్లు కనిపించారు?
3. తిమ్మన ఏరంగంలో నిపుణుడు?
4. రాయలు యోధులను చూచి ఏమన్నాడు?
5. తనను అనుమానించిన రాయలతో వీరమనాయుడు ఏమన్నాడు?
6. కత్తిని వీరమనాయునికి ఇస్తూ రాయలు ఏమన్నాడు?
7. రాయలు 'సంస్కృత కవి' అని అన్న అయ్యలరాజు రామభద్రునితో రాయలు ఏమన్నాడు?
8. పెద్దన బిరుదము ఏమిటి?
9. రాయల ఆస్థానం పేరేమిటి?

13. **కింది ప్రశ్నలకు వివరంగా సమాధానాలు రాయండి :**

1. ఆశువుగా పద్యాన్ని చెప్పడానికి ఏమేమి ఉండాలని పెద్దన చెప్పాడు?
2. నాగమ నాయుని ఉత్తరంలోని సారాంశం ఏమిటి?
3. సూరన కవితా లక్షణాలేమిటి?
4. భట్టు మూర్తి ఎలాంటివాడు? అతనికి గల కవితాలక్షణాలేమిటి?
5. తెనాలి రామలింగనికి గల కవితా లక్షణాలేమిటి?

14. **కార్యకలాపాలు :**

1. చారిత్రక పురుషుల భావచిత్రాలను సేకరించండి.
2. చారిత్రక స్థలాలకు విహారయాత్రలు చేసి అక్కడి విశేషాలను తెలుసుకోండి.

15. **ఉపాధ్యాయులకు సూచనలు :**

1. పిల్లలతో భువన విజయ నాటకాన్ని వేయించండి.
2. పిల్లలకు పురాణ నాటకాలను పరిచయం చేయండి.

♣ ♣ ♣

NOT TO BE REPUBLISHED @KTBS

వ్యాకరణం

కృదంతాలు :

క్రియాధాతువులపై కొన్ని ప్రత్యయాలు చేరి ఏర్పడే పదాలను కృదంతాలంటారు.

ఉదా : అలుగు - అలక

నడుచు - నడక

గీయు - గీత

మేయు - మేత.

తద్ధితాంతాలు :

నామవాచక శబ్దాలపై ప్రత్యయాలు చేరి ఏర్పడే పదాలను 'తద్ధితాంతా'లంటారు.

ఉదా : చిన్న - చిన్నరికం

చుట్టం - చుట్టరికం

ఆట - ఆటకాడు

నేస్తం - నేస్తగాడు.

విరామచిహ్నాలు :

రచనలో సందర్భానుసారంగా ఉపయోగించే చిహ్నాలను విరామచిహ్నాలంటారు.

1. **బిందువు** (Full Stop) : దీన్ని ఒక చుక్కతో గుర్తిస్తారు. ప్రతి వాక్యాంతంలోను ఈగుర్తు ఉంటుంది.

   ఉదా : రాముడు దశరథుని కుమారుడు. అతడు ధర్మప్రభువు.

2. **కామా** (Comma) : వాక్యభాగంలో తాత్కాలిక విరామాన్ని సూచించడానికి కామా (,) గుర్తును వాడుతారు. భిన్నవిషయాలను వేరుగా సూచించడానికి కూడ ఈగుర్తును ఉపయోగిస్తారు. ఉదా: (a) ఆయనవచ్చాడు కాని, ఆమెరాలేదు

   (b) గంగ, యమున, గోదావరి మొదలయినవి మన నదులు.

3. **కొటేషన్ :** ఒకరు చెప్పిన మాటను యథాతథంగా చెప్పేటప్పుడుగాని, ఒక ప్రసిద్ధ వ్యాక్యాన్ని పేర్కొనేటప్పుడు గాని, ఈ కొటేషన్‌ను వాడుతారు. అలాంటి వాక్యాల ప్రారంభంలో కొంచెం పైభాగంలో " గుర్తుతోను, చివర " గుర్తుతోను సూచిస్తారు. ఉదాహరణకు, "సత్యమేవ జయతే" అని పెద్దలన్నారు.

4. **ప్రశ్నార్థకం :** ఎవరు? ఏమిటి? ఎందుకు? మొదలైన ప్రశ్నల చివర '?' గుర్తును ఉంచుతారు.

   ఉదా : అక్కడ ఉన్నదెవరు? వారంటున్న దేమిటి? ఈ సభ ఎందుకు?

5. **ఆశ్చర్యార్థకం :** ఆశ్చర్యాన్ని, సంతోషాన్ని, దుఃఖాన్ని, వ్యక్తపరిచేటపుడు '!' గుర్తును వాడుతారు. సంబోధనలో కూడ వాడుతారు.

@KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

ఉదా : ఆహా! ఈ వెన్నెల ఎంత హాయిగా ఉన్నది. అయ్యో! దైవమా! నాపై ఇంత కోపమా? సీతా! ఎక్కడున్నావు?

ఛందస్సు :

కందపద్యం :

కందపద్యంలో 1, 3, పాదాల్లో మూడుగణాలు 2, 4 పాదాల్లో 5 గణాలు ఉంటాయి. గగ, భ, జ, స, న, ల - గణాలు మాత్రమే ఉండాలి. 2, 4, పాదాలలో మాత్రమే యతి ఉంటుంది. నాల్గవ గణం మొదటి అక్షరంలో పాదంలోని మొదటి అక్షరానికి 'యతి' చెల్లుతుంది. ప్రాసనియమం ఉంటుంది. 1, 2 పాదాలు కలిపి ఆరవగణం తప్పని సరిగా 'నలం' కాని 'జగణం' కాని అయ్యుండాలి. ఇలాగే 2, 4 పాదాల్లోనూ ఉండాలి. బేసిగణాల్లో అంటే 1, 3, 5, 7 గణాల్లో 'జగణం' ఉండరాదు. ప్రతి గణంలోను నాలుగు మాత్రలుంటాయి. మాత్ర అంటే లఘువు.

ఉదా : కందము | త్రిశరగ | ణంబుల |

నందము | గా భ జ | సనలము | లటు వడి | మూటన్

(న్ + అ) (లు + అ)

ప్రాస బిందుపూర్వక దకారం (ంద). రెండవపాదంలో అ- అ- లకు యతి చెల్లింది.

అలంకారాలు :

శబ్ద ప్రధానమైనవి శబ్దాలంకారాలు. అర్థ ప్రధానమైనవి అర్థాలంకారాలు.

శబ్దాలంకారాలు :- వృత్త్యను ప్రాసం, ఛేకాను ప్రాసం, లాటానుప్రాసం, యమకం, ముక్తపదగ్రస్తం - మొదలైనవి.

అర్థాలంకారాలు :- ఉపమ, రూపక, ఉత్ప్రేక్ష, దృష్టాంతం మొదలైనవి.

దృష్టాంతాలంకారం :- ఉపమాన, ఉపమేయాలకు బింబ - ప్రతిబింబ భావంతో వర్ణన జరిగితే దానిని దృష్టాంతాలంకార మంటారు.

ఉదా : ఓరాజా! నీవే కీర్తి మంతుడవు. చంద్రుడే కాంతి మంతుడు

శ్లేషాలంకారం :- అనేకార్థాలుండే చమత్కార వాక్యం

ఉదా : 'రాజు కువలయానందకరుడు' - ఇక్కడ రాజు అనే పదానికి ప్రభువు, చంద్రుడు, అనే అర్థాలున్నాయి. అలాగే కువలయం అనే పదానికి భూమండలం, కలువ అనే అర్థాలున్నాయి. దీన్ని బట్టి ప్రభువు, భూమండలానికి ఆనందం కలిగించేవాడనీ, చంద్రుడు, కలువలకు ఆనందం కలిగించేవాడనీ, రెండు అర్థాలు వస్తాయి.

అర్థాంతరన్యాసాలంకారం : విశేషాన్ని సామాన్య అర్థంతోను, సామాన్య అర్థాన్ని విశేషార్థంతోను సమర్థించి చెప్పితే, అది అర్థాంతరన్యాసాలంకార మవుతుంది.

ఉదా:- హనుమంతుడు సముద్రాన్ని దాటాడు - మహాత్ములకు అసాధ్యం లేదుకదా!

సముద్రాన్ని దాటడం అనేది నమ్మశక్యం కాని విషయం. దీన్ని మహాత్ములకు అసాధ్యం లేదు అనే సామాన్య వాక్యంతో సమర్థించి చెప్పడమైంది.

© KTBS NOT TO BE REPUBLISHED

సమాసాలు :

విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం : విశేషణం (గుణవాచకం) పూర్వ (మొదటి) పదంగా, విశేష్యం (నామవాచకం) ఉత్తరపదం (రెండవపదం)గా ఉన్న సమాసం.

ఉదా: మృదు పుష్పములు

పై ఉదాహరణంలో 'మృదువు' అనే పదం విశేషణం. పుష్పములు అనే పదం నామవాచకం. పుష్పములకు, మృదువు అనేది విశేషణం. ఇది మొదటిపదం (పూర్వపదం) కాబట్టి ఇది విశేషణ పూర్వపద కర్మధారయ సమాసం.

రూపక సమాసం : ఉపమేయ (పోల్చబడు వస్తువు) ఉపమానా (పోలిక) లకు భేదం లేదని చెప్పడం.

ఉదా : వాగ్భూషణం - వాక్కు అనెడి భూషణం. పై ఉదాహరణంలో వాక్కుకు, భూషణానికి భేదంలేదని చెప్పడంవల్ల ఇది రూపక సమాసం.

ద్వంద్వ సమాసం :- ఇక్కడ సమాసంలోని రెండు పదాలకూ ప్రాధాన్యం ఉంటుంది.

ఉదా : అహర్నిశలు - అహస్సు మరియు నిశ.

రెండు పదాల కన్నా ఎక్కువ పదాలతో కూడిన సమాసం బహుపద ద్వంద్వ సమాసం.

ఉదా : భక్తి శక్తి యుక్తులు

భక్తి, శక్తి మరియు యుక్తి

ద్విగు సమాసం :- సంఖ్యా పూర్వకమైనది ద్విగువు. ఇందులో సంఖ్యను సూచించే పదం పూర్వపదంగా వుంటుంది. ఉదా నలుదిశలు; నాలుగు దిక్కులు.

బహువ్రీహి సమాసం :- సమాసంలోని పదాల అర్థాలు కాక అవి సూచించే వేరొక పదం యొక్క అర్థానికి ప్రాధాన్యం కలది.

ఉదా : చక్రధారి :- చక్రమును ధరించినవాడు - విష్ణువు.

తత్పురుష సమాసాలు : రెండవ (ఉత్తర) పదం యొక్క అర్థానికి ప్రాధాన్యం కలిగి ఏడు విభక్తుల భేదాలు, మరియు నఞ్‌తత్పురుష సమాసంతో కలిసి ఇవి మొత్తం ఎనిమిది.

ప్రథమాతత్పురుషం : సమాసం యొక్క మొదటి, రెండవ పదాల చివర్లలో ప్రథమా విభక్తి ప్రత్యయాలు ఉన్న సమాసం.

ఉదా : పూర్వకాలం :- కాలము యొక్క పూర్వము.

ద్వితీయాతత్పురుషం : విగ్రహవాక్యంలోని పూర్వపదంలో ద్వితీయా విభక్తి ప్రత్యయాలయిన నిన్, నున్, లన్, కూర్చి, గురించి అనేవి ఉన్న సమాసాలు.

ఉదా : విద్యార్థి - విద్యను అర్థించువాడు.

తృతీయాతత్పురుషం : తృతీయా విభక్తి ప్రత్యయాలు ఉన్నవి.

ఉదా : గుణయుతుడు - గుణములతో కూడినవాడు.

చతుర్థీ తత్పురుషం : చతుర్థీ విభక్తి ప్రత్యయాలు చేరినవి.

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

ఉదా : విద్యార్థి వేతనం - విద్యార్థి కొరకు వేతనం.

పంచమీ తత్పురుషం : పంచమీ విభక్తి ప్రత్యయాలు చేరినవి.

ఉదా : దొంగభయం - దొంగవలన భయం

షష్ఠీతత్పురుషం : షష్ఠీవిభక్తి ప్రత్యయాలు చేరిన సమాసాలు. ఉదా :- భూపతి - భూమికి పతి.

సప్తమీతత్పురుషం : సప్తమీవిభక్తి ప్రత్యయాలు కలవి. ఉదా :- శరీరాంగాలు - శరీరమందలి భాగాలు

నఞ్ తత్పురుషం : విగ్రహవాక్యంలో లేదు, కాదు, కానిది మొదలైన వ్యతిరేకార్థక పదాలు వస్తాయి

ఉదా : అసత్యం - సత్యంకానిది. నిర్భీతి - భీతి లేక పోవడం

ఔపవిభక్తికాలు : ఇ, టి, తి వర్ణాలకు ఔపవిభక్తికాలు లేక ఉపవిభక్తులు అనిపేరు. ఇవి విభక్తులను ఆధారంగా చేసుకొని, ద్వితీయాది ఏక వచన విభక్తి ప్రత్యయాల మీద ఆదేశ, ఆగమాలుగా వస్తాయి.

ఎక్కడ	+	మంత్రములు	=	ఎక్కడి మంత్రములు
నీరు	+	లో	=	నీటిలో
నేయి	+	గిన్నె	=	నేతిగిన్నె

వాక్యం

ఒక అభిప్రాయాన్ని లేదా ఆలోచనను ప్రకటించే అర్థవంతమైన పదాల సమూహం వాక్యం.

వాక్యంలో కర్త, కర్మ, క్రియ అనేవి ఉంటాయి. కర్త అంటే పనిచేసే వారు. కర్మ అంటే ఆ చేసిన పనికి ఆధారమైనవారు. క్రియ అంటే పని.

ఉదా : శ్రీరాముడు రావణుని చంపాడు.

చంపడం అనేది పని, అంటే క్రియ. దానిని చేసిన వాడు శ్రీరాముడు. కాబట్టి ఆయన కర్త. ఆ పనికి ఆధారం ఎవరు? రావణుడు. అందుకని, అతడు కర్మ. అయితే అన్ని వాక్యాల్లోనూ ఈ కర్త కర్మ క్రియలు ఉండాలన్న తప్పనిసరి నియమం ఏమీ లేదు.

నిర్మాణాన్ని బట్టి వాక్యాలు మూడురకాలు. అవి సామాన్య, సంశ్లిష్ట, సంయుక్త వాక్యాలు.

a. ఒక సమాపక క్రియతో ఉండేవాక్యం సామాన్య వాక్యం. ఉదా : ఆమె ఊటీకి వెళ్లింది.

b. అనేక అసమాపక క్రియలుండి, ఒకే సమాపక క్రియను కలిగిన వాక్యం సంశ్లిష్ట వాక్యం.

   ఉదా : ఆమె ఆంధ్రాలో చదివి, కర్ణాటకకు వెళ్లి డిగ్రీపూర్తి చేసి, ఢిల్లీకి వెళ్లింది.

c. రెండుగానీ అంతకంటె ఎక్కువగానీ సమాపక క్రియలను కలిగిన వాక్యాన్ని సంయుక్త వాక్యమంటారు.

   ఉదా : ఆమె చదివింది, పరీక్షలు రాసిందికూడా.

♣ ♣ ♣

NOT TO BE REPUBLISHED ©KTBS

NOTE

@KTBS
NOT TO BE REPUBLISHED